

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA

ODDELEK ZA PEDAGOGIKO IN ANDRAGOGIKO

DIPLOMSKO DELO

**VKLJUČEVANJE OTROK MANJŠINSKIH JEZIKOVNIH IN
KULTURNIH SKUPIN V VRTEC**

ŠTUDIJA PRIMERA

LJUBLJANA, 2016

MARUŠA ČOT

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA

ODDELEK ZA PEDAGOGIKO IN ANDRAGOGIKO

DIPLOMSKO DELO

VKLJUČEVANJE OTROK MANJŠINSKIH JEZIKOVNIH IN KULTURNIH
SKUPIN V VRTEC

ŠTUDIJA PRIMERA

Študijski program:
Pedagogika – D

Mentorica:izr. prof. dr. Klara Skubic Ermenc

MARUŠA ČOT

LJUBLJANA, 2016

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici izr. prof. dr. Klari Skubic Ermenc za spodbudo, potrpežljivost ter strokovno pomoč in usmerjanje pri izdelavi diplomskega dela.

Zahvaljujem se ravnateljici in psihologinji, ki sta s svojim strokovnim znanjem in izkušnjami pripomogli k nastanku diplomskega dela.

Prisrčna hvala vsem vzgojiteljicam, ki so bile pripravljene sodelovati in pomagati.

Hvala tudi vsem sodelujočim družinam, ki so bile pripravljene svoje izkušnje deliti z menoj.

Iskrena hvala tudi družini, Domnu in prijateljem. Brez vas bi bilo obdobje šolanja mnogokrat veliko težje.

POVZETEK

Naslov diplomskega dela: Vključevanje otrok manjšinskih jezikovnih in kulturnih skupin v vrtec

V diplomskem delu raziskujemo način vključevanja otrok manjšinskih jezikovnih in kulturnih skupin v javni vrtec. Ugotavljali bomo, na kakšen način ter s kakšnimi strategijami se vrtec z raziskovanim problemom spopada, ali so starši z vključevanjem svojih otrok v vrtec zadovoljni ter kaj lahko vzgojno-izobraževalna institucija še stori za zagotavljanje prave interkulture skupnosti. Vsebina bo razdeljena na štiri poglavja, v katerih bomo predstavili razvoj interkulture vzgoje in izobraževanja od njenih začetkov do danes, se ukvarjali z vzgojnimi pristopi, ki so pri vključevanju otrok manjšinskih jezikovnih in kulturnih skupin pomembni in jih moramo pri zagotavljanju optimalnega vključevanja upoštevati. Spoznali bomo pravne in strokovne podlage za vključevanje otrok manjšinskih skupin v vrtec. Ukvarjali se bomo tudi s pomenom izobraževanja vzgojiteljev in svetovalnih delavcev za delo z otroki manjšinskih jezikovnih in kulturnih skupin. V empiričnem delu diplomske naloge bomo predstavili kvalitativno raziskavo. Interpretirali bomo rezultate intervjujev, ki smo jih opravili s petimi vzgojiteljicami, z ravnateljico, s psihologinjo ter tremi starši priseljenci v enem izmed vrtcev v urbanem okolju.

V zaključku bomo podali sklepne ugotovitve o šibkih točkah, na katere bo moral biti vrtec kot vzgojno-izobraževalna institucija pozoren pri njegovem nadaljnjem delovanju. Prav tako pa bomo osvetlili tudi načine, ki otrokom priseljencem oz. otrokom staršev priseljencev omogočajo kar najbolj optimalno vključevanje v vzgojno-izobraževalni sistem okolja.

Ključne besede: vključevanje otrok manjšinskih jezikovnih in kulturnih okolij v javni vrtec, interkulturalizem, interkultura vzgoja, interkultura skupnost, izobraževanje vzgojiteljev in svetovalnih delavcev za delo z otroki manjšinskih jezikovnih in kulturnih skupin

ABSTRACT

The degree paper title: Including children of minority linguistic and cultural groups into kindergarten.

In this degree paper we are going to discuss the way of including children of minority linguistic and cultural groups into a public kindergarten. We are going to research in what way and with which strategies the kindergarten copes with the problem and whether parents are satisfied with how their children are integrated in the kindergarten and what else this educational institution can do to provide intercultural community.

The thesis is divided into four chapters. First we are going to present the development of intercultural education from its beginnings to the present day. We are also going to analyse important educational approaches in the integration of children of minority linguistic and cultural groups that we have to consider in terms of ensuring optimal integration. Further on we are going to discuss legal and professional basis for the integration of children from minority groups into a kindergarten and research the importance of training kindergarten teachers and counsellors to work with them. In the empirical part of the degree paper we are going to present the qualitative research and interpret the results of the interviews that were conducted with five kindergarten teachers, the headmistress, a psychologist and three parents immigrants in one of the kindergartens in the urban environment.

In conclusion we are going to discuss the weaknesses that kindergarten as an educational institution should be aware of. Finally we are going to highlight the ways that enable children of minority linguistic and cultural backgrounds an optimal integration into the environment of the educational system.

Key words: integration of children of minority linguistic and cultural backgrounds into a public kindergarten, interculturalism, intercultural education, intercultural society, education of teachers and counsellors for working with children of minority linguistic and cultural backgrounds

KAZALO VSEBINE

I. UVOD	10
II. TEORETIČNI DEL	13
1. Razvoj in opredelitev multikulture ter interkulture vzgoje in izobraževanja v nekaterih sistemih	13
1.1. Razvoj multikulturalizma v ZDA	13
1.1.1. Konzervativni multikulturalizem.....	14
1.1.2. Liberalni multikulturalizem.....	14
1.1.3. Pluralistični multikulturalizem	14
1.1.4. Levo liberalni multikulturalizem	15
1.1.5. Kritični multikulturalizem	15
1.1.6. Pet modelov šolanja na področju multikulturenega vzgojno-izobraževalnega delovanja v ZDA ...	16
Poučevanje kulturno drugačnih.....	16
Komunikacijski pristop	17
Študije posameznih skupin oz. etnične študije.....	17
Inkluzivna multikultura vzgoja in izobraževanje	17
Multikultura in socialno rekonstrukcionistična vzgoja in izobraževanje	17
1.2. Razvoj multikulturenosti in interkulturenosti v Evropi.....	18
1.2.1. Nemčija	18
1.2.2. Tujčevska pedagogika	18
1.3. Interkultura pedagogika.....	20
1.3.1. Integracija in inkluzija	22
2. Socializacija in pristopi k spodbujanju otrokovega prosocialnega in moralnega razvoja v kontekstu interkulturenosti	24
2.1. Pristopi k spodbujanju otrokovega prosocialnega in moralnega razvoja.....	26
2.1.1. Procesno-razvojni model vzgoje	26
2.1.2. Načelo pripoznanja.....	27
2.1.3. Načelo odnosne pedagogike	29
2.1.4. Pedagogika poslušanja.....	29
2.1.5. Induktivni vzgojni pristop	29
3. Pravne in strokovne podlage za vključevanje otrok manjšinskih skupin v vrtec	31
3.1. Kurikulum za vrtce.....	31
3.2. Povezava med Kurikulumom za vrtce in Smernicami za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole	33
3.2.1. Načelo odprtosti, avtonomnost in strokovna odgovornost vzgojno-izobraževalnega zavoda in strokovnih delavcev v njem	33

3.2.2.	Načelo enakih možnosti z upoštevanjem različnosti med otroki (spoštovanje otrokove izvirne kulture) in razvijanjem večkulturnosti in raznojezičnosti	35
3.2.3.	Načelo aktivnega učenja in zagotavljanja možnosti komunikacije in drugih načinov izražanja – učenje jezika	38
3.2.4.	Načelo sodelovanja s širšo lokalno skupnostjo.....	39
3.3.	Strategija vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji.....	40
4.	Izobraževanje vzgojiteljev in svetovalnih delavcev za delo z otroki manjšinskih jezikovnih in kulturnih skupin	44
4.1.	Vloga in izobraževanje učitelja/vzgojitelja	44
4.2.	Vloga in izobraževanje svetovalnih delavcev	46
4.3.	Vloga ravnatelja	48
III.	EMPIRIČNI DEL	49
5.	Metodologija	49
5.1.	Opredelitev raziskovalnega problema	49
5.2.	Raziskovalna vprašanja	49
5.3.	Raziskovalna metoda	50
5.4.	Raziskovana populacija.....	50
5.5.	Instrument in postopek zbiranja podatkov	53
5.6.	Obdelava podatkov po načelih kvalitativne metode.....	55
6.	Rezultati in interpretacija	56
7.	Zaključek	96
8.	Literatura.....	103

KAZALO TABEL

<i>Tabela 1: Raziskovalna populacija – pedagoške delavke</i>	51
<i>Tabela 2: Raziskovalna populacija – družine</i>	52
<i>Tabela 3: Razlogi staršev za vpis svojih otrok v javni in ne v mednarodni vrtec</i>	57
<i>Tabela 4: Razlogi staršev za vpis svojih otrok v javni vrtec</i>	58
<i>Tabela 5: Dvomi in pomisleki staršev priseljencev pri vpisu svojega otroka v vrtec</i>	58
<i>Tabela 6: Komunikacija z otroki priseljenci v prvih dneh privajanja na vrtec</i>	59
<i>Tabela 7: Komunikacija z otroki priseljenci v prvih dneh privajanja na vrtec – družine</i>	60
<i>Tabela 8: Sodelovanje s starši pri vključevanju otrok priseljencev</i>	61
<i>Tabela 9: Izkušnje pri vpisovanju in vključevanju otroka v vrtec</i>	62
<i>Tabela 10: Želje staršev otrok priseljencev glede na njihovo specifično kulturno okolje</i>	63
<i>Tabela 11: Upoštevanja želja, predlogov, prepričanj in idej pri vzgoji in izobraževanju otroka s strani vrtca</i> ...	64
<i>Tabela 12: Mnenja o skrbi za vključevanje otroka v vrtec</i>	65
<i>Tabela 13: Komunikacija s starši priseljenci na formalnih in neformalnih srečanjih</i>	65
<i>Tabela 14: Komunikacija s starši priseljenci na formalnih in neformalnih srečanjih – družine</i>	66
<i>Tabela 15: Učenje in sporazumevanje v slovenskem jeziku</i>	67
<i>Tabela 16: Poznavanje jezika otroka priseljenca in govor v angleškem jeziku (kadar je to relevantno)</i>	67
<i>Tabela 17: Seznam ključnih besed in besednih zvez, ki naj bi jih otrok najprej osvojil za nemoteno vključevanje v življenje in vsakodnevne aktivnosti v vrtcu</i>	68
<i>Tabela 18: Težave otrok pri učenju in sporazumevanju v slovenskem jeziku</i>	70
<i>Tabela 19: Težave otrok pri učenju in sporazumevanju v slovenskem jeziku – družine</i>	70
<i>Tabela 20: Ohranjanje kulture – stvar vrtca ali družine</i>	71
<i>Tabela 21: Govor otrok v materinščini in odnos vzgojiteljic do tega</i>	73
<i>Tabela 22: Navajanje in upoštevanje načel Kurikuluma za vrtece v pripravah</i>	75
<i>Tabela 23: Pomen konceptov večkulturnosti in medkulturne zmožnosti</i>	76
<i>Tabela 24: Uresničevanje konceptov večkulturnosti in medkulturne zmožnosti pri delu z otroki</i>	77
<i>Tabela 25: Individualni načrt aktivnosti za otroke priseljence</i>	79
<i>Tabela 26: Sprejem tujejezičnih otrok v oddelek s strani otrok v oddelku, ki to niso</i>	80
<i>Tabela 27: Odnos drugih otrok do otroka priseljenca v oddelek – družine</i>	81
<i>Tabela 28: Priprava otroka na vrtec</i>	82
<i>Tabela 29: Oseba, ki je otroka uvajala v vrtec</i>	82
<i>Tabela 30: Čas uvajanja otroka v vrtec</i>	83
<i>Tabela 31: Odnos otrok, ki niso priseljenci, do tujejezičnih otrok oz. otrok iz manjšinskih kulturnih skupin</i>	83
<i>Tabela 32: Stiske otrok priseljencev ob vključevanju v vrtec</i>	84
<i>Tabela 33: Zavedanje, sprejemanje in pripovedovanje otrok o svojem narodnostnem oz. kulturnem poreklu</i>	86
<i>Tabela 34: Pogovor z otrokom o svoji kulturni in nacionalni identiteti</i>	86
<i>Tabela 35: Spodbujanje staršev k sodelovanju z vrtcem in predstavitvi kulturnega okolja, v katerem so prvotno živeli</i>	87

<i>Tabela 36: Želja po sodelovanju z vrtcem.....</i>	<i>88</i>
<i>Tabela 37: Občutek prijetnosti pri sodelovanju z vrtcem.....</i>	<i>89</i>
<i>Tabela 38: Informiranost s strani vrtca</i>	<i>89</i>
<i>Tabela 39: Upoštevanje pedagoškega načela interkulturalnosti in izvajanje dejavnosti, povezane s tem, v času, ko v oddelku ni otrok priseljencev.....</i>	<i>90</i>
<i>Tabela 40: Izobraževanje na področju večkulturnega in večjezičnega učnega okolja v okviru vrtca.....</i>	<i>91</i>
<i>Tabela 41: Usposobljenost na področju večkulturnega in večjezičnega učnega okolja.....</i>	<i>92</i>
<i>Tabela 42: Način izobraževanja.....</i>	<i>93</i>
<i>Tabela 43: Spremembe v pedagoškem procesu pri vključevanju otrok iz večkulturnega okolja.....</i>	<i>94</i>
<i>Tabela 44: Spremembe v pedagoškem procesu pri vključevanju otrok iz večkulturnega okolja – družine</i>	<i>95</i>

I. UVOD

V času študija sem kot študentka začela delati v enem izmed vrtcev v urbanem okolju. Opazila sem, da je vsako leto več otrok, ki so se v Slovenijo šele priselili ali pa so potomci vsaj enega starša priseljenca, če ne celo obeh. Tudi v pogovoru z ravnateljico o aktualnih temah v vrtcu sem ugotovila, da vključevanje otrok iz manjšinskih jezikovnih in kulturnih okolij za vrtec trenutno predstavlja velik izziv. Ob posvetu z vzgojiteljicami, ravnateljico, s psihologinjo in starši priseljenci sem se odločila za nalogo, v kateri bom raziskovala dosedanje stanje na področju vključevanja otrok priseljencev oz. otrok staršev priseljencev ter kaj bi lahko na tem področju kot vzgojno-izobraževalna institucija še izboljšali.

V diplomskem delu bomo tako raziskovali način vključevanja otrok manjšinskih jezikovnih in kulturnih okolij v javni vrtec. Kot pravi Resman (2006, str. 203), postajajo vzgojno-izobraževalne institucije zaradi drugačnih družbeno-ekonomskih pogojev življenja ter bolj globalnega povezovanja ljudi s svetom »arena ljudi« (otrok, učiteljev/vzgojiteljev, staršev) najrazličnejšega socialno-ekonomskega, kulturnega, verskega in jezikovnega izvora ter posledično različnih vrednostnih in vedenjskih sistemov. Resman (prav tam, str. 203) nadaljuje, da če so te razlike majhne, jih otrok pogosto zmore premagovati sam. V primeru, da pa so razlike velike, lahko to pri otrocih sproži težje frustracije, ki pa jih bo brez pomoči sam težko premagoval. V nalogi bomo tako raziskovali, na kakšen način ter s kakšnimi strategijami se vrtec z raziskovanim problemom spopada, ali so starši z vključevanjem svojih otrok v vrtec zadovoljni ter kaj lahko vzgojno-izobraževalna institucija še stori za zagotavljanje prave interkulture skupnosti, ki pravzaprav temelji na konceptu kulturnega pluralizma in zagotavljanju sožitja med celotno vzgojno-izobraževalno populacijo (tudi starši), strpnosti, enakosti, pravičnosti, odgovornosti in participaciji vseh.

Vsebina bo razdeljena na štiri poglavja, in sicer: razvoj in opredelitev multikulture ter interkulture vzgoje in izobraževanja v nekaterih sistemih, socializacija in pristopi k spodbujanju otrokovega prosocialnega in moralnega razvoja v kontekstu interkulture, pravne in strokovne podlage za vključevanje otrok manjšinskih skupin v vrtec ter izobraževanje vzgojiteljev in svetovalnih delavcev za delo z otroki manjšinskih jezikovnih in kulturnih skupin. V poglavju Razvoj in opredelitev multikulture ter interkulture vzgoje in izobraževanja v nekaterih sistemih bomo predstavili razvoj interkulture vzgoje in izobraževanja od njenih začetkov do danes. Opozorili bomo na razlike med evropskim

pojmovanjem interkulture vzgoje in pojmovanjem v ZDA, kjer sta se interkultura oz. multikultura vzgoja in izobraževanje pravzaprav začela razvijati. Podrobneje bomo tudi predstavili razvoj tega področja v ZDA in v Nemčiji. V naslednjem poglavju se bomo ukvarjali s socializacijo ter spoznali nekatere pristope k spodbujanju otrokovega prosocialnega in moralnega razvoja, ki so pri vključevanju otrok manjšinskih jezikovnih in kulturnih skupin pomembni. Spoznali bomo pravne in strokovne podlage za vključevanje otrok manjšinskih skupin v vrtec. Še posebej se bomo osredotočili na tri dokumente, in sicer na Kurikulum za vrtce (1999), Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole (2012, v nadaljevanju Smernice 2012) in Strategijo vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji (2007, v nadaljevanju Strategija 2007). Ukvarjali se bomo tudi s pomenom izobraževanja vzgojiteljev in svetovalnih delavcev za delo z otroki manjšinskih jezikovnih in kulturnih skupin. V empiričnem delu diplomske naloge bomo predstavili kvalitativno raziskavo. Interpretirali bomo rezultate intervjujev, ki smo jih opravili s petimi vzgojiteljicami, z ravnateljico, s psihologinjo ter tremi starši priseljenci v enem izmed vrtcev v urbanem okolju.

Za potrebe raziskovalnega dela smo torej opravili polstrukturirane intervjuje s petimi vzgojiteljicami, z ravnateljico, s psihologinjo ter tremi starši priseljenci. Gre za triangulacijo virov podatkov, saj bomo njihove odgovore tudi primerjali. Intervjuje smo opravili na dva načina: bodisi smo jih izvedli v prostorih vrtca (in jih posneli) bodisi smo jih pridobili po elektronski pošti. Po končanem zbiranju podatkov in opravljeni transkripciji je sledila analiza podatkov, ki po Mescu (1998, str. 103) obsega šest korakov: 1) urejanje gradiva, 2) določitev enot kodiranja, 3) odprto kodiranje, 4) izbor in definiranje relevantnih pojmov in kategorij, 5) odnosno kodiranje in 6) oblikovanje končne teoretične formulacije.

Raziskovalna vprašanja, na katera smo iskali odgovore, so naslednja.

- Zakaj se starši priseljenci odločijo otroka vpisati v javni in ne mednarodni vrtec?
- Katere so najpogostejše želje in pomisleki staršev priseljencev, ko otroke vpisujejo v javni vrtec?
- Kako vzgojiteljice vključujejo otroke priseljence v vsakodnevne dejavnosti in rutino?
- Ali je kolektiv vrtca seznanjen s konceptom interkulture in z njegovimi pedagoškimi načeli ter kako ga razume?
- Ali in na kakšen način vzgojiteljice udeležujejo načelo interkulture pri pedagoškem delu in snovanju kurikuluma?

- Kako vzgojiteljice, psihologinja in ravnateljica razumejo svojo vlogo in odgovornost za čim bolj optimalno vključevanje otrok priseljencev v vrtec?
- Ali vzgojiteljice, psihologinja in ravnateljica upoštevajo pedagoško načelo interkulturalnosti tudi takrat, ko v svojih oddelkih nimajo otrok priseljencev (snovanje kurikuluma)?
- Kako potekata komunikacija in sodelovanje med vrtcem in starši priseljenci?
- Ali so starši zadovoljni z načinom komunikacije, s posredovanjem informacij in sodelovanjem z vrtcem pri vključevanju svojih otrok vanj?
- Kako se na otroke priseljence odzivajo drugi otroci v skupini, ki to niso?
- Ali na ravni institucije organizirajo in se zaposleni udeležujejo izobraževanja s področja večkulturalnosti?

Diplomsko nalogo bomo zaključili s sklepnimi ugotovitvami. Podali bomo nekaj ugotovitev, katere so tiste šibke točke, na katere bo moral biti vrtec kot vzgojno-izobraževalna institucija pozoren pri njegovem nadaljnjem delovanju. Prav tako bomo osvetlili tudi načine, ki otrokom priseljencem oz. otrokom staršev priseljencev omogočajo kar najbolj optimalno vključevanje v vzgojno-izobraževalni sistem okolja.

II. TEORETIČNI DEL

1. Razvoj in opredelitev multikulture ter interkulture vzgoje in izobraževanja v nekaterih sistemih

Države so vedno bolj večetične oz. večkulture. V skladu s tem je bila že po drugi svetovni vojni sprejeta norma, da imajo tudi pripadniki manjšinskih etničnih skupnosti v neki državi določene skupinske in individualne pravice. Žal pa je bil šolski uspeh teh otrok občutno slabši kot uspeh otrok pripadnikov večinske etnije in kulture. Kot odgovor na to se je v šestdesetih letih prejšnjega stoletja pojavila interkulturalna pedagogika (Skubic Ermenc 2011, str. 4). Pot od začetnega pojmovanja do današnjega pa je bila dolga. V Evropi je prevladovalo stališče, da je izraz interkulturalna pedagogika najprimernejši, čeprav vsi avtorji ne govorijo o interkulturalni pedagogiki. Uporabljajo se tudi pojmi, kot so multikulturalna (ZDA, Velika Britanija), mednarodna, medkulturalna in celo antirasistična pedagogika. Izrazi so pogojeni z zgodovino razvoja ter pogosto označujejo stopnjo v razvoju celotne teorije (prav tam 2011, str. 4).

Pojem multikulturalizem je povezan z migracijami oz. s selitvami v najširšem pomenu besede ter se uporablja v različnih kontekstih in pomenih. Označuje lahko neko konkretno družbeno stvarnost, ko se več etničnih skupin nahaja v isti državi. Označuje tudi različne politične programe oz. gibanja za spremembo obstoječih odnosov ali princip uradne politike do priseljencev (Lukšič-Hacin 1999, str. 133).

1.1. Razvoj multikulturalizma v ZDA

Multikulturalna pedagogika se je sprva pojavila v Združenih državah Amerike in najpogosteje označuje pedagogiko, ki je v svojih prizadevanjih omejena na posamezne etnične skupine oz. pri kateri gre za partikularistični pristop in z njim povezano asimilacijsko ideologijo, torej za prevzemanje norm ameriškega državljanstva oz. prevzemanje večinske kulture (Skubic Ermenc 2003, str. 47). Do šestdesetih let dvajsetega stoletja je namreč veljalo, da je šola najbolj primerna ustanova, prek katere država asimilira otroke priseljence oz. staršev priseljencev, vendar se je temu tedaj začelo upirati vedno več etničnih skupin (Skubic Ermenc 2011, str. 4). V času Kennedyjeve in Johnsonove administracije so začeli razvijati programe, ki naj bi zmanjšali kulturne in socializacijske primanjkljaje in s tem otrokom manjšinskih jezikovnih in kulturnih skupin povečali možnost za uspeh. Po Girouxu (1994 v Lukšič-Hacin 1999, str. 101) je multikulturalizem definiran skozi različne ideološke konstrukte. Tako se je

skozi zgodovino razvilo več smeri oz. opredelitev multikulturalizma, ki jih v grobem razdelimo na: konzervativni, liberalni, levo-liberalni in kritični multikulturalizem.

1.1.1. Konzervativni multikulturalizem

Zagovorniki konzervativnega multikulturalizma vrednote zahodno-evropskih kultur in tudi ZDA postavljajo kot univerzalne in preko teh presojuje drugačne (Lukšič-Hacin 1999, str. 102). Čeprav priznavajo pravico do rasne enakosti, pa zagovarjajo univerzalni koncept razvoja in v povezavi z njim delijo kulture na bolj in manj razvite (prav tam 102). Zagovarjajo asimilacijo vsakega, ki se je zmožen prilagoditi standardom belega srednjega razreda. Položaj monokulturalizma razumejo v razmerjih moči. V njihovih modelih šolanja so problemi vedno »locirani« znotraj učenca (Lesar 2009, str. 55). Po Stam in Shohat (1994 v Lukšič-Hacin 1999, str. 110) tak pristop multikulturalizma bolj poudarja tisto, kar ljudi ločuje, in ne, kar jih združuje.

1.1.2. Liberalni multikulturalizem

Po Stam in Shohat (prav tam 1999, str. 103) pristop izhaja iz sistematične nepravilnosti, suženjstva in eksploatacije. Zagovorniki se izogibajo zgodovinski kontekstualizaciji pluralizma in posebnosti odnosov ali pa govorijo o kulturnem boju (Lukšič-Hacin 1999, str. 103). Ena izmed ključnih značilnosti liberalnega multikulturalizma je tudi »barvna neopaznost«. Temnopolti učenci naj bi bili sprejeti s tem, ko jih predstavijo kot kulturno nevidne. Problemi, s katerimi se soočajo predstavniki manjšinskih skupin, pa so individualni in ne socialne ali strukturalne težave, ki vključujejo vprašanje moči (Lesar 2009, str. 55).

1.1.3. Pluralistični multikulturalizem

Pluralistični multikulturalizem se osredotoča na razlike in ne na enakosti. Na ravni šolanja se to kaže predvsem v učenju o vrednotah, verovanjih ter vzorcih vedenja, ki razmejujejo različne skupine. Pristop sicer obljublja emancipacijo, ki pa se ne more uresničevati s tem, da se psihološko potrditev zamenjuje s političnim opolnomočenjem. V okviru pedagogike se izogiba socialnemu in zgodovinskemu kontekstu, v katerem se je izrazila in postala pomembna rasna identiteta (prav tam 2009, str. 55).

1.1.4. Levo liberalni multikulturalizem

Pristop izhaja iz pojmovanja kulturne razlike kot oblike pomena, ki je osvobodjena družbenih in zgodovinskih okvirov. Razlika je po mnenju zagovornikov ločena od kulture in delitve moči, zato je ne pojmujejo kot družbeno zgodovinski konstrukt, temveč je zanje »absolutna, nezgodovinska kategorija, ki obstaja kot takšna« (Lukšič-Hacin 1999, str. 104).

1.1.5. Kritični multikulturalizem

Kritični multikulturalizem je nastal kot kritika prejšnjim pristopom. Posveča se pojmom egalitarizma in izničenju človeškega trpljenja ter se osredotoča na vprašanje, kakšna je zveza med socialno nepravilnostjo ter procesom šolanja (Lesar 2009, str. 55). Predstavniki zagovarjajo, da se mora različnost uveljaviti tudi znotraj kulturnih politik in mora biti hkrati tudi obveza za socialno pravičnost (Lukšič-Hacin 1999, str. 105).

Po Wolfu (1992 v Lukšič-Hacin 1999, str. 126) bi morali politiko priznanja nujno povezati z izobraževanjem za multikulturno družbo. To predpostavko dopolni Giroux (1994 v Lukšič-Hacin 1999, str. 126) z zahtevo po »novem jeziku znotraj pedagoške prakse, ki bi presegal meddisciplinarne meje in prodrl v območje kulturnih razlik« (prav tam 1999, str. 126).

Mclaren (1994) pa pravi, da je predpogoj za uspeh vzpostavitve novega neevropocentričnega diskurza. »Mesto spremembe je šola in multikulturalni kurikularni program, ciljna skupina pa srednji sloj v ZDA« (Mclaren 1994 v Lukšič-Hacin 1999, str. 127). Mclaren trdi še, da je potrebno zagotoviti enak dostop do socialnih virov in transformirati dominantne odnose oblasti, ki ta dostop omejujejo po spolnem, rasnem in razrednem ključu. Ker so razlike med kulturami politične, formalne, tekstualne in lingvistične, je nujno potrebno razviti jezik, vizijo in kurikularne programe, v katerih bosta »multikulturalizem in demokracija postala medsebojno prepleteni in vzajemno spodbujajoči se kategoriji« (prav tam 1999, str. 108).

Predstavi nam nekaj predlogov za multikulturalistični kurikularni program, ki naj bi:

- med najboljša književna dela uvrstili vsaj dve deli avtorjev iz vrst nebelcev,
- učitelje opozarjali na diskurz, ki opravičuje in reproducira družbene razlike, ki temeljijo na rasni in razredni pripadnosti, spolu in spolni orientaciji,
- odstranili domnevo o inherentni superiornosti belcev in zahodne racionalnosti,
- pokazali, da so pri produkciji »zahodnega« vedenja različne skupine različno zastopane,

- korenito spremenili kurikulum, ki bo zagotovil možnosti za nove multikulturalne pristope v razredih in vzpostavili pedagogiko, ki temelji na dialogu, kjer subjekt vidi drugega kot subjekt in ne objekt,
- nosilci kurikularnega programa bi morali biti kritični pedagogi, ki bi se odrekli redukcionističnemu pogledu na družbeno ureditev (Mclaren 1994 v Lukšič-Hacin 1999, str. 126–127).

Ključna razlika med naštetimi idealnimi tipi multikulturalizma je povezana s politiko in z ideologijo (Lukšič-Hacin 1999, str. 112). Pristopi se razlikujejo v pojmovanju soočanja različnih kultur, njihovem vrednotenju ter v izpostavljanju problematike oblikovanja posameznikove identitete kot družbeno pogojene (Lesar 2009, str. 56).

Predstavniki konzervativnega in liberalnega multikulturalizma tako zagovarjajo težnjo po asimilaciji manjšinskih kultur v večinsko ter višjem vrednotenju standardov srednjega razreda belih moških. Tudi pluralistični multikulturalizem še vedno temelji na primerjavi drugih etničnih skupin z vrednotami zahodnih belih ljudi srednjega družbenega razreda. Levo-esencialistični pristop se osredotoča predvsem na identitetno problematiko posameznih skupin, kar pa lahko privede do izključevanja tistih, ki niso vključeni v izbrane skupine. Kritični multikulturalizem pa naj bi se osredotočil na bolj teoretično živo in pragmatično politiko. Raziskovalci na področju multikulturalnega vzgojno-izobraževalnega delovanja v ZDA so prepoznali pet modelov šolanja in jih priznavajo še danes (prav tam 2009, str. 57–61).

1.1.6. Pet modelov šolanja na področju multikulturalnega vzgojno-izobraževalnega delovanja v ZDA

Poučevanje kulturno drugačnih

Izhaja iz pojmovanja, da so tisti, ki se v kulturnem smislu razlikujejo od večine, v ekonomskem in družbenem smislu na slabšem. Znotraj tega modela prepoznamo še dva različna pristopa, in sicer konzervativnega, ki zanemarja kulturne razlike in zagovarja prilagajanje večini, ter liberalnega, ki skuša kompenzirati kulturne pomanjkljivosti učencev (Lesar 2009, str. 57).

Komunikacijski pristop

Izhaja iz prepričanj, da si je za dobro komunikacijo med različnimi kulturami pomembno prizadevati, saj je dobra medkulturna komunikacija tudi temeljni cilj tega pristopa. Medkulturno komunikacijo spodbujamo s posredovanjem praktičnega znanja o načinih komuniciranja drugih kultur in njihovih vrednotah ter z razvijanjem spretnosti, ki omogočajo soočenje s samim seboj. Vpeljavo tega modela priporočajo že na predšolski ravni (Lesar 2009, str. 57).

Študije posameznih skupin oz. etnične študije

V šolski praksi se odraža v oblikovanju posameznih učnih predmetov, saj se osredotoča predvsem na kulturo marginaliziranih skupin. Primeren je predvsem na sekundarni in terciarni ravni, manj pa na primarni in v predšolskem obdobju. V te predmete so zajete vsebine, ki so izločene iz večinske kulture in so hkrati v pomoč posameznikom pri oblikovanju in razvoju njihove samopercepcije in samopodobe. Gre za model, ki se upira asimilacijskim zahtevam, vendar morajo biti predmeti konkretno zastavljeni, saj sicer ne pripomorejo k izboljševanju (prav tam 2009, str. 57).

Inkluzivna multikulturna vzgoja in izobraževanje

Pri tem modelu gre za poudarjanje vrednosti in moči kulturne raznolikosti, človekovih pravic in spoštovanje tistih, ki so drugačni, za spodbujanje družbene pravičnosti, enakih možnosti za vse ljudi ter enakost v distribuciji in moči med ljudmi. Namenjen je vsem učencem in se aktivno zavzema za odpravljanje zatiranja in nepravilnega družbeno obstoječega stanja. Vzgojno-izobraževalne prakse so usmerjene proti predsodkom, spodbujajo večjezične učne programe, se zavzemajo za oblikovanje inkluzivnih kurikulumov za različne skupine ter predpostavljajo kulturno raznolikost med učiteljskim osebjem (prav tam 2009, str. 58).

Multikulturna in socialno rekonstrukcionistična vzgoja in izobraževanje

Gre za pristop, ki terja ponovno oblikovanje celotnih vzgojno-izobraževalnih programov v smislu večjega odražanja skrbi za različne kulturne in marginalizirane skupine ter vpetosti tega v celotni kurikulum in življenje šole (prav tam 2009, str. 58).

1.2. Razvoj multikulturalnosti in interkulturalnosti v Evropi

Zahodna Evropa se je z multikulturalnostjo začela soočati šele v času velikih ekonomskih migracij na prelomu šestdesetih in sedemdesetih let devetnajstega stoletja. Tudi tu je sprva šlo le za izobraževanje priseljencev, ki ga je prav tako zaznamovala asimilacija oz. proces enosmernega prilagajanja posameznika skupini (Skubic Ermenc 2011, str. 6). Gre namreč za države, ki gradijo svoje identitete na idejah nacionalne države, zato so težko sprejele dejstvo, da postajajo multikulture (prav tam 2011, str. 6).

1.2.1. Nemčija

Že poznorazsvetljenska in romantična miselnost prinašata novo pojmovanje naroda, narodne zavesti in identitete. Nacionalnemu podrejanju se je dalo najbolj učinkovito upreti s povečevanjem lastnega naroda in nemški romantiki so imeli pri tem vodilno vlogo. V svojih delih in prepričanjih so se opirali na duhovno moč naroda in manj na politično. Narod naj bi imel svojo duševnost, osebnost in svoj duh, ki se izraža v njegovi kulturi, zgodovini, jeziku, umetnosti, znanosti, pravu ter v vseh njegovih izročilih, mitih, običajih in religiji (Musek 1997, str. 174–203).

Tudi poznejši sistemi so Nemčijo povečevali kot vodilen in edinstven narod, zato ni presenetljivo, da so se na izobraževanje priseljencev sprva odzvali z modelom tujčevske pedagogike.

1.2.2. Tujčevska pedagogika

Tujčevska pedagogika izhaja iz primanjkljajev, ki jih imajo otroci priseljencev predvsem na področju jezika in pri poznavanju nemške družbe in šole ter jim onemogočajo vključitev v nemško družbo. V pedagoški praksi so se na te probleme pogosto odzvali z različnimi oblikami izobraževanja, kot so posebni oddelki, pripravljalni oddelki, dopolnilni pouk ... in so zadevale le otroke priseljencev. Ker so osnovni problem videli v psihosocialnih značilnostih otrok in njihovih družin, je negativen oz. manjvreden predznak dobila tudi njihova kultura. Cilja, ki so ju s tujčevsko pedagogiko želeli doseči, sta bila zato predvsem vključitev učencev priseljencev v nemške šole prek »homogenizacije« ter zaradi možnosti vrnitve tudi omogočanje pouka materinščine in kultur učencev priseljencev (Skubic Ermenc 2011, str. 8).

V osemdesetih letih 20. stoletja je postalo jasno, da multikulturalnega izobraževanja ne smejo biti deležni le priseljenci, temveč vsi državljani države gostiteljice, zato se je pod vplivom

anglo-ameriških diskusij tudi v Nemčiji postopoma začelo krepiti stališče o neustreznosti asimilacijskih modelov in potreba po postavitvi interkulture pedagogike (prav tam 2011, str. 7). Mnoge raziskave namreč potrjujejo, da se otroci, ki ne obvladajo globlje svojega maternega jezika, ne bodo mogli dobro naučiti tujega jezika oz. jezika okolja.

Po Strategiji vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji (2007) danes Nemčija velja za državo, ki razvija nekatere dobre prakse. Učni načrt nemščine kot drugega jezika je sestavni del izobraževanja za učence iz drugih jezikovnih okolij, katerega cilji so: dvig izobrazbene ravni, zaključevanje takšnih izobraževalnih programov, ki so osnova za samostojno življenje in družbeno participacijo, šola mora zagotavljati ustrezno raven nemškega jezika, ki je ključna kompetenca v poklicni karieri. Te cilje pa je mogoče doseči le z vključevanjem medkulturnega vidika in v vzdušju sprejemanja in tolerance (prav tam 2007, str. 42). Učenje jezika je individualni proces, ki se lahko razvija le v odprtem učnem načrtu. Zaradi velikih razlik med posamezniki potrebuje vsak učenec sebi primerne spodbude in vodenje. Osebna doživetja in izkušnje otroka iz drugega jezikovnega okolja so zelo pomembne pri vključitvi v šolsko učenje, saj njegovo splošno predznanje pozitivno vpliva na učenje novega jezika (prav tam 2007, str. 42).

Temeljna vodila za pouk so:

- razvijanje jezika skozi individualno različne dejavnosti, s pozitivnimi podkrepitvami v šolskem in zunajšolskem okolju,
- celostno učenje: učencu naj omogoča, da izraža svoje potrebe in sposobnosti. Pri tem je pomembno povezovati besedne in nebesedne elemente,
- raznolike metode in sredstva,
- dejavnosti in njihove socialne oblike naj bodo pestre: individualno in skupinsko delo, projekti, igre vlog, plesi, igre, glasba kot tudi raziskovanje ožjega in širšega okolja,
- učenje jezika tudi v zunajšolskih okoljih skozi poslušanje, govorjenje, branje in pisanje,
- učne situacije naj potekajo ciklično kot motivirajoče, zanimive, miselno in dejavnostno spodbudne priložnosti,
- učenje naj poteka v povezavi z realnimi življenjskimi okoliščinami teh otrok; zanje je pomembno, da lahko tematizirajo situacije iz svojega vsakdana,
- dvojezičnost teh otrok naj bo vez med šolo in družino. Sprejetje in spodbujanje k ohranitvi njihovega jezika priseljence spodbuja k učenju drugega jezika,

- odprte učne situacije omogočajo, da učenci s svojimi predlogi lahko sooblikujejo pouk (prim. izvenšolski projekti),
- samousmerjevalno učenje; učenci imajo na voljo gradiva, ki jim omogočajo, da samostojno izboljšujejo svojo tujejezično kompetentnost (slovarji, računalniški programi, raba medijev),
- napake naj služijo kot spodbuda k učenju. Napake kažejo na napredek in so lahko v pomoč v osebnem razvoju. Učitelji pri tem svetujejo in pomagajo, namesto da napake le korigirajo,
- uporaba različnih socialnih oblik iger kot učinkovite učne metode na vseh stopnjah,
- naracija; svobodno pripovedovanje in pisanje imata pomembno vlogo pri pouku nemščine kot drugega jezika. Spodbujajo veščine vsakdanjega govora in predstavljajo osnovo za nadaljnje spodbude učenca,
- razvijanje besednjaka na različne načine, kontekstualno v povezavi s konkretnimi situacijami.

Po nemškem modelu se otroci priseljencev učijo nemščine pri pouku kot drugi jezik ali v obliki intenzivnega tečaja. V skupini je po navadi do 12 udeležencev. Skupine so lahko starostno homogene ali heterogene. Tečaj oz. pouk traja najmanj eno leto, in sicer v obsegu do 10 ur tedensko. Pouk poteka 5 ur dopoldne in 5 ur popoldne. Prvih nekaj tednov navadno pouk v celoti poteka vzporedno z rednim poukom, da učenci usvojijo osnovne jezikovne zmožnosti, nato pa lahko poteka deljeno (prav tam 2007, str. 42).

Cilji, ki jih želijo doseči, so:

- slušno razumevanje/govorjenje v vsakdanjih predvidljivih situacijah, vezanih predvsem na šolsko življenje,
- opismenjevanje,
- branje/pisanje besedil,
- vsaj delno sodelovanje pri pouku.

1.3. Interkulturalna pedagogika

Z interkulturalno pedagogiko označujemo torej pedagogiko, ki jo določata univerzalistični pristop in pluralistična ideologija. Ne moremo pa govoriti o interkulturalni pedagogiki kot o enotni interkulturalni pedagogiki. Gre pravzaprav za dve splošni usmeritvi, in sicer za pedagogiko srečanja in pedagogiko konflikta (Skubic Ermenc 2003, str. 48).

Pedagogika srečanja kulturo priseljencev dojema kot obogatitev lastne kulture in stik med različnimi kulturami kot pomoč pri razblinjanju predsodkov. Pedagogika konflikta pa temelji na predpostavki, da je družbena konfliktnost bistvena lastnost naše družbe in jo zaznamuje tekmovanje med posameznimi skupinami za uveljavitev lastnih interesov (prav tam 2003, str. 51).

Pojem interkulturalizem pomeni »politiko medsebojnega razumevanja, spoznavanja, sprejemanja, soodvisnosti in enakopravne izmenjave jezikov, kultur in tradicij. Predpona inter- poudarja interakcijo, razbijanje barier, recipročnost, kulture pa se pojmuje v smislu priznanja medsebojne enakovrednosti« (Zidarić 1994 v Skubic Ermenc 2011, str. 6). Označuje posebne odnose med različnimi etničnimi skupinami, ki se nahajajo v isti državi (Lukšič-Hacin 1999, str. 133). V sodobni pedagogiki ima interkulturalna pedagogika dva medsebojno povezana cilja. Prvi cilj je izluščiti pogoje, ki omogočajo uresničitev enakih možnosti v izobraževanju za pripadnike manjšinskih kultur/etnijskih skupin v dani družbi. Drugi pogoj pa je opredeliti pogoje, ki celotni šolski populaciji omogočajo usposobitev za življenje v multikulturalni družbi na podlagi medkulturalnega sprejemanja, razumevanja in ustvarjalnega sodelovanja (Skubic Ermenc 2003, str. 47).

V vzgoji in izobraževanju se danes v Evropi vse bolj uporablja izraz interkulturalizem, saj ne gre le za prisotnost etničnih skupin na določenem ozemlju ali gibanje za spremembo odnosov na širši družbeni ravni, temveč predvsem za značilnosti obstoječih odnosov med različnimi etničnimi skupinami in njihov vpliv na procese šolanja. Znotraj tega je torej nujno prepoznati možnosti vzpostavljanja situacij vzajemnih odnosov, razvijanje komunikacij med pripadniki različnih kultur in vključevanje različnih identitet in kultur v posameznih šolskih sistemih (Lesar 2009, str. 53–54).

Pri interkulturalni pedagogiki je torej pomembno predvsem, da izobraževanje ni usmerjeno le na priseljence. Izobraževanje ne sme potekati enosmerno, ne sme biti monokulturalno in zavračati ter si podrežati etnične, jezikovne in kulturne raznolikosti, temveč je pomembno, da je ciljna populacija celotna šolska populacija. Interkulturalna pedagogika poudarja, da naj se učenci različnih porekel učijo skupaj in drug od drugega, ter gradi na pripoznanju kulture priseljencev v smislu obogatitve in na prepričanju, da stiki med ljudmi različnih kultur pripomorejo k razblinjanju predsodkov (Skubic Ermenc 2011, str. 8). Pri interkulturalni pedagogiki ne gre le za izobraževanje otrok priseljencev, temveč tudi strokovnih delavcev, pedagoških vodij in ostalih zaposlenih v vzgojno-izobraževalnih institucijah. Vse bolj so se

torej začele uveljavljati drugačne oblike dela in pomoči, ki so se ob razvijanju ustreznih učnih strategij in tehnik osredotočale tudi na etična vprašanja, na razvoj učne klime in odnosov znotraj vzgojno-izobraževalne institucije. Gre za uveljavitev pojmov integracije in inkluzije.

1.3.1. Integracija in inkluzija

S terminom integracija označujemo tako proces vključevanja priseljencev v novo okolje kot politiko, ki to vključevanje spremlja. Integracijska politika priseljevanja mora obenem urejati pogoje vključevanja priseljencev v novo okolje in zahtevati prilagajanje tako od priseljencev kot od večinske družbe. Poimovanje integracije kot »dvo- oziroma večsmernega procesa« preprečuje večvrednostne občutke pripadnikov večinske družbe. Priseljenci morajo za uspešno vključitev v novo družbo spoznati njena pravila in norme, sprejemna družba pa jim mora zagotoviti enake možnosti, kot jih imajo preostali prebivalci, in jim hkrati dopustiti, da ohranijo svojo lastno etnično identiteto. Za otroke priseljence je še posebej pomembna integracija na področju vzgoje in izobraževanja, o kateri pa lahko govorimo, kadar imajo priseljenci in njihovi potomci enakopraven dostop do izobraževalnih institucij, enako uspešno končujejo posamezne stopnje šolanja, imajo enake možnosti za nadaljnje izobraževanje in kot skupina dosegajo izobrazbeno strukturo, ki je primerljiva z izobrazbeno strukturo njihovih vrstnikov med večinskim prebivalstvom. Pomembno je tudi, da se priseljenci lahko učijo svoj materni jezik (Bešter 2007 v Komac 2007, str. 110).

Medveš (2003, str. 8) s pojmom inkluzija označuje integracijo kot višjo kakovost odnosov v vrtcu ali šoli ob reševanju vzgojnih in izobraževalnih problemov drugačnosti otrok. Poseben problem pri tem so otroci, ki niso definirani, kot jih definira tradicionalni način razvrščanja motenj in prizadetosti, temveč otroci, pri katerih posebne potrebe niso videti na tak tradicionalen način. Gre za otroke, katerih potrebe izhajajo iz socialnih, kulturnih, jezikovnih in nacionalnih razlik.

I. Lesar (2009, str. 16) pa opozarja, da gre v praksi za »precej problematično iskanje rešitev, ki ni usklajeno niti z veljavnim Zakonom o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami«. V Zakonu težave z jezikom okolja namreč ne sodijo v nobeno izmed kategorij učencev s posebnimi potrebami, hkrati pa le-ta ne upošteva nekaterih mednarodnih dokumentov. Jezikovne in kulturne ovire otrok priseljencev niso dovolj izpostavljene, kar pa vpliva na slabši učni uspeh tudi pri drugih predmetih. Tudi Skalar (2003 v Medveš 2003, str. 11) z inkluzijo označuje šolski koncept, ki razrešuje dimenzije socialnega vključevanja in

zagotavlja ustrezno pomoč vsem skupinam šolsko marginaliziranih otrok, torej tudi tistim otrokom, ki jih označuje socialna, kulturna, jezikovna ali nacionalna različnost.

Za Resmana (2003, str. 64–83) je integracija način vključevanja otrok v vnaprej dano šolsko strukturo, šolski red in okolje, ki od otroka pričakuje prilagajanje. Z inkluzijo pa označuje šolsko kulturo, ki je odprta za priznavanje in upoštevanje različnosti vsakega posameznika. Od posameznika ne pričakuje zgolj prilagajanja, temveč mu omogoča znotraj občnih pravil najti ustrezen prostor. Pri tem opozarja in poudarja, da kultura, ki jo narekuje inkluzija, pomeni skrb za vsakega otroka in se pogoji za socialno vključevanje definirajo že na ravni učnih programov, na ravni šole/vrtca kot institucije, organizacije oddelka in v učiteljevem/vzgojiteljevem delu ter sodelovanju s starši.

B. Marentič Požarnik (2003, str. 104) opozarja, da najtežji pogoji za uspešno integracijo oz. inkluzijo izhajajo iz kulturne in šolskopolične perspektive, saj pri tem ne gre le za znanje in spretnosti v pedagoškem delu s posameznimi učenci, ampak tudi za oblikovanje šolske kulture, ki je prilagojena določenim standardom glede na to, ali je pouk usmerjen v učence ali v obvladovanje vsebin, ter merjenju znanja.

2. Socializacija in pristopi k spodbujanju otrokovega prosocialnega in moralnega razvoja v kontekstu interkulturalnosti

Človek je družbeno bitje z mnogimi moralnimi načeli, ki mu pomagajo v skupnem življenju z drugimi ljudmi in skupinami. Razvil je zmožnost sočustvovanja, sposobnost, da se vživlja v položaj drugega in sočustvuje v skladu z njegovo situacijo (Bergant 1994, str. 15). Človek se mora sprva v družbo socializirati, kar pomeni, da gre za proces, ko otroka od prvih dni življenja včlanimo v neko družbeno skupino, prek katere si osvaja tisto kulturo, ki jo ta skupina nosi in je ponavadi del širšega kulturnega območja. Gre za način mišljenja, govora, komunikacije, znanje, prepričanja, čustvovanje, vrednotenje in uporabo materialnih dobrin, katere otrok prevzame in s pomočjo katerih se vrašča v socialno-kulturni sistem, v katerem je rojen in ga obdaja. Sprva gre za primarno socializacijo, kar pomeni, da se otrok vključuje v manjše intimne socialne skupine (družino), šele s sekundarno socializacijo pa se vključuje tudi v institucije, v katerih si pridobiva znanje, se uči o socialnih odnosih in si prisvaja različne socialne norme, ki vladajo v skupinah, ki so nosilci njegove socializacije. Po Lintonu gre za celoto priučenih načinov obnašanja, čustvovanja, vrednostnih sistemov, prepričanj in znanja, ki so značilni za določeno družbeno skupino in se prenašajo iz generacije v generacijo (prav tam 1994, str. 17). Vendar pa je socializacija protislovna. Čeprav gre za utesnjevanje otroka v določeno kulturo, je to vraščanje v kulturo hkrati tudi pogoj za razvijanje otrokovih duševnih sposobnosti in občečloveških lastnosti osebnosti. Čim več kulturnih področij bo otrok obvladal, tem več osebnih duševnih sposobnosti in spretnosti si bo pridobil. Bolj, ko bo poznal kulturo svoje družbe, bolj bo lahko v odnosu do nje kritičen, ustvarjalen in svoboden (prav tam 1994, str. 18).

Ljudje so se iz različnih razlogov preseljevali že od nekdaj. Vzroki za selitve so ponavadi ekonomski ali gospodarski, politični in verski (Matičič 2007, str. 68–69). Dolgo časa je veljalo prepričanje, da so najrevnejši sloji tisti, ki se selijo, vendar pa Castles in Miller trdita, da to ni res in da so raziskave pokazale, da se večinoma selijo ljudje iz srednjega sloja (1993 v Lukšič-Hacin 1999, str. 143). Ne glede na to, za kakšne vzroke priseljevanja gre, se priseljenci ob priselitvi srečajo tudi s problemom resocializacije. Govorimo o resocializaciji kot o akulturaciji, pri kateri gre za prilagoditev družbi, v kateri se posameznik ni rodil. Navadno pa ne gre le za posameznike, ki se priseljujejo, temveč za celotne družine. Pogosto svoje rodno okolje zamenjajo tudi njihovi otroci, ki pa so svoje okolje pravzaprav šele začeli

spoznavati. Mnoge institucije države gostiteljice se tako kmalu srečajo z vprašanjem, kako vključiti otroka v kulturo, ki ni primarno njegova, a bo vendarle moral delovati v njej.

Kot že omenjeno, so se sprva pojavljali predvsem asimilacijski modeli, pri katerih je šlo za t. i. enosmerno vzgojo in izobraževanje. Otroci priseljencev so bili s strani vzgojno-izobraževalnih sistemov prisiljeni sprejeti in se podrediti večinski kulturi. Če je kultura namreč preobremenjena z vprašanji o zaščiti lastne kulture, se ni sposobna odpreti za medkulturno sodelovanje in izmenjavo (Lukšič-Hacin 1999, str. 121).

Žal tudi slovenska družba do nekaterih narodov goji predsodke in stereotipe. Naše pojmovanje do »podtalnega sebstva« se kaže predvsem do priseljencev iz nekdanje Jugoslavije. Gre za balkanizem, ki je pravzaprav nekakšna podvrsta orientalizma (Baskar 2010 v Vidmar Horvat 2010, str. 213). Čeprav je večina priseljencev, ki sedaj živijo v Sloveniji, prišla z območja nekdanje Jugoslavije, je današnji multikulturalizem zastavljen predvsem »evropocentrično« namesto »jugoslovansko«, kot je v preteklosti na nekakšen način že bilo (npr. obvezen pouk jezikov narodov Jugoslavije, obstoj posebnih oddelkov s poukom v srbohrvaščini) (Dekleva 2002 v Skubic Ermenc 2003, str. 45).

Ker kulturni stik in medkulturna komunikacija lahko stereotipe in predsodke tudi poglobljata, ne le zmanjšujeta, moramo v vzgojno-izobraževalnih institucijah upoštevati naslednja vodila:

- omogočiti globlje spoznavanje vseh udeležencev,
- omogočiti komunikacijo o komunikaciji,
- se usposabljati za prepoznavanje lastnih predsodkov, ki zavirajo razumevanje in dobre odnose,
- spoznati, da je univerzalne norme mogoče potegniti iz različnih tradicij (Skubic Ermenc 2003, str. 21).

Kroflič na ravni etičnih teorij razmišlja o etiki in etosu inkluzivne šole oz. vrtca in se pri tem zavzema za kombiniranje dveh etičnih pristopov: etike pravičnosti in etike skrbi. Za njiju pravi, da sta v svojih načelih najboljša podlaga za oblikovanje spontanih odnosov v šolski in oddelčni skupnosti (Kroflič 2003, str. 24–35).

2.1. Pristopi k spodbujanju otrokovega prosocialnega in moralnega razvoja

Z v nadaljevanju omenjenimi pristopi, lahko otroke spodbujamo k prosocialnemu in moralnemu razvoju za čim bolj optimalno delovanje v multikulturni družbi ter jih spodbujamo k vzpostavljanju tesnejših osebnih odnosov s pomembnimi drugimi (odraslimi in vrstniki).

Pristopi seveda zadevajo tudi vzgojiteljice in druge strokovne delavce v vzgojno-izobraževalnem sistemu, saj jim morajo ponuditi dejavnosti, ki spodbujajo različne smeri otrokove komunikacije s pomembnimi drugimi, ter jim ovrednotiti dejstvo, da je v instituciji skupno življenje najlažje uravnati z vnaprej dogovorjenimi pravili, hkrati pa moramo biti pozorni na izgradnjo etične zavesti, tudi pri sebi. To pa je dolgotrajen in vseživljenjski proces.

Strokovni delavci in vodje institucij morajo tako s pomočjo zgoraj omenjenih procesov upoštevati načela pripoznanja in otroka dojeti kot aktivno in kompetentno bitje, zgraditi vzgojne odnose, ki ne bodo usmerjeni le na enosmerno podajanje znanja in izkušenj, temveč bosta vzgoja in izobraževanje vedno usmerjena v dialoškost.

2.1.1. Procesno-razvojni model vzgoje

Procesno-razvojni pristop je definiran kot pomemben za »otrokov vsesplošni (duševni in telesni) razvoj in v tem temeljnem okviru usvajanje znanj posebnih ved«. »Cilj posamezne vede na ravni predšolske vzgoje je omogočiti pridobivanje nekaterih osnovnih izkušenj v zvezi z njenimi najbolj splošno veljavnimi in uporabnimi idejami oz. koncepti.« Cilj učenja v predšolski dobi je sam proces učenja ter spodbujanje otrokovih lastnih strategij dojetanja, izražanja, razmišljanja itd., ki so zanj značilne v posameznem razvojnem obdobju (Kurikulum za vrtce 1999, str. 16).

Pri procesno-razvojnem modelu je pomembno, da predpostavlja drugačno vzgojno-izobraževalno komunikacijo, namreč optimalen preplet vzgojiteljičinega poučevanja in otrokovega učenja. Pri procesno-razvojnem modelu ne gre za prenos vnaprej izdelanih obrazcev znanja, vrednot in veščin iz starejše na mlajšo generacijo kot pri kulturno-transmisijem modelu vzgoje, temveč za pojmovanje vzgoje kot relativno načrtnega sistema dejavnikov, ki podpirajo razvoj otrokovih osebnostnih lastnosti in potencialov (Kroflič 1992, str. 13). Če naj bi šola izhajala iz učenčeve življenjske izkušnje, potem ravno procesno-razvojni model omogoča dvosmerno komunikacijo, torej možnost, da otrok izrazi svoje življenjske izkušnje in ne le sprejema vzgojiteljičino obstoječe kulturno pogojeno znanje.

Pri otrocih priseljencih oz. pri potomcih staršev priseljencev je to še posebej vidno, saj izhajanje iz življenjske izkušnje otroka pomeni nasloniti se na tisto, s čimer človeka opremi primarna socializacija. Gre za jezik, konzumiranje kulture ter zaloge vednosti, ki so ene izmed temeljnih »oprem«, s katerimi človek vstopa v vrtec oz. šolo. »Otroci, ki rastejo v drugačnih okoliščinah, imajo drugačno zalogo znanja ter drugačno »kulturno znanje«. Bolj so manjšinske kulture oddaljene od večinske, večje so razlike« (Skubic Ermenc 2011, str. 32).

2.1.2. Načelo pripoznanja

Otrokovo odzivanje izvira iz njegove potrebe po varnosti ali občutka ogroženosti, kadar se ne počuti sprejetega, ter iz njegovih empatičnih zmožnosti odzivanja na potrebe drugega. Otrok do teh potreb ni ravnodušen, čeprav svet še vedno zaznava s precej egocentričnega vidika. V njem se sprožita emocionalna vznurjenost in sočutje, ki pa že predstavljata motiv za prosocialno ravnanje (Kroflič 2008).

Eden izmed pristopov, ki naj bi spodbujal otrokov oz. posameznikov prosocialni in moralni razvoj, je tudi koncept pripoznanja, ki ga v pedagogiki obravnavamo z etičnega, s političnega in z epistemološkega vidika.

Etični vidik temelji predvsem na predpostavki, da potrditev položaja drugega v odnosu ne sme biti pogojena z našimi vnaprejšnjimi ocenami o njegovi moralni vrednosti in mora pomeniti jasno sprejetje drugega ter ne zgolj distancirano dopuščanje drugačnega mnenja oz. sočustvovanja z njegovo usodo (Kroflič 2010, str. 7–12).

Politični koncept pripoznanja »izpostavlja zahtevo, da identitetni/družbeni status drugega ne sme biti ovira pri doseganju družbenih položajev, dobrin, pravic in svoboščin in mora imeti drugi vse možnosti javnega izražanja lastnega položaja« (prav tam 2010, str. 7–12). Politika pripoznanja pozornost usmerja na kulturne nepravilnosti, ki koreninijo v družbenih vzorcih reprezentacije, interpretacije in komunikacije ter si prizadeva afirmirati različnost skupin. Poskuša se izogniti neprepoznavnosti in nespoštovanju drugih kultur ter skuša doseči pozitivnejše vrednotenje nespoštovanih identitet in pozitivno vrednotenje kulturne različnosti (Lesar 2009, str. 59).

Koncept pripoznanja temelji na predpostavki, da si vsi identitetni položaji zaslužijo, da jih sprejmemo, ravno tako, kot si zaslužijo spoštljiv odnos. Gre torej za uveljavitev pozitivnega

odnosa do drugačnosti in raznolikosti kot osrednjo vrednoto časa, v katerem živimo (Kroflič 2010, str. 7–12).

Epistemološki vidik koncepta pripoznanja lahko razdelimo na tri dimenzije koncepta. Prva pomembna dimenzija je dimenzija potrditve v odnosu. Oseba išče potrditev, ki ji dopušča bivanje. To potrditev pa lahko dobi le od druge osebe. Ta potrditev temelji na sprejetju dejstva, da je drugi bistveno in edinstveno bitje, ter na pripravljenosti, da smo odprti za presenečenja, kdo lahko postanemo. Potrditev pomeni brezpogojno sprejetje osebe, kljub temu, da je ne razumemo oz. njenih dejanj ne moremo pojasniti z lastno argumentacijo (prav tam 2010, str. 7–12).

Drugo pomembno dimenzijo M. Boler (1999 v Kroflič 2010, str. 7–12) označi kot reinterpretacijo predhodnih nepravilnih subjektivacij. Gre za vrste neprimernih oblik potrditve osebe v družbenem kontekstu, kar ustvarja družbeno nepravilnost. Bingham tu omenja oblike, kot so kulturna dominacija (asimilacijski pritisk), situacija brez pripoznanja in nespoštljivost (2006 v Kroflič 2010, str. 7–12).

Tretjo pomembno dimenzijo J. Benjamin označi za vzajemnost vlog v odnosu pripoznavanja in pripravljenosti na odmik od predhodnih ego predstav. Gre pravzaprav za napetost med lastnimi ego fantazijami in sprejetjem drugega kot enakovrednega centra želja in predstav. Rešitev te napetosti pa po mnenju J. Benjamin leži v primerni obliki pripoznanja drugega kot subjekta z lastnim delovanjem (1988 v Kroflič 2010, str. 7–12).

S konceptom pripoznanja lahko torej na politični ravni opozorimo na potrebo po sprejetju oseb iz »manjšinskih identitetnih skupin« kot enakovrednih subjektov dogovarjanja, v etični in epistemološki ravni pa strokovne delavce zavezuje k temu, da soočijo svoje subjektivne odzive z zavedanjem vnaprejšnjih normativnih režimov, ki osebe s posebnimi potrebami potiskajo v območje nezmožnosti, nas pa v položaj pasivne empatije (prav tam 2010, str. 7–12).

Da bomo lahko k pripoznanju drugih oseb spodbudili ne le sebe, temveč celotno šolsko/vrtčevsko populacijo, še posebej otroke, moramo najprej preseči projekcijo naših stereotipnih predstav v drugega kot drugačnega.

2.1.3. Načelo odnosne pedagogike

Pri poučevanju gre za grajenje vzgojnih odnosov. Cilje poučevanja in učinke učenja lahko opišemo kot oblike odnosov do samega sebe in do širšega sveta (Kroflič 2008).

Pri odnosni pedagogiki je ustrezen odnos med vzgojiteljico in otrokom najpomembnejši element procesnih kriterijev kakovosti, vendar pa vzgoja ni le posredovanje znanja in izkušenj. Gre za aktiven odnos, ki poteka prek skupnih dejavnosti in se postopoma širi od prvih pomembnih oseb k pomembnim tretjim osebam in vrstnikom (prav tam 2008, str. 3).

Pri tem pristopu je pomembno, da se vzgojiteljica zaveda pomena nenehne refleksije vzgojnih situacij, iz katerih razkriva osebnostne premike učenca, ter da lahko le z osebno vpletenostjo zvabi otroka v proces učenja oz. »razvejanje mreže odnosov in dejavnosti« (prav tam 2008, str. 4).

2.1.4. Pedagogika poslušanja

Pedagogika poslušanja je eden izmed praktičnih pristopov v vzgoji, ki upošteva načela pripoznanja otroka kot aktivnega in kompetentnega bitja. Ker mora biti vzgoja vedno usmerjena v dialoškost, je pomen poslušanja temeljno pedagoško orodje za otrokovo pripoznanje samega sebe, ki vključuje tako samozavedanje kot samopotrditve v socialni sredini s pomočjo pozitivnih ali konfliktnih odnosov vrstnikov in pomembnih odraslih oseb (prav tam 2008, str. 6).

2.1.5. Induktivni vzgojni pristop

Že po Hoffmanu naj bi bil induktivni disciplinski pristop najuspešnejši za zgodnji razvoj empatičnih zmožnosti, moralnega presojanja in prosocialne motivacije (2000 v Kroflič 2008, str. 7).

Po Hoffmanu (prav tam 2008, str. 7) z induktivnim pristopom jasno izražamo nestrinjanje z otrokovim ravnanjem ter implicitno ali eksplicitno moralno obsodimo dejanje. Otroka opozorimo na problematično dejanje s tem, ko pozornost usmerimo na distress osebe, ki jo je otrok prizadel. S tem vzbudimo empatični odziv. Indukcija izpostavi vlogo otrokovega dejanja pri povzročitvi čustvenega distressa žrtve, kar omogoči nastanek občutenja empatične krivde.

»Otrok je namreč že v zgodnjih obdobjih razvoja zmožen vstopiti v odnose prijateljstva in ljubezni, prek katerih razvije odnosno odgovora zmožno in normativno naravnost k pro-socialnim dejavnostim na najbolj avtentičen način« (prav tam 2008, str. 8). Ker lahko z osebno vpletenim odnosom ranimo sočloveka, pride do razvoja občutka spoštovanja do konkretne osebe ter do dejavnosti. Zadnji korak moralne vzgoje pa predstavlja zavedanje etičnih načel, ki zadevajo človekove pravice ter učenje, kako jih uporabiti kot osnovo demokratičnega dogovarjanja in reševanja medosebnih konfliktov (prav tam 2008, str. 9).

3. Pravne in strokovne podlage za vključevanje otrok manjšinskih skupin v vrtec

3.1. Kurikulum za vrtce

Za oblikovanje medkulturne in interkulturne vzgoje na področju predšolske vzgoje je pomemben predvsem slovenski Kurikulum za vrtce (1999). Gre za prvi dokument, ki je uvedel idejo multikulturalizma; načelo enakih možnosti in upoštevanja različnosti. S tem naredi pomemben korak v priznavanju jezikovne, verske oz. kulturne pluralnosti vrtcev. Dotedanji »Vzgojni program« načela multikulturalizma oz. načela multikulturne vzgoje ni omenjal (Turnšek 2006, str. 295).

Kurikulum za vrtce je nacionalni dokument, ki temelji na analizah, predlogih in rešitvah, ki zadevajo koncept in sistem predšolske vzgoje v vrtcih, ter sprejetih načelih in ciljih vsebinske prenove celotnega sistema vzgoje in izobraževanja. Kurikulum spoštuje tradicijo slovenskih vrtcev, hkrati pa z novejšimi teoretskimi pogledi na zgodnje otroštvo spreminja in nadgrajuje dosedanje delo v vrtcih. Pojem kurikulum je bil vpeljan, ker je širši in celovitejši od pojma program (Kurikulum za vrtce 1999, str. 7). Pojem kurikulum označuje presek različnih dejavnikov, ki vplivajo na realno dogajanje v vzgojno-izobraževalni instituciji. Načrtovanje vzgojno-izobraževalnega procesa zajema več dejavnikov, kot so: nacionalni kurikulum, letni delovni načrt, neposredne priprave vzgojiteljic ter številni drugi naključni dejavniki (Kroflič 1992, str. 11). Zajema tudi pojem prikriti kurikulum, ki sicer označuje npr. hišni red, prikrita pričakovanja in stališča vzgojiteljic ter druge nezavedne naključne dejavnike, ki so še kako prisotni v vsakodnevni vzgoji in izobraževanju in na katera se otroci mnogokrat odzivajo močneje kot na odkrite in načrtovane zahteve (prav tam 1992, str. 11).

Vloga vrtca je torej v prvi vrsti ta, da kot vzgojno-izobraževalna institucija, s katero se starši srečajo najprej, zagotavlja ustrezno raven kakovosti predšolske vzgoje, uresničuje načela enakih možnosti in upošteva različnost med otroki ter ustvarja primerno podlago za optimalni razvoj in znanje otrok pred vstopom v šolo ter spodbuja občutljivost za razumevanje v več etnični in kulturni družbi.

Načrtovanje procesa vzgoje je torej pomembno predvsem zato, da »bomo ohranili njeno komunikacijsko spontanost, zagotovili temelje za strokovno ustrezno ravnanje z otroki, ki bo usklajeno s posebnostmi razvoja v posameznih obdobjih, preprečili vdor manipulacije in ideološke indoktrinacije v vzgojno-izobraževalne programe in dejavnosti ter zagotovili

potrebno preglednost vzgojno-izobraževalnih konceptov, s katerimi bodo starši otrok ustrezno seznanjeni« (Kroflič 1992, str. 11).

Novi koncepti vzgoje in nova zakonodaja namreč prinašata temeljne spremembe, v središču katerih so otrokove pravice, ki v nasprotju s prejšnjim prekomernim poudarjanjem »kolektiva« in ideološkega gesla »za vse enako« opozarjajo tudi na zaščito individualnosti in zasebnosti. Spremembe, ki naj bi jih zagotovil novi kurikulum, zadevajo predvsem: mnogoterost izbir, pluralizacijo kurikulumu, kombinacijo različnih metod, pester izbor vsebin in dejavnosti itn. Pri tem moramo biti predvsem pozorni na zagotavljanje vednosti in znanja, ki jim pripada »legitimno mesto v akademskih diskurzih o otroku«, ter hkrati odstranjevati ovire, povezane s pojavom prikritega kurikulumu (Bahovec 2004 v Bahovec in Golobič 2004, str. 8).

Ravno zaradi težnje po večji demokratizaciji sistema izobraževanja naj bi šlo pri glavnih smereh zaželenih sprememb za naslednje premike:

- od prevladujoče skupinske rutine k pravici do zasebnosti in individualni avtonomiji,
- od pravila »za vse enako« k pravici do izbire in novemu razumevanju »pravice do igre«,
- od discipliniranja telesa k drugačnemu pojmovanju »pravice do zdravja in varnosti«,
- od formalne enakosti k dejanskemu upoštevanju razlik (prav tam 2004, str. 8).

Za otroke, ki prihajajo iz tujejezičnega oz. drugega kulturnega okolja, je morda najbolj pomemben prav premik »od formalne enakosti k dejanskemu upoštevanju razlik«. Po E. Bahovec Dolar (2004, str. 12) naj bi bilo otrokom potrebno omogočiti, da se seznanijo z razlikami med ljudmi, predvsem otroki, ter jim na ustrezni ravni zahtevnosti in s konkretnimi primeri pojasniti, kaj pomeni enakost v različnosti. Z vidika demokratizacije vsakdanjega življenja je pomembno, da je v nove kurikulume vključeno seznanjanje z razlikami na vseh ravneh. Vključevalo naj bi torej seznanjanje z različnimi vrstami družine in seznanjanje z različnimi življenjskimi navadami v širšem družbenem okolju.

V kurikulumu so prepoznavna tako temeljna načela in cilji predšolske vzgoje kot tudi spoznanja, da otrok dojema in razume svet celostno, se razvija in uči v aktivni povezavi s svojim socialnim in fizičnim okoljem ter da v interakciji z vrstniki in odraslimi oblikuje lastno družbenost in individualnost (Kurikulum za vrtce 1999, str. 7). Za zagotavljanje demokratičnega vzgojno-izobraževalnega sistema sta pomembna predvsem naslednja procesa.

Prvič, prenašanje odgovornosti za strokovno načrtovanje na nižje nivoje dviguje stopnjo pripravljenosti vzgojiteljice za kakovostno delo, in drugič, zmanjševanje državne regulative na področju vsebinskih vprašanj načrtovanja vzgojno-izobraževalnega procesa zmanjšuje potencialni ideološki pritisk na vzgojno-izobraževalni proces. Strokovna avtonomija pa vzgojiteljici v večji meri omogoča oblikovanje vsebinsko bogatejše obojesmerne učne komunikacije, ki je predpogoj kakovostnih vzgojno-izobraževalnih učinkov (Kroflič 1992, str. 12).

Za celostno vključevanje otrok priseljencev iz drugih jezikovnih in kulturnih okolij v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem pa so leta 2012 oblikovali še »Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole«, ki naj bi z dopolnjenimi načeli, napotki, predlogi in idejami pripomogle k uspešnemu uresničevanju vključevanja otrok priseljencev v slovensko vzgojno-izobraževalno sfero in celotno družbo.

3.2. Povezava med Kurikulumom za vrtce in Smernicami za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole

V kurikulumu so opredeljeni nekateri cilji in načela, ki posredno ali pa neposredno stremijo k večjemu zavedanju in želji po interkulturalnosti. Tudi Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole (2012) izpostavljajo pet načel (za nas so pomembna štiri), ki naj bi bistveno vplivala na optimalno vključevanje otrok priseljencev v vzgojno-izobraževalne institucije: načelo odprtosti, avtonomnost in strokovna odgovornost vzgojno-izobraževalnega zavoda in strokovnih delavcev v njem, načelo enakih možnosti z upoštevanjem različnosti med otroki (spoštovanje otrokove izvirne kulture) in razvijanjem večkulturalnosti in raznojezičnosti, načelo zagotavljanja pogojev za doseganje ciljev in standardov znanja, načelo aktivnega učenja in zagotavljanja možnosti komunikacije in drugih načinov izražanja – učenje jezika ter načelo sodelovanja s širšo lokalno skupnostjo.

3.2.1. Načelo odprtosti, avtonomnost in strokovna odgovornost vzgojno-izobraževalnega zavoda in strokovnih delavcev v njem

Načelo v skladu z zakoni in drugimi predpisi vzgojno-izobraževalne institucije odloča o organizaciji in načinu dela, s katerimi kar najbolj učinkovito uresničuje cilje pri vključevanju otrok priseljencev v slovenski sistem vzgoje in izobraževanja (Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole 2012). Povežemo ga lahko z načelom »odprtosti kurikuluma,

avtonomnosti ter strokovne odgovornosti vrtca in strokovnih delavcev v vrtcu« v Kurikulumu za vrtce, ki določa, da:

- naj bo kurikulum za predšolske otroke v vrtcu odprt za uveljavljanje različnih posebnosti okolja, otrok ter staršev, za uveljavljanje avtonomnosti vrtca ter vzgojiteljev in drugih strokovnih delavcev v vrtcu ter za prilagajanje različnim spremembam, hkrati pa naj bo ustrezno strukturiran, tako da bo predstavljal kakovostno podlago za visoko profesionalno delo;
- mora biti izbira vsebin in metod v okviru posameznega področja dejavnosti v vrtcu vzgojiteljem ter njihovim pomočnikom omogočena s čim bolj pestro ponudbo vsebin, dejavnosti in metod;
- mora biti tako na ravni vrtca kot na ravni vzgojitelja omogočena dopolnitev z dejavnostmi, vsebinami in metodami po lastni presoji, ki pa morajo biti usklajene s kurikularnim dokumentom, sprejetim na nacionalni ravni (Kurikulum za vrtce 1999, str. 11).

Kurikulum za vrtce sicer zajema cilje in načela predšolske vzgoje in izobraževanja za doseganje interkulturalnosti kot pedagoškega načela, vendar pa npr. učne vsebine, gradiva in učbeniki niso natančno določeni. Izbira teme in način podajanja vzgojno-izobraževalnih vsebin sta odvisna od vsake vzgojiteljice posebej.

Prednost načela »odprtosti kurikuluma, avtonomnosti ter strokovne odgovornosti vrtca in strokovnih delavcev v vrtcu« je ta, da vzgojiteljice spodbuja k iskanju novih načinov in vsebin, ki jih bodo otrokom posredovale, k izobraževanju in zavedanju vedno večje strokovne odgovornosti. Po Hopkinsu (2007, str. 55) naj bi bila namreč težava z osveščenim predpisovanjem vsebine in gradiva ta, da daje občutek učiteljem/vzgojiteljem, da so spremembe zaukazane od zunaj, in jih skrbi, kako bodo gradiva, ki jih je določila vlada, prikrojili svojemu delu. Poraja se tudi pomislek, da zunanje spremembe morda niso vpete v delo šole/vrtca in niso »ponotranjene«. Preveliko poudarjanje zunanje odgovornosti povzroča kulturno odvisnost in zmanjšuje strokovno avtonomijo (prav tam, str. 55). Tudi Resman se sprašuje (2006, str. 205), ali ni morda država s svojo regulativo vendarle še vedno preveč naravnana na vzgojo državljana in služenje njenim političnim ciljem, zaradi česar se življenje šole odmika od realnega življenja učencev. Namesto da bi dovolila različnost šolske populacije, si prizadeva, da iz »jezikovno in kulturno neenotnega prebivalstva napravi pripadnike neke nacije« (prav tam, str. 205). Ravno vrednote učiteljev, učencev/otrok in

staršev bolj vplivajo na oblikovanje kulture šole kot pa v sistemskih dokumentih in nacionalnem kurikulumu deklarirane vrednote (prav tam, str. 206).

Zato se nam postavlja vprašanje, ali bodo teme in načini podajanja vsebine, ki zadevajo multikulturalnost v družbi, korektno zajete pri vseh vzgojiteljicah oz. strokovnih delavcih, torej tudi tistih, ki v svojem oddelku nimajo otrok priseljencev.

3.2.2. Načelo enakih možnosti z upoštevanjem različnosti med otroki (spoštovanje otrokove izvirne kulture) in razvijanjem večkulturalnosti in raznojezičnosti

Načelo določa, da je potrebno vsakemu otroku zagotoviti dobre razvojne priložnosti, pri tem pa je zelo pomembno sodelovanje med vzgojno-izobraževalno institucijo in starši. Vzgojno-izobraževalna institucija mora biti otroku v podporo pri uporabi maternega jezika ter ga hkrati aktivno spodbujati k razvoju sporazumevalnih zmožnosti v slovenskem jeziku. Vsebine in metode dela morajo temeljiti na vrednotah, kot so demokracija, svoboda in prijateljstvo. Posebno pozornost v medkulturnem izobraževanju in integraciji otrok priseljencev pa je treba nameniti pridobivanju ter zagotavljanju medkulturnih kompetenc otrok (Smernice 2012).

Načelo se znotraj Kurikuluma za vrtce kaže predvsem v načelu »enakih možnosti in upoštevanja različnosti med otroki ter načelu multikulturalizma«, ki določa:

- omogočanje enakovrednih pogojev za optimalni razvoj vsakega otroka,
- upoštevanje značilnosti starostnega obdobja,
- upoštevanje individualnih razlik v razvoju in učenju,
- strokovno čim širše in fleksibilno zagotavljanje pogojev za stalno ali občasno vključevanje predšolskih otrok s posebnimi potrebami v življenje in delo rednih oddelkov v vrtcu,
- upoštevanje skupinskih razlik (glede na spol, socialno in kulturno poreklo, svetovni nazor ipd.) in ustvarjanje pogojev za njihovo izražanje,
- upoštevanje načela različnosti in multikulturalizma na ravni izbora vsebin, dejavnosti in materialov, ki naj otrokom omogočajo izkušnje in spoznanja o različnosti sveta (stvari, ljudi, kultur) (Kurikulum za vrtce 1999, str. 12).

Vrtec mora za kakovostno razvijanje večkulturalnosti in medkulturnih zmožnosti spodbujati k sprejemanju drugačnosti in edinstvenosti ter spodbujati zanimanje in radovednost za druge kulture, tako da zagotavlja enakost in enake možnosti ter uči sobivati.

Po Milanu (2006, str. 175) je pri medkulturni vzgoji vzgojitelj tisto prvo sredstvo, pri katerem sta za kakovostno vključitev pomembna njegov način sporazumevanja z otroki in drugimi vzgojnimi subjekti ter sodelovanje z družinami. Priprava na prihod oz. na vključitev otrok priseljencev v sistem vzgoje in izobraževanja pa ne sme potekati le na ravni vzgojitelja, temveč na celotni ravni vrtca kot vzgojno-izobraževalne institucije.

Po Smernicah za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole (2012) naj bi se na prihod otroka pripravili vsi strokovni delavci vzgojno-izobraževalne institucije, saj gre za proces, ki vključuje celotno vzgojno-izobraževalno okolje. Vrtec mora na ravni institucije zagotoviti prijetno okolje sprejema in na prihod novega otroka pripraviti tudi skupino oz. oddelek. Vrtec naj bi prilagodil načine dela individualnim značilnostim in potrebam posameznega otroka priseljenca. Strokovni tim naj bi ob pomoči staršev pripravil individualni načrt aktivnosti, spremljal napredek otroka s pomočjo vodenja njegovih dosežkov in izdelkov (portfolio), zagotavljal, da vzgojitelj pri delu z otrokom priseljencem uporablja korektne pristope in primerna gradiva, ter otroka vključil v oddelek, v katerem so pogoji za spoznavanje slovenskega jezika najugodnejši (npr. primerno število otrok). Delavci v vrtcu se morajo pravočasno in temeljito informirati o novem otroku ter se seznaniti s temeljnimi kulturnimi in družbenimi posebnostmi države novincev. Vrtec mora za vključitev otrok priseljencev v sistem vzgoje in izobraževanja preveriti vse pravne možnosti, ki jih za vključitev omogoča slovenska zakonodaja, ter zbrati vse podatke o otrocih priseljencih v skladu s predpisi. Ker zaradi nerazumevanja jezika med starši in vrtcem včasih pride do težav, je dobrodošla prisotnost prevajalca ali tolmača. Za zagotavljanje dobrodošlega sprejema Smernice (2012) predlagajo npr. pozdrave v jezikih otrok in v slovenskem jeziku, ki naj bodo na vidnem mestu, za starše prirejeno brošuro s poudarjenimi glavnimi informacijami in z vizualizacijo vrtčevskega reda ter slikovne in besedne oznake prostorov v vrtcu.

Starše otroka priseljenca mora vrtec dobro informirati o vzgojno-izobraževalnem sistemu, še posebej o pravilih posamezne ustanove. Osnovne informacije o vzgojno-izobraževalnem sistemu naj bi bile natisnjene v posebnih publikacijah za tujce, ki so v javnih uradih dosegljive v različnih jezikih. Pri vpisu otroka naj bi si vrtec poleg vpisne dokumentacije pridobil tudi nekaj glavnih informacij o zdravju in razvoju otroka ter specifične informacije v zvezi s prehrano in z drugimi kulturnimi posebnostmi družine oz. njenimi željami. Smernice priporočajo, da vrtec vzpostavi stik s starši otroka priseljenca še pred njegovo vključitvijo in se dogovori za postopno vključevanje v vrtec in načine pridobivanja znanja slovenščine.

Poskrbeti mora, da se bodo starši vključevali v delo in življenje vrtca, in jih ob vpisu seznaniti z njihovimi pravicami in dolžnostmi ter z značilnostmi slovenskega šolskega sistema. Starše in njihove sorodnike vključi v delovni program vrtca, tako da jih povabi k predstavitvi kulture in jezika drugim staršem in otrokom (prav tam 2012). Smernice (2012) predlagajo tudi, da naj bi vrtec staršem priporočil vpis otroka v vrtec vsaj dve leti pred vstopom v šolo ter naj se tudi sami vključijo v organizirano intenzivno obliko učenja slovenščine v okolju.

Pri načrtovanju in izvajanju kakovostne predšolske vzgoje in izobraževanja je zelo pomembno tudi sodelovanje s starši. Institucija staršem nudi storitve in jim pomaga pri vzgoji in izobraževanju njihovega otroka, hkrati pa ne sme posegati v njihovo zasebno sfero in mora upoštevati kulturo, identiteto, jezik, svetovni nazor, vrednote, prepričanja, navade in običaje otrokovih staršev. Pri tem se morajo tudi starši zavedati, kje so meje njihovega soodločanja, ter ne smejo posegati v strokovnost institucije. Po Kurikulumu za vrtece (1999, str. 15) načelo sodelovanja s starši določa, da:

- mora biti staršem javno dostopno pisno in ustno obvestilo o različnih ponudbah programov v vrtcu,
- imajo starši pravico do sprotne izmenjave informacij in poglobljenega razgovora o otroku z vzgojiteljem in s pomočnikom ter s svetovalno službo,
- imajo starši pravico do postopnega uvajanja otrok v različne programe vrtca,
- se staršem zagotovi stalno informiranje ter sistematično seznanjanje z njihovimi pravicami in odgovornostmi,
- je pri stiku s starši treba spoštovati zasebno sfero družin, njihovo kulturo, identiteto, jezik, svetovni nazor, vrednote, prepričanja, stališča, navade in običaje, dosledno upoštevati njihovo pravico do zasebnosti in varstva osebnih podatkov in
- da imajo starši pravico, da v dogovoru z vzgojiteljem aktivno sodelujejo pri načrtovanju in izvajanju vzgojnega dela v vrtcu ob upoštevanju strokovne avtonomnosti vrtca.

Čeprav sodobna šolska politika usmerja razvoj odnosov med družino in šolo v smeri partnerstva in četudi morajo starši upoštevati strokovno avtonomnost vrtca, šola ne sme imeti več vrednostne vloge. Skladnost družinskih in institucionalnih vzgojnih prizadevanj bistveno vpliva na učinkovitost in celovitost otrokovega razvoja (Intihar in Kepec 2002, str. 22).

Učenci imajo lahko slabši uspeh, če starši ne sodelujejo s šolo. Le-ti pa bodo z veseljem sodelovali, če bodo dobili občutek in osebno izkustvo, da so prispevali pomemben delež k

ciljem, ki vodijo k uspešnemu razvoju in napredku otroka (prav tam 2002, str. 26). Po K. Skubic Ermenc (2011, str. 33) učni dosežki v predšolskem obdobju sicer še ne igrajo pomembne vloge, zato heterogenost populacije ni zaznana kot problem, temveč kot bolj primerno izhodišče za doseganje vzgojnih in socializacijskih ciljev.

Učitelji/vzgojitelji tako ne smejo pozabiti, da so ravno oni tisti, ki starše spodbujajo k sodelovanju in z njimi komunicirajo na osebni ravni ter kot predstavniki institucije. Mnenje, ki si ga bodo starši ustvarili o učitelju/vzgojitelju, bo močno vplivalo na njihovo mnenju o sami instituciji (Ličen 1999 v Intihar in Kepec 2002, str. 27).

3.2.3. Načelo aktivnega učenja in zagotavljanja možnosti komunikacije in drugih načinov izražanja – učenje jezika

Načelo poudarja predvsem spodbujanje otrok priseljencev k rabi jezika, tako maternega, slovenskega ali mešanice obeh. Pomembno je, da so učitelji/vzgojitelji seznanjeni s slabšim znanjem slovenščine tako pri priseljenih otrocih kot pri nekaterih potomcih priseljencev (problem druge generacije) (Smernice 2012).

Tudi znotraj Kurikuluma za vrtce načelo »aktivnega učenja in zagotavljanja možnosti verbalizacije in drugih načinov izražanja« določa:

- zagotavljanje sprotnega udobnega in za učenje spodbudnega okolja, ki omogoča izhajanje tako iz vzgojiteljevega načrtovanega in nenačrtovanega usmerjanja kakor tudi iz otrokovih samoiniciativnih pobud;
- razvijanje občutljivosti in zavesti o problemih;
- da je enako kot posredovanje racionalnih odgovorov ali rešitev posamezne vede pomembno spodbujanje ter navajanje na uporabo različnih strategij in pripomočkov pri iskanju odgovorov;
- vsesplošno omogočanje ter spodbujanje otrok k verbalizaciji in drugim načinom izražanja, pri čemer je pomembno upoštevanje njihovih individualnih potreb in interesov ter pravice do zasebnosti;
- omogočanje in spodbujanje rabe jezika v različnih funkcijah (Kurikulum za vrtce 1999, str. 16).

Vrtec naj bi to zagotavljal npr. s pomočjo priprave minimalnega besednega slovarja z enostavnimi izrazi v maternem jeziku otroka priseljenca, petjem pesmi in pripovedovanjem zgodbic v njegovem jeziku ter prek različnih virov spoznal državo, od koder otrok prihaja.

Skrb za učenje slovenščine priseljenega otroka je naloga in dolžnost vseh strokovnih delavcev, zato mora vrtec poskrbeti, da se otrok priseljencev še posebno intenzivno uči slovenščine v prvem in drugem letu vključitve v vrtec, ter zagotavljati, da se vzgojitelji dodatno izobražujejo za spodbujanje otrokovih jezikovnih zmožnosti in da pri delu z otrokom uporabljajo ustrezna gradiva. To lahko storijo z izvedbo različnih dejavnosti, ki spodbujajo h komunikaciji v slovenščini, ter z uporabo slikovnega gradiva in s pogovorom npr. ob slikanicah. Pomembno je, da se otroku omogoči tudi izražanje v maternem jeziku. K temu ga lahko spodbujamo s tem, da drugim otrokom predstavi svojo najljubšo pesem ali zgodbo v svojem jeziku. V oddelek lahko prinesemo tudi nekaj izvodov literature v otrokovem maternem jeziku in jih umestimo v knjižni kotiček v igralnici (Smernice 2012).

Po teorijah bilingvizma je učenje drugega (tujega jezika) pri otroku najuspešnejše, kadar se uporablja konsistentno v povezavi z določenim okoljem in osebo, zato je bolje, da starši priseljenci z otroki govorijo v svojem jeziku, vendar pa morajo tudi starši prevzeti jezik večine in se tudi v tem jeziku sporazumevati s svojimi otroki (Turnšek 2006, str. 299).

Otroke lahko na prihod novega otroka pripravimo tudi npr. z ogledom tematske risanke in s pogovorom o njej, s predstavitvijo slikanice s podobno tematiko ter s skupnimi pripravami in z oblikovanjem načrta, kako sprejeti novega otroka, da mu bo čimbolj prijetno.

Vrtec naj bi omogočil spoznavanje novih iger, ki so sicer večini otrok neznane, a so poznane novincu. Pomembno je, da vse otroke navajamo na empatičnost, primerno čustveno odzivanje in sprejemanje novih otrok v skupini. Spodbujamo druge otroke v skupini, da pomagajo otroku priseljencu pri vključitvi v igre oz. opravljanje dnevne rutine in dejavnosti. Za starše lahko pripravimo tudi kratka sporočila v njihovem jeziku (Smernice 2012).

3.2.4. Načelo sodelovanja s širšo lokalno skupnostjo

Načelo spodbuja občasno vključitev članov širše skupnosti (vključno z otroki) v vzgojo in izobraževanje. Pri širši skupnosti naj bi šlo za lokalne nevladne in mladinske organizacije, ki se ukvarjajo z integracijo priseljenih otrok (Smernice 2012).

Znotraj Kurikuluma za vrtce načelo »sodelovanja z okoljem« določa upoštevanje različnosti in možnosti uporabe naravnih in družbeno-kulturnih virov učenja v najbližjem okolju vrtca in upoštevanje naravnih in družbeno-kulturnih specifičnosti okolij, iz katerih prihajajo otroci (Kurikulum za vrtce 1999, str. 15).

V Kurikulumu za vrtce je zastopanih še več načel, kot so npr. »načelo demokratičnosti in pluralizma«, »načelo razvojno-procesnega pristopa«, »načelo omogočanja izbire in drugačnosti«, »načelo spoštovanja zasebnosti in intimnosti«, »načelo sodelovanja s starši« ter »načelo kritičnega vrednotenja (evalvacije)«, ki neposredno zahtevajo pravično in korektno obravnavo vseh otrok, torej tudi otrok priseljencev oz. otrok staršev priseljencev, in tesno sodelovanje z njimi. Upoštevali naj bi jih vsi strokovni delavci pri delu z otroki.

Interkulturalna vzgoja bi morala torej sloneti na oblikovanju šolskega prostora po načelih kulturnega pluralizma, katerega jedro je kurikulum. Interkulturalna vzgoja pa ne more obstajati, če se ne prilagodi tudi otrokom kulturnih manjšin in če šolski program in njegovo izvajanje v celoti opredeli država (Resman 2006, str. 211). Za interkulturalni kurikulum je torej pomembno, da črpa iz kulturne zgodovine okolja, kulture manjšin in z različnih vidikov pojasnjuje principe in koncepte življenja manjšine. S tako odprtostjo vzgojno-izobraževalna institucija dokazuje, da ji ni vseeno za ljudi manjšine ter za vsakega človeka, ne le tistega, ki sprejema in se prilagaja tistemu, kar je postavljeno. Interkulturalni kurikulum tudi ni tradicionalni kurikulum, h kateremu dodamo ali pri katerem omenimo nekaj posebnosti življenja manjšin, temveč morajo vrednote »drugačnih« priti v kurikulum tako, da neposredno sodelujejo v oblikovanju le-tega.

3.3. Strategija vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji

Na zadrege na področju vzgoje in izobraževanja otrok priseljencev se je Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport odzvalo z leta 2007 sprejeto Strategijo vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji. Po Resoluciji o migracijski politiki RS »se za priseljenca/priseljenko šteje vsakdo po preteku enega leta od prijave prebivališča v RS« (Strategija 2007, str. 8). V Strategiji pa je pojem priseljenca razumljen širše, saj se v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem vključujejo tudi otroci, ki v Sloveniji bivajo manj kot eno leto, ter otroci, ki že imajo slovensko državljanstvo in jih zato ne moremo več prištevati med priseljence, vendar v slovensko okolje zaradi različnih vzrokov še niso povsem vključeni (prav tam 2007, str. 8).

Strategija zato priseljence v Republiki Sloveniji razdeli na naslednje skupine:

- prvo skupino predstavljajo nekdanji priseljenci, ki imajo slovensko državljanstvo: to so osebe, ki so rojene v Republiki Sloveniji in živijo tu od rojstva dalje (druga in

tretja generacija priseljencev), oziroma osebe, ki niso rojene v Sloveniji in so pridobile državljanstvo,

- v drugo skupino lahko štejemo osebe, ki nimajo slovenskega državljanstva in tako predstavljajo t. i. "tipične" priseljence, pri čemer se ta skupina deli še na dve podskupini, in sicer na priseljence s pridobljenim dovoljenjem za stalno prebivanje v Republiki Sloveniji in priseljence z dovoljenjem za začasno prebivanje v Republiki Sloveniji,
- specifična kategorija so prisilni priseljenci, ki jih predstavljajo osebe z začasno zaščito, prosilci za azil in begunci,
- kategorija priseljencev s posebnim statusom, ki je postala aktualna z vstopom Slovenije v Evropsko unijo, in sicer gre za državljane držav članic Evropske unije,
- del otrok priseljencev predstavljajo tudi otroci slovenskih izseljencev in zdomcev (s slovenskim državljanstvom ali brez slovenskega državljanstva), ki so se vrnil v domovino (prav tam 2007, str. 8).

V Strategiji vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji vidijo rešitev pri vključevanju otrok migrantov v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem z doseganjem naslednjih ciljev:

- na sistemski ravni zagotavljanje pogojev, možnosti in priložnosti, ki omogočajo doseganje ciljev oziroma standardov znanja, ki so opredeljeni v Kurikulumu za vrtce, v učnih načrtih in izpitnih katalogih;
- uspešna vključenost otrok priseljencev v vrtčevsko, šolsko, socialno in kasneje poklicno okolje;
- razvijanje zmožnosti za predstavljanje lastne kulture, zaznavanje, razumevanje in sprejemanje drugačnosti za premagovanje predsodkov do drugih kultur, primerjanje kultur, vzgajanje k strpnosti, ohranjanje oz. nadgrajevanje lastne identitete in kulture;
- znanje slovenščine v taki meri, da zagotavlja uspešno vključevanje v sistem vzgoje in izobraževanja, to pa pomeni razvijanje jezikovne, socialne in spoznavne zmožnosti.

Vendar pa pri doseganju teh ciljev izpostavijo ključne probleme, ki so predvsem:

- pomanjkljive zakonske podlage, ki bi omogočale bolj uspešno načrtovanje integracijskih postopkov otrok priseljencev v slovenski sistem vzgoje in izobraževanja in na podlagi katerih bi lahko zagotovili sredstva za podporne mehanizme, ki omogočajo njihovo integracijo;

- neoblikovane strategije in instrumenti za vključevanje otrok priseljencev v sistem vzgoje in izobraževanja, kot so npr. nejasno razdelana sistemska ureditev, dodatna strokovna pomoč za učinkovito vključevanje otrok, izobraževanje in usposabljanje strokovnih delavcev vzgojno-izobraževalnih zavodov, neopredeljen čas, ki naj bo predviden kot obdobje prilagajanja slovenskemu vzgojno-izobraževalnemu sistemu in okolju, status, ki naj ga v tem obdobju otrok ima, neizdelane strategije in navodila za delo celotnega vzgojiteljskega in učiteljskega zbora z otroki priseljenci ter pomanjkanje metodičnih in didaktičnih znanj za delo s to ciljno skupino;
- pomanjkanje ustreznih strokovnih znanj in spretnosti strokovnih delavcev za kakovostno trajno sodelovanje s starši priseljenci (npr. ni ustreznih priporočil, smernic in izobraževanja za delo s starši priseljenci);
- pomanjkljivo znanje slovenščine (neznanje jezika) otrok priseljencev, saj število ur, namenjenih poučevanju slovenščine kot drugega jezika, ni jasno opredeljeno in v večini primerov ni zadostno, prav tako ni ustreznega izobraževanja in usposabljanja strokovnih delavcev vrtca za delo s predšolskimi otroki, ki ne znajo slovensko;
- neustrezno vrednotenje pomena ohranjanja jezika in kulture otrok priseljencev in neenako vrednotenje le-teh v primerjavi z jezikom in s kulturo slovenskega okolja (neizdelane strategije za integracijo otrok priseljencev v slovensko kulturno okolje ob hkratnem upoštevanju in ohranjanju njihovega jezika in kulture porekla ter nepoznavanje oz. nezainteresiranost pedagoških delavcev za spoznavanje ključnih prvin jezika in kulture okolja, iz katerega prihajajo priseljenci);
- nezadostna vključenost otrok priseljencev in njihovih staršev v šolsko in širše slovensko okolje (nepoznavanje sociokulturnega življenja v Sloveniji ter nizka stopnja integrativne pripravljenosti slovenske skupnosti) (prav tam 2007).

Da bi bilo vključevanje otrok priseljencev kar čim manj stresno tako zanje kot njihove starše, so v Strategiji (2007) predlagali naslednje ukrepe:

- oblikovanje ustreznih normativnih aktov, ki bodo omogočali uspešno integracijo otrok priseljencev v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem,
- določitev obsega, oblik in načinov prilagajanja izvajanju kurikulumu za hitrejše in kakovostno vključevanje v proces vzgoje in izobraževanja,
- pripravo strategij za delo s starši priseljenci in njihovo vključevanje v šolsko življenje,

- spodbujanje medkulturnega učenja in pozitivne naravnosti do razumevanja in sprejemanja različnosti v vrtcu ali šoli,
- umestitev slovenščine kot drugega jezika,
- skrb za kakovostno poučevanje jezikov otrok priseljencev,
- skrb za kakovostno izobraževanje in usposabljanje strokovnih delavcev,
- pripravo letnih akcijskih načrtov relevantnih institucij za izvajanje ukrepov (prav tam 2007).

Pri ukrepih je pomembno upoštevati posebnosti ciljne skupine, kot so: prvi jezik otrok, starostna stopnja oz. stopnja izobraževanja in socialne okoliščine. Od teh dejavnikov so namreč odvisni čas vključevanja, način poučevanja, vrednotenje doseženega znanja jezika, socializacija otroka, način sodelovanja s starši, izbor gradiv ter uporaba obstoječih in priprava novih gradiv (prav tam 2007). Omenjena Strategija pa se opira tudi na druge zakone in akte, ki v Sloveniji urejajo problem priseljivanja ter vzgoje in izobraževanja.

Opazimo lahko torej, da slovenska zakonodaja na področju vključevanja priseljencev v slovenski sistem vzgoje in izobraževanja oz. v družbo nasploh priseljencem poskuša zagotavljati enake socialne, ekonomske, civilne pravice, omogočanje participacije pri ustvarjanju skupne države ter jim daje pravico do izražanja in razvijanja lastne kulture (Bešter 2007 v Komac 2007, str. 120). Opazimo pa tudi lahko, da so znotraj npr. Kurikuluma za vrtce bolj poudarjene in urejene pravice narodnih manjšin in Romov, ki ne veljajo za avtohtono manjšino v Sloveniji, a so obravnavani kot posebna skupina. Kurikulum za vrtce sicer omenja, da mora biti posebna pozornost namenjena tistim otrokom, ki jim slovenščina ni materni jezik, da lahko nadoknadijo morebitni primanjkljaj v znanju slovenščine.

Komac (2007, str. 3) se zavzema za to, da bi morali različne etnične in jezikovne skupnosti obravnavati enako kot narodne manjšine. Trdi namreč, da so tudi te na nek način narodne manjšine, čeprav so nastale na drugačen način kot »zgodovinske narodne skupnosti«. Res je, kot nadaljuje Komac (prav tam, str. 3), »da drugačen način nastanka vpliva na oblikovanje drugačnih razpoznavnih značilnosti, vendar to ne bi smelo vplivati na zagotavljanje posebnih manjšinskih pravic, ki jim vendarle pripadajo. Tudi njim bi morali tako zagotoviti pravico do: rabe jezika, izobraževanja, kulture, asociacije in organizacije, informiranja, zaposlovanja v javnih službah, politične participacije, avtonomije in soodločanja«.

4. Izobraževanje vzgojiteljev in svetovalnih delavcev za delo z otroki manjšinskih jezikovnih in kulturnih skupin

Vse večji izziv današnjega časa znotraj vzgoje in izobraževanja predstavlja tudi izobraževanje vzgojiteljev in svetovalnih delavcev za delo z otroki manjšinskih jezikovnih in kulturnih skupin.

Hopkins (2007) poudarja moralno odgovornost družbe in vzgojno-izobraževalne institucije, da vsakemu učencu oz. otroku ne glede na poreklo zagotovi, da doseže svoj potencial, in je prepričan, da je odličnost šol možno doseči le z reformami, ki niso le zakonsko predpisane, temveč prihajajo prizadevanja za oblikovanje pozitivne kulture učenja in poučevanja tudi iz vrst učiteljev. Zanj je kakovost učiteljev pomembnejša od uvajanja strukturnih sprememb (prav tam, str. 96–101).

4.1. Vloga in izobraževanje učitelja/vzgojitelja

V konceptu vseživljenjskega učenja se vse bolj kažeta dve spremembi, in sicer širitev vloge učitelja oz. izobraževalca ter »progresivna kompleksnost in zapletenost kategorij učenja in izobraževanja«. Vloga učitelja se razdeli na več različnih podvlog, tradicionalne oblike izobraževanja pa dopolnjujejo nove oblike izobraževanja (Ličen 2006, str. 92). Tudi po B. Marentič Požarnik (2003, str. 104–113) uspešno vključevanje otrok ni odvisno le od primerne zakonodaje, temveč je učitelj oz. vzgojitelj tisti člen, ki lahko ustvari vsem otrokom primerno socialno in učno okolje. Problem pa se pokaže pri vključevanju otrok s posebnimi potrebami v redne oddelke vzgojno-izobraževalnih institucij, tudi otrok priseljencev, saj je bilo do sedaj marsikaj odvisno predvsem od za to posebej usposobljenih strokovnjakov ter specializiranih institucij.

B. Marentič Požarnik rešitev vidi predvsem v premiku pojmovanja vloge učitelja kot prenašalca znanja v smer učitelja kot spodbujevalca uspešnega učenja z aktivnimi v učenca usmerjenimi metodami ter v premikih v kulturi šole kot celote in v šolski politiki. Pomembno je, da se premiki kažejo zlasti v prepričanjih in pričakovanjih učiteljev/vzgojiteljev, v njihovih spretnostih pri obravnavi različnih učencev, v obvladovanju širokega spektra učnih oblik, metod in postopkov, v uravnavanju medosebnih odnosov v oddelku ter v sodelovanju z drugimi učitelji/vzgojitelji, s starši, z ravnateljem, s šolsko svetovalno službo in z drugimi specializiranimi strokovnjaki (prav tam 2003, str. 106).

I. Lesar pa opaza, da vsi učitelji/vzgojitelji novosti in zahtev, ki jih predpostavlja inkluzivna šola oz. želja po čimbolj inkluzivnem in interkulturnem vzgojno-izobraževalnem sistemu, ne dojemajo v zelenem smislu (Lesar 2009, str. 20).

Podatki raziskovalnega projekta »Pravičnost v izobraževalnih sistemih – primerjalni vidik« (Ministrstvo za izobraževanje, šolstvo, znanost in šport, 2003–2005) kažejo, da se naši učitelji večinoma ne čutijo odgovorne za socialno vključevanje marginaliziranih skupin učencev. Analiza vprašalnika jasno nakazuje, da je prepoznana stopnja odgovornosti slovenskih učiteljev za uspešno vključenost v vzgojno-izobraževalni proces proučevanih skupin učencev na zelo nizki stopnji ter da je lastna odgovornost učiteljev za učno uspešnost učencev potisnjena močno v ozadje. Raziskava namreč kaže, da učitelji v slovenskih šolah učni uspeh bolj povezujejo z učenjem kot s poučevanjem (prav tam 2009, str. 21).

Kateri so potem tisti ukrepi, s katerimi bomo dosegli zaželene cilje in spremembe tako na organizacijski ravni vzgoje in izobraževanja kot v spremenjenem pojmovanju učiteljev in vzgojiteljev? Učitelji in vzgojitelji naj namreč ne bi le prenašali znanja in obvladovali svoje stroke, kot to pričakuje tradicionalno pojmovanje, temveč naj bi bili tudi vodniki, kritični in avtonomni profesionalci, ki otrokom pomagajo tudi pri izoblikovanju pozitivne samopodobe, jih pripravljajo na življenje ter jih vzgajajo za strpno sobivanje v večkulturni družbi.

B. Marentič Požarnik poudarja (2003, str. 109), da bi se bilo pri izobraževanju učiteljev/vzgojiteljev potrebno izogniti enostranosti akademizma in enostranosti prakticizma. Praktične izkušnje v oddelku bi morali namreč hkrati povezovati s teoretičnimi izhodišči vzgoje in izobraževanja. Le tako izobraževanje je naravnano v vse tri glavne dimenzije poklicnega razvoja učitelja oz. vzgojitelja, in sicer v spoznavno, praktično in moralno dimenzijo. Znanje, ki bi si ga učitelji in vzgojitelji morali pridobiti na področju vključevanja otrok priseljencev, je predvsem poznavanje glavnih razvojnih značilnosti, poznavanje kulturnega ozadja ter nekaterih možnih načinov obravnave teh otrok in zakonodaje, ki to področje zadeva.

Za uspešnejše delo z omenjenimi otroki bi morali npr. sodelovati pri sestavljanju načrta obravnave, obvladati čim več posebnih metod in tehnik obravnave ter obvladati odnosno komunikacijo, kar pomeni vzpostaviti take medosebne odnose, ki temeljijo na zaupanju, varnosti in sprejemanju. Morali pa bi tudi znati produktivno sodelovati s starši, z drugimi učitelji oz. vzgojitelji, s šolskimi svetovalnimi delavci ter specializiranimi strokovnjaki in

institucijami. Učitelji oz. vzgojitelji bi se morali zavedati lastnih stališč do »drugačnih« učencev in lastnih pričakovanj do otrok ter se usmeriti v pozitivno vrednotenje »močnih« točk vsakega otroka na raznih področjih (prav tam 2003, str. 110).

Poznamo veliko oblik učenja in izobraževanja, kot so npr. formalno izobraževanje, branje strokovne literature, timsko delo, raziskovanje, obiskovanje konferenc, usposabljanje v šolah in drugih institucijah, študijske skupine, supervizija, primeri dobrih praks ter e-izobraževanje. Po B. Marentič Požarnik (2003, str. 110) so zelo dobrodošle oblike izpopolnjevanj, ki »ob podpori zunanjih strokovnjakov poteka na sami vzgojno-izobraževalni instituciji in kjer se periodični seminarji ali delavnice menjavajo z obdobji praktičnega preizkušanja raznih prijemov in ukrepov, izkušnje pa se izmenjujejo sproti«.

Pri izobraževanju učiteljev oz. vzgojiteljev je torej pomembno, da učitelj oz. vzgojitelj ob vstopu v učiteljski/vzgojiteljski poklic sam razvije odgovornost za profesionalni razvoj, saj je odgovoren tako sebi kot tudi širšemu krogu udeležencev oz. celotni vzgojno-izobraževalni sferi.

Izobraževanje se mora reorganizirati že na ravni dodiplomskega študija, predvsem pri stiku med univerzitetnim izobraževanjem in prakso, ter na ravni pripravništva, ki je najpomembnejše obdobje poklicne socializacije, saj se pripravnik šele tu sreča z resničnimi izkušnjami. Korenito bi bilo potrebno spremeniti tudi raven stalnega izobraževanja, kjer ponudba kljub količini ni ustrezna (Marentič Požarnik 2003, str. 111–112).

4.2. Vloga in izobraževanje svetovalnih delavcev

Svetovalni delavec je v vzgoji in izobraževanju pomemben člen pri zagotavljanju in oblikovanju pogojev za najbolj optimalno vključevanje vseh otrok v vzgojno-izobraževalne institucije. Obvladati mora vse funkcije svetovalnega dela, potrebuje pa tudi posebno specializirano usposabljanje za uporabo posameznih metod in zvrsti svetovalnega dela, npr. svetovanje, vodenje, poznavanje metod diagnosticiranja, nedirektivnega svetovanja in nekaterih oblik psihoterapije (Jelenc Krašovec in Jelenc 2009, str. 92).

S svetovalnim delom označujemo strukturo ali celoto, ki jo sestavlja več vrst dejavnosti, kot sta svetovanje in informiranje. Splošni cilj svetovanja pa je ta, da svetovancu pomagamo reševati številna praktična vprašanja, ki nastajajo ob njegovem izobraževanju in učenju (prav tam 2009, str. 48–49). Svetovanje se lahko npr. ukvarja z razvojnimi vprašanji, ugotavljanjem

in reševanjem specifičnih problemov, s sposobnostjo sprejemanja odločitev, z obvladovanjem kriz, razvijanjem osebnega vpogleda in znanja, reševanjem konfliktov in izboljševanjem odnosov z drugimi.

Temeljne kategorije pomoči so pomoč pri vključevanju v izobraževanje, pomoč pri organizaciji izobraževanja ter pomoč pri učenju in izpeljavi učenja. Pri tem mora svetovalni delavec dobro poznati vzgojno-izobraževalno zakonodajo ter tesno sodelovati z ravnateljem, učitelji/vzgojitelji, s starši in z otroki oz. s celotno izobraževalno sfero. Po Resmanu (2006, str. 215) mora biti svetovalni delavec pri tem pozoren na morebitna odstopanja v sodelovanju med vzgojno-izobraževalno institucijo in domom, učitelji/vzgojitelji in starši, učitelji/vzgojitelji in učenci/otroki ter predvsem na tiste otroke/učence, ki onemogočajo kvalitetno socialno in kulturno vključevanje drugačnih v šolsko in oddelčno skupnost.

Po svoji strokovno-etični zavezanosti je svetovalni delavec dolžan še:

- pomagati učiteljem/vzgojiteljem s pomočjo strokovnega izobraževanja in z neposredno svetovalno pomočjo spreminjati stališča do učencev/otrok in njihovih staršev,
- pomagati posameznim učencem/otrokom, ki so jih drugi učenci/otroci zaradi različnih razlogov izločili izmed sebe,
- da poskuša učencem, ki prihajajo iz kulturno drugačnega okolja, približati oz. ponotranjiti šolsko večinsko kulturo tako, da ne bi bila prizadeta njegova identiteta in socialno-kulturni izvor,
- da poskuša navezati stik s starši, ki imajo zaradi kulturnih razlogov predsodke in ne zaupajo v šolsko/vrtčevsko vzgojno-izobraževalno delo (prav tam 2006, str. 215–216).

Pomembno je, da se učimo in naučimo tolerantnega življenja v družbi neenakih. Vendar pa sama tolerantnost še ni tista zaželena oblika sožitja med ljudmi. Pomembnejša je namreč pripravljenost do sodelovanja in skupnega življenja v vzgojno-izobraževalni instituciji ter da z »drugačnim« sodelujemo in se do njega vedemo tako kot do vsakega drugega (Resman 2003, str. 78).

Oblikovanje interkulturnih vzgojno-izobraževalnih pogojev za vključevanje otrok priseljencev pa ni le stvar pedagoških delavcev, temveč tudi staršev. Ker bodo o integraciji/inkluziji oz. edukaciji otroka v posebnih pogojih navsezadnje odločali starši, mora

biti odločitev soglasna (prav tam 2003, str. 82). Glavna naloga svetovalnega delavca pri tem pa je, da ugotovi osebne značilnosti in poteze, sposobnosti (miselne, praktične), cilje, motivacijo in znanje svetovanca, da dobro spozna življenjsko situacijo, socialni status, kulturo in okoliščine, v katerih živi otrokova družina, ter da z družino vzpostavi pristni stik, ki temelji na sodelovanju in zaupanju.

Ker je v mnogih vzgojno-izobraževalnih institucijah pogosto zadolžen za organizacijo izobraževanja, mora biti dobro seznanjen z različnimi oblikami izobraževanja ter vedeti, na katerih področjih se delavci čutijo dovolj usposobljeni in katera so tista področja, na katerih se delavci čutijo najmanj usposobljene in bi se želeli dodatno izobraževati. Po koncu izobraževanja mora organizirati tudi ustrezna evalvacijska srečanja. Pomembno je, da se tudi svetovalni delavec nenehno in ustrezno izobražuje, saj bo v hitro spreminjajoči se družbi le tako prepoznal posameznikove dispozicijske, situacijske ovire in ovire same vzgojno-izobraževalne institucije.

4.3. Vloga ravnatelja

Pri načrtovanju in izvedbi izobraževanja učiteljev/vzgojiteljev in svetovalnih delavcev oz. za strokovni razvoj celotnega kolektiva ima zelo pomembno vlogo tudi ravnatelj, saj mu Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (1996) poleg ostalih nalog določa tudi obveznost spodbujanja pri strokovnem izobraževanju in izpopolnjevanju strokovnih delavcev, prisostvovanja pri vzgojno-izobraževalnem delu učiteljev ter spremljanja njihovega dela in svetovanja. Tudi pri ustvarjanju ozračja za vključevanje otrok z razlikami v večkulturni družbi ima pomembno vlogo, saj mora tudi on imeti svoj program dejavnosti (Ftičar 2006, str. 287). Prav tako je naloga ravnatelja, da ustvarja organizacijske in strukturne pogoje za vključevanje učencev/otrok in staršev v odločanje ter soodločanje o življenju in delu pri pouku in vseh drugih dejavnostih (Resman 2006, str. 215). Hkrati mora biti ravnatelj tudi sam vzor učenja, če hoče vplivati na učenje učiteljev/vzgojiteljev, otrok/učencev, ostalih zaposlenih in posredno tudi na vključevanje in izobraževanje staršev.

Za optimalno vključevanje otrok priseljencev je torej pomembno zagotavljanje kakovostnega izobraževanja in usposabljanja strokovnih delavcev. Vrtec to lahko zagotovi s stalnim izobraževanjem strokovnih delavcev, ki vključuje didaktično in jezikovno znanje, upoštevajoč specifične prilagoditve ter obvladovanje veščin za razvijanje medkulturne vzgoje pri vzgojno-izobraževalnem procesu z vsemi v skupini (Smernice 2012).

III. EMPIRIČNI DEL

5. Metodologija

5.1. Opredelitev raziskovalnega problema

V empiričnem delu naloge želimo spoznati vključevanje otrok priseljencev v javni vrtec. Ti otroci so v predšolskem obdobju še posebej občutljivi na menjavo okolja, saj širšo družbo šele spoznavajo. Namen in cilj raziskave je na osnovi analize primera spoznati in razumeti značilnosti vključevanja otrok priseljencev v vrtec. Zanimalo nas bo, s katerimi načini in strategijami vrtec otrokom in staršem pomaga pri prehajanju med kulturnimi okolji in pri vključevanju otrok v vrtec. Namen raziskave je tudi ugotoviti mnenja in raven zadovoljstva staršev priseljencev glede vključevanja njihovih otrok v vsakodnevne dejavnosti in rutino v oddelku ter ugotoviti, katere so tiste pomanjkljivosti, ki bi jih z ozaveščanjem in s spremenjenimi strategijami lahko odpravili.

5.2. Raziskovalna vprašanja

Na podlagi raziskovalnega problema smo sestavili naslednja raziskovalna vprašanja.

V1. Zakaj se starši priseljenci odločijo otroka vpisati v javni in ne v mednarodni vrtec?

V2. Katere so najpogostejše želje in pomisleki staršev priseljencev, ko otroke vpisujejo v javni vrtec?

V3. Kako vzgojiteljice vključujejo otroke priseljence v vsakodnevne dejavnosti in rutino?

V4. Ali je kolektiv vrtca seznanjen s konceptom interkulturalnosti in z njegovimi pedagoškimi načeli ter kako ga razume?

V5. Ali in na kakšen način vzgojiteljice udejanjajo načelo interkulturalnosti pri pedagoškem delu in snovanju kurikulumu?

V6. Kako vzgojiteljice, psihologinja in ravnateljica razumejo svojo vlogo in odgovornost za čim bolj optimalno vključevanje otrok priseljencev v vrtec?

V7. Ali vzgojiteljice, psihologinja in ravnateljica upoštevajo pedagoško načelo interkulturalnosti tudi takrat, ko v svojih oddelkih nimajo otrok priseljencev (snovanje kurikuluma)?

V8. Kako potekata komunikacija in sodelovanje med vrtcem in starši priseljenci?

V9. Ali so starši zadovoljni z načinom komunikacije, s posredovanjem informacij in sodelovanjem z vrtcem pri vključevanju svojih otrok vanj?

V10. Kako se na otroke priseljence odzivajo drugi otroci v skupini, ki to niso?

V11. Ali na ravni institucije organizirajo in se zaposleni udeležujejo izobraževanja s področja večkulturalnosti?

5.3. Raziskovalna metoda

V empiričnem delu smo izvedli kvalitativno raziskavo, in sicer študijo primera. Po Sagadinu s študijo primera raziščemo in predstavimo posamezen primer: osebo, skupino oseb, inštitucijo ali del inštitucije, dogodek, prireditve itn. (Sagadin, 2004, str. 89).

Raziskava je bila izvedena s pomočjo deskriptivne metode. Podatki so bili namreč zbrani s polstrukturiranim intervjujem, pri katerem si raziskovalec vnaprej pripravi nekaj bistvenih vprašanj, navadno odprtega tipa, preostala vprašanja pa oblikuje sproti med potekom intervjuja (Vogrinc 2008, str. 109). Polstrukturiran intervju je zelo uporaben pri študiji primera in tudi na večjih vzorcih (prav tam 2008, str. 109). Študijo primera smo opravili v vrtcu, kjer sem zaposlena. Vrtec se nahaja v urbanem okolju, vanj se vsako leto vpisujejo otroci, ki prihajajo iz drugačnega kulturnega okolja oz. so priseljenci prve generacije. Njihovo vključevanje in sodelovanje z njihovimi starši za vrtec predstavlja nov izziv in potrebo, da tem otrokom omogočimo kar najbolj primerno okolje za njihov optimalen razvoj in vključitev v družbo.

5.4. Raziskovana populacija

Pri raziskovani populaciji gre za triangulacijo virov podatkov. Po Denzinu (1978 v Vogrinc 2008, str. 176) splošno sprejeta definicija triangulacijo označuje kot »uporabo različnih metod pri proučevanju določenega raziskovalnega problema«. Vendar pa Denzin loči vire podatkov

od metod zbiranja podatkov in opozarja, da lahko pri triangulaciji virov podatkov raziskovalci uporabijo isto metodo v različnih okoliščinah. Kombinacija odgovorov vseh intervjuvanih oseb bo raziskovalcu namreč omogočila celovitejši vpogled v proučevani problem (Denzin 1978 v Vogrinc 2008, str. 177).

Gre za osebno analizo na skupni in vzajemni ravni. Pri vzajemni analizi je enota proučevanja posameznik kot interaktivna oseba. Poudarek je torej na interakciji tega posameznika. Pri skupni analizi pa je enota proučevanja skupina, organizacija, skupnost ali celotna družba, pri kateri so posamezniki in njihovi odnosi proučevani le toliko, kolikor izražajo značilnosti celotne skupine (Vogrinc 2008, str. 178). Analiza odgovorov vseh intervjuvancev nam bo tako omogočila celovitejši vpogled v delovanje vseh vpletenih akterjev, njihov odnos in njihove interakcije, s katerimi tvorijo in sooblikujejo isto institucijo.

V raziskavo smo vključili ravnateljico in psihologinjo, pet vzgojiteljic, ki so v svojih oddelkih imele oz. imajo otroke priseljence tako prve kot druge generacije, ter tri starše priseljence, katerih otroci so vpisani v vrtec. Vzgojiteljice in starše smo izbrali v določeni enoti vrtca, ki nam je bila lažje dostopna. Z njimi smo opravili polstrukturirane intervjuje. Intervjuvance smo označili z naslednjimi oznakami.

Intervjuvanke	Oznaka	Spol	Starost	Leta delovnih izkušenj
Vzgojiteljica 1	V1	Ž	31 let	10
Vzgojiteljica 2	V2	Ž	31 let	9
Vzgojiteljica 3	V3	Ž	35 let	9
Vzgojiteljica 4	V4	Ž	51 let	32
Vzgojiteljica 5	V5	Ž	59 let	39
Ravnateljica	R	Ž	55 let	37
Psihologinja	P	Ž	60 let	38

Tabela 1: Raziskovalna populacija – pedagoške delavke

Za ravnateljico in psihologinjo vrtca smo pripravili intervjuja z vprašanji, ki so vezana na specifično njunega dela v povezavi z delom v vrtcu in multikulturalnosti oz. interkulturalnosti. Vzgojiteljicam smo pripravili poseben intervju. Opravila smo ga s petimi vzgojiteljicami. Vse so odgovarjale na enak intervju, le da so bile tri vzgojiteljice vezane na konkreten primer otrok, saj so ti otroci in njihove družine zajeti v raziskavi. Dve vzgojiteljici sta odgovarjali na vprašanja glede na dosedanje izkušnje.

Družine, ki smo jih izbrali, imajo različno opredelitev glede na priseljski status. Tako smo izbrali prvo družino priseljencev, katerih otroka živita v Sloveniji od rojstva, vsi člani pa imajo slovensko državljanstvo. Starša sicer prihajata iz Poljske ter Bosne in Hercegovine. Pri drugi družini gre za otroke slovenskih izseljencev in zdomcev, ki so se iz Argentine priselili v Slovenijo. Za tretjo družino pa bi lahko rekli, da gre za tipične priseljence, saj imajo dovoljenje za začasno bivanje v Sloveniji. Njihovo bivanje v Sloveniji je pogojeno s tukajšnjim delovnim mestom. Družina prihaja s Kitajske. Vse družine pripadajo višjemu srednjemu sloju. Anketiranci imajo visokošolsko izobrazbo in so zaposleni na temu ustreznih delovnih mestih.

Intervjuvanci	Oznaka	Kraj rojstva	Narodnostno opredeljevanje	Izobrazba	Odločitev za preselitev v Slovenijo	Jezik komunikacije v družini
Družina 1	D1	Poljska	Poljakinja	Visoka	Zaradi službe	Poljski
Družina 2	D2	Argentina	Slovenka iz Argentine	Visoka	Zaradi študija	Španski
Družina 3	D3	Kitajska	Kitajec	Visoka	Zaradi službe	Kitajski

Tabela 2: Raziskovalna populacija – družine

Pri prvi družini D1 smo intervjuvali mamo, ki je bila rojena na Poljskem in se narodnostno opredeljuje kot Poljakinja. Mož je bil rojen v Bosni in Hercegovini, vendar zanj pravi, da se narodnostno težko opredeljuje. Pri drugi družini D2 smo intervjuvali mamo, ki je bila rojena v Argentini, vendar je potomka Slovencev. Tudi njen mož je bil rojen v Argentini. Pri tretji družini D3 smo intervjuvali očeta. Tako on kot njegova soproga sta bila rojena na Kitajskem in se narodnostno opredelujeta kot Kitajca. Vsi intervjuvanci imajo visoko (univerzitetno) izobrazbo. Intervjuvanka D1 in intervjuvanec D3 sta se v Slovenijo preselila zaradi službe. Intervjuvanka D2 pa je v Slovenijo prišla študirat. V prvi družini kot materni jezik uporabljajo poljščino. Vsi govorijo tudi slovensko. V drugi družini je materni jezik španski, vendar vsi govorijo tudi slovensko. V tretji družini je materni jezik kitajščina, oče pa govori tudi slovensko.

Pri vzgojiteljicah V1 in V2 gre za splošne primere otrok priseljencev, s katerimi sta delali v preteklih letih. Pri vzgojiteljicah V3, V4 in V5 pa gre za konkretne primere otrok priseljencev

in njihovih družin, ki smo jih prav tako obravnavali v empiričnem delu. Z vzgojiteljico V3 smo govorili o dečku, starem 5 let, katerega starši so potomci Slovencev in prihajajo iz Argentine. V empiričnem delu so označeni z oznako D2. Z vzgojiteljico V4 smo govorili o deklici, stari 5 let, katere družina prihaja s Kitajske. V empiričnem delu so označeni z oznako D3. Z vzgojiteljico V5 pa smo govorili o deklici, stari 3 leta, katere mama je Poljakinja, oče pa je bil rojen v Tuzli (Bosna in Hercegovina). V empiričnem delu so označeni z oznako D1. Pri vseh družinah vsaj en član poleg svojega maternega jezika tekoče govori tudi slovenski jezik.

5.5. Instrument in postopek zbiranja podatkov

Med raziskovalnim procesom smo se oprli na različne vire. Uporabili smo primarne in sekundarne vire. Primarni viri predstavljajo podatke, ki jih raziskovalci zberejo sami. Naši primarni viri so tako opravljeni intervjuji s psihologinjo, z ravnateljico, vzgojiteljicami in družinami. Sekundarne vire pa predstavljajo že obstoječi podatki, npr. znanstvene monografije, članki iz časopisov in revij, bilteni in publikacije (Haralambos in Holborn 2005, str. 836), ki smo jih uporabili predvsem v teoretičnem delu diplomske naloge.

Podatke smo zbrali s pomočjo štirih polstrukturiranih intervjujev. Intervju za vzgojiteljice je obsegal 26 vprašanj, intervju za družine 21 vprašanj, intervju za psihologinjo 27 in intervju za ravnateljico 26 vprašanj. Vse intervjuje smo opravili v mesecu marcu 2016.

Čeprav so bila vprašanja vnaprej pripravljena, smo se trudili, da intervjuji niso bili preveč omejeni in so sogovornikom dopuščali možnost, da so pri nekaterih vprašanjih dodali še svoje mnenje, asociacije, anekdote in izkušnje, ki so se jim ob tem porodili. Intervjuje s psihologinjo, z ravnateljico in s tremi vzgojiteljicami smo opravili prek elektronske pošte. V kolikor so bili odgovori premalo izčrpni ali pa je kje prišlo do nesporazuma, smo jih dodatno intervjuvali v prostorih vrtca in odgovore posneli na diktafon. Intervjuje s starši in z dvema vzgojiteljicama smo opravili osebno v prostorih vrtca in odgovore posneli na diktafon.

Vse intervjuvance, ki smo jih posneli, smo sprva vprašali za dovoljenje. Vsi so v snemanje privolili. Po intervjujih, ki smo jih posneli, smo nato opravili transkripcijo le-teh.

Vzpostavljanje stika z intervjuvanci ni predstavljalo pretiranih težav, saj so bile ravnateljica, psihologinja in vzgojiteljice takoj pripravljene pomagati. Tudi izbrane družine so se strinjale z izbiro njihovega otroka in s sodelovanjem pri raziskavi v diplomski nalogi. Izrazile pa so

željo, da bi nalogo pred objavo dobile v pregled. Izraženo željo smo seveda upoštevali in jim zagotovili, da bodo podatki v raziskavi anonimni. S tem smo želeli ohraniti njihovo zaupanje. Za družine smo pripravili soglasje, v katerem smo jim pojasnili temo in vsebino diplomske naloge, pri kateri so sodelovali.

S pomočjo intervjuja z ravnateljico smo želeli izvedeti predvsem, katere so najpogostejše želje in pomisleki staršev priseljencev, ko otroka vpisujejo v javni vrtec, in koliko sta snovanje interkulturalnega kurikulumu in usmerjenost na celotno vrtčevsko populacijo odvisna od pedagoške vodje in posamezne strokovne delavke. Tu nas je zanimalo, ali ima svoj program dejavnosti za vključevanje otrok priseljencev v večkulturno družbo oz. kako se to kaže v letnem delovnem načrtu vrtca in kako k temu spodbuja strokovne delavke. Zanimalo nas je tudi, kako oz. v katerem jeziku potekata komunikacija in sodelovanje med vrtcem in starši priseljenci.

Intervju, ki smo ga opravili s psihologinjo, je zajemal predvsem vprašanja, ki so se nanašala na številčno stanje tujejezičnih otrok v vrtcu, dvome, pomisleke in želje staršev, komunikacijo med otrokom, vrtcem in starši, strategije in didaktične pripomočke za uvajanje priseljenih otrok v vrtec, emocionalne in vedenjske motnje pri vključevanju v vrtec zaradi spremembe okolja ter usmerjanje strokovnih delavk vrtca pri pedagoškem delu z otroki iz večkulturnega in večjezičnega okolja.

Intervju z vzgojiteljicami je vključeval vprašanja, ki so zadevala predvsem najpogostejše želje in pomisleke staršev priseljencev, ko otroka vpisujejo v javni vrtec, najpogostejše strategije vzgojiteljic za optimalno vključevanje otrok priseljencev v vsakodnevne dejavnosti in rutino, kako upoštevajo načelo interkulturalnosti pri pedagoškem delu (snovanje kurikulumu), ali spodbujajo in se držijo interkulturalnosti kot pedagoškega načela tudi takrat, ko v svojem oddelku nimajo otrok priseljencev, kako potekata komunikacija in sodelovanje med vrtcem in starši priseljenci ter kako se na otroke priseljence odzivajo drugi otroci v skupini, ki to niso.

Intervju, ki smo ga opravili z družinami, je zajemal predvsem vprašanja, kot so: zakaj so se odločili otroka vpisati v javni in ne v mednarodni vrtec, katere so bile njihove želje in pomisleki, ko so otroka vpisali v javni vrtec, kako potekata komunikacija in sodelovanje med njimi in vrtcem, kako na splošno potekata komunikacija in vključevanje v širšo družbo in v katerem jeziku se pretežno pogovarjajo doma.

Nekatera vprašanja se pri vseh intervjujih ponavljajo, saj želimo ugotoviti, ali prihaja pri enakih vprašanjih do različnih odgovorov ali so mnenja v večji meri usklajena. S tem želimo zagotoviti zanesljivost in veljavnost raziskave.

5.6. Obdelava podatkov po načelih kvalitativne metode

Po končanem zbiranju podatkov je sledila kvalitativna analiza. Najprej smo opravili transkripcije vseh intervjujev oz. dele intervjujev, ki smo jih posneli. Pri transkripciji nismo prepisali vsega, saj le redko prepisemo vse. Gradivo namreč reduciramo po obsegu tako, da opustimo zapiske, ki se nam za raziskavo zdijo nepomembni (Mesec 1998, str. 87).

Nato je sledila analiza podatkov, ki po Mescu (prav tam 1998, str. 103) obsega šest korakov: 1) urejanje gradiva, 2) določitev enot kodiranja, 3) odprto kodiranje, 4) izbor in definiranje relevantnih pojmov in kategorij, 5) odnosno kodiranje in 6) oblikovanje končne teoretične formulacije.

Pri analizi dokumentov in intervjujev smo uporabili pristop analitične indukcije. S pristopom na posameznem primeru proučimo, kako so posamezne lastnosti, procesi ali dogodki med seboj povezani ter v kakšnih odnosih ali razmerjih so. V postopku kodiranja smo uporabili pristop odprtega kodiranja. Pri tem raziskovalec določa kode med analizo besedila in si pred tem ne pripravi seznama kod kot pri deduktivnem pristopu. V postopku odprtega kodiranja smo intervjuje najprej razčlenili na pomembna vprašanja, da smo dobili enote kodiranja, in nato tem enotam pripisali kode. Kode smo nato med seboj primerjali in tiste, ki so se nanašale na podobne pojave, združili v kategorije. S kategoriziranjem in klasificiranjem enot gradiva namreč oblikujemo pojme, ki jih nato med seboj povežemo, ter oblikujemo teoretične modele in pojasnitve (prav tam 1998, str. 104). Na podlagi pridobljenih rezultatov smo tako pripravili interpretacijo in oblikovali sklepne ugotovitve.

6. Rezultati in interpretacija

Število tujejezičnih otrok, vpisanih v vrtec, na leto

Najprej nas je zanimalo, koliko tujejezičnih otrok je na leto vpisanih v vrtec in od kod so se priselili v Slovenijo. Na to vprašanje nam je odgovorila psihologinja, ki je povedala, da so imeli lani 35 otrok priseljencev iz drugih jezikovnih okolij oziroma držav, in sicer iz Srbije 6, Bosne 5, Hrvaške 4, Rusije 3, Francije 2, Španije 2, Poljske 2, Argentine 2 ter po enega iz Makedonije, Avstrije, s Slovaške, iz Albanije, s Švedske, iz Amerike, Italije, Brazilije in s Kitajske.

Zanimalo nas je tudi, ali se starši priseljenci ob vpisu otroka ponavadi obrnejo tudi na njo. Odgovorila nam je, da sama sodeluje s pomočnico ravnateljice, ki po potrebi in presoji napoti starše k njej na individualni pogovor in svetovanje. Sama starše vabi na srečanje s starši novincev (običajno meseca junija) in po potrebi individualno, če starši to želijo. Tematika: izmenjava izkušenj, dilem in pričakovanja staršev pri izbiri varstva za otroka; prednosti in pomanjkljivosti institucionalne predšolske vzgoje; značilnosti uvajalnega obdobja v vrtcu; kako otrok doživlja ločitev od staršev in vključitev v vrtec in kakšne reakcije se lahko pojavijo, zakaj in koliko časa trajajo; kako jih odrasli prepoznamo in kako ravnamo; kako lahko starši pomagajo svojemu otroku pred vključitvijo v vrtec in kasneje, ko je otrok že v vrtcu; kdaj je treba poiskati dodatno strokovno pomoč in kdaj bo otrok rad prihajal v vrtec.

»V našem vrtcu vsem staršem, posebej pa še staršem priseljencem, priporočamo individualni pogovor z bodočo vzgojiteljico pred vstopom otroka v vrtec (od dva do tri tedne prej). Na pogovoru sta prisotni obe strokovni delavki, kadar je to mogoče. Tudi vzgojiteljice sem izobraževala v ta namen. Dobile so okvirne teme za vodenje pogovora s starši. Pripravila sem jim tudi načela in priporočila za ravnanje v procesu uvajanja.« Na pogovorih se tako pogovorijo o željah in pričakovanjih staršev, dosedanjem varstvu za otroka, zdravstvenih posebnostih, hranjenju, navajanju na čistočo pri starejših, spanju, značilnostih otroka, morebitnih posebnostih, o sorojencih in o tem, kdo poleg staršev še skrbi za otroka oz. bo prihajal ponj v vrtec. Za spletno stran vrtca je pripravila priporočila za starše ob uvajanju otroka v vrtec.

Razlogi staršev za vpis svojih otrok v javni in ne v mednarodni vrtec

Zanimalo nas je, ali so starši priseljenci razmišljali, da bi svoje otroke vpisali v mednarodni vrtec, in zakaj so svoje otroke raje vpisali v javni vrtec.

Oznaka	Koda	Kategorija
D1	Želim, da si znanje pridobita tu, saj bosta morda tu živela, ko odrasteta.	Življenje v Sloveniji v prihodnje.
D2	Želim, da se izobražujeta v tukajšnjih javnih vzgojno-izobraževalnih institucijah, ker bosta tu morda živela tudi v prihodnje.	Življenje v Sloveniji v prihodnje.
D3	Želim, da bi deklica spoznala slovensko kulturo in običaje.	Želja po spoznanju slovenske kulture.

Tabela 3: Razlogi staršev za vpis svojih otrok v javni in ne v mednarodni vrtec

Intervjuvanci D1, D2 in D3 niso nikoli razmišljali, da bi svoje otroke vpisali v mednarodni vrtec. Intervjuvanka D1 pojasni, da sta otroka rojena v Sloveniji in bosta tu morda živela tudi ko odrasteta. Intervjuvanka D1 si za svoja otroka (deklica intervjuvanke D1 ima starejšega brata) želi, da bi si pridobila znanje, ki je v slovenskem okolju prevladujoče, saj bosta le tako še naprej uspešno sodelovala in napredovala v šoli in širši družbi. Prav tako je izpostavila skrb glede nivoja vzgojno-izobraževalnega programa v mednarodnem vrtcu. Skrbelo jo je, kako bi konstantne menjave otrok vplivale na delovanje in dinamiko skupine. Intervjuvanka D2 pravi, da ni nikoli razmišljala o vpisu v mednarodni vrtec in tudi ona želi, da si otroka (deček intervjuvanke D2 ima mlajšo sestro) izobrazbo pridobita v javnih vzgojno-izobraževalnih institucijah, ker bosta tudi onadva morda v Sloveniji živela tudi v bodočnosti. Tudi intervjuvanec D3 ni razmišljal o vpisu otroka v mednarodni vrtec, čeprav so njegovi sodelavci po večini svoje otroke vpisali v mednarodni vrtec. Sam si je želel, da bi deklica obiskovala javni vrtec, kjer bi spoznala slovensko kulturo, jezik, navade in običaje. Kot pravi Resman (2006, str. 205), kultura šole izraža kulturo okolja. Iz odgovorov intervjuvancev smo lahko razbrali, da so tudi sami želeli, da bi bili njihovi otroci deležni vzgoje in izobraževanja v vzgojno-izobraževalnih institucijah v okolju, v katerem trenutno živijo, saj bodo tu morda ostali ali pa se sem vsaj pogosto vračali.

Ravnateljica pri tem pove, da starši ponavadi ne povedo, kateri so razlogi, zaradi katerih se odločijo, da bodo svoje otroke vpisali v javni in ne v mednarodni vrtec. Sama jih po tem tudi

ne sprašuje. Po Kurikulumu za vrtce moramo pri stiku s starši upoštevati njihovo pravico do zasebnosti. Če starši tega sami ne povedo, jih vrtec po tem ne sprašuje.

Oznaka	Koda	Kategorija
R	Ne povedo razlogov za vpis v javni in ne v mednarodni vrtec.	O razlogih ne govorijo.

Tabela 4: Razlogi staršev za vpis svojih otrok v javni vrtec

Dvomi in pomisleki staršev priseljencev pri vpisu svojega otroka v vrtec

Zanimalo nas je tudi, ali imajo morda starši priseljenci pri vpisu kakšne dvome in pomisleke ter kateri so najpogostejši. Ravnateljica je odgovorila, da so najpogostejši dvomi staršev, kako bodo strokovni delavci in drugi otroci v vrtcu razumeli otroka priseljenca oz. se z njim sporazumevali, vendar se tako ravnateljica kot vzgojiteljice na začetku trudijo poiskati jezik in način komunikacije, ki ga vsi razumejo, da je otrokovo vključevanje v vrtec za otroka čim manj stresno. Psihologinja še pove, da jih tako kot tudi druge starše skrbi, kako bodo otroci prve starostne skupine (1–3) sprejeli novo obliko varstva, drugačen ritem, kot so ga imeli, druge osebe, ki bodo skrbele zanje. Skrbi jih torej predvsem privajanje na novo rutino. Pri starejših otrocih pa jih skrbi, kako se bodo vključili v skupino oz. kako bodo sprejeti s strani vrstnikov ter kako bodo sodelovali pri dejavnostih.

Oznaka	Koda	Kategorija
R	Kako bodo strokovni delavci in drugi otroci v vrtcu razumeli otroka priseljenca.	Sporazumevanje z otrokom.
P	Kako bo malček sprejel novo obliko varstva, drugačen ritem, kot ga je imel, druge osebe, ki bodo skrbele zanj. Kako se bodo starejši otroci vključili v skupino drugih otrok in kako bodo sodelovali pri dejavnostih.	Privajanje na novo rutino Sprejemanje s strani vrstnikov.

Tabela 5: Dvomi in pomisleki staršev priseljencev pri vpisu svojega otroka v vrtec

Komunikacija z otroki priseljenci v prvih dneh privajanja na vrtec

Intervjuvance smo vprašali, kakšna je komunikacija med uvajanjem oz. v prvih dneh privajanja na vrtec med vzgojiteljicami, ravnateljico, psihologinjo ter starši in otroki priseljenci.

Oznaka	Koda	Kategorija
V1	Slikovna komunikacija z osnovnim besediščem v otrokovem jeziku.	Verbalna in neverbalna komunikacija.
V2	Neverbalna komunikacija z osnovnim besediščem. Kretnje podkrepim z osnovnimi besedami pri vsakodnevni rutini.	Verbalna in neverbalna komunikacija.
V3	Verbalno. Slovensko in z izrazi v dečkovem jeziku.	Verbalna komunikacija.
V4	Prevladujeta slikovna komunikacija in osnovna verbalna komunikacija v slovenščini.	Verbalna in neverbalna komunikacija.
V5	Komuniciram v slovenskem jeziku in s slikovno komunikacijo.	Verbalna in neverbalna komunikacija.
R	Verbalno v slovenskem, srbskem, hrvaškem ali pa v angleškem jeziku.	Verbalna komunikacija.
P	Komunikacija v jeziku, ki ga vsi poznajo. Prevajalec je prisoten, če ga pripeljejo starši oziroma če kdo od drugih staršev ali delavcev poskrbi za prevajanje.	Verbalna komunikacija.

Tabela 6: Komunikacija z otroki priseljenci v prvih dneh privajanja na vrtec

Dve vzgojiteljici (V1, V4) sta odgovorili, da si v prvih dneh privajanja na vrtec pri otroku priseljencu pomagata predvsem s slikovno komunikacijo ter z osnovnim besediščem v otrokovem jeziku. Besede, ki jih pogosto uporabljata in so za otrokovo delovanje v skupini pomembne, podkrepita s slikovnim gradivom. Vzgojiteljica V2 je odgovorila, da gre predvsem za neverbalno komunikacijo z osnovnim besediščem. V njenem primeru gre za uporabo kretenj, ki jih podkrepi z osnovnimi besedami pri vsakodnevni rutini. Vzgojiteljica V3 obravnavanega otroka ni uvajala, saj je imel pred tem drugo vzgojiteljico. Prejšnja vzgojiteljica je pri uvajanju z dečkom, ki je bil takrat star eno leto, govorila v slovenskem jeziku. Pozneje si je napisala tudi nekaj izrazov v dečkovem maternem jeziku, saj so doma govorili špansko. Pretiranih težav ni imel, le občasno ni razumel določenih besed. Zdajšnja vzgojiteljica z otrokom komunicira verbalno v slovenskem jeziku. Otrok pri tem nima težav. Vzgojiteljica V5 je z otrokom pri uvajanju govorila v slovenskem jeziku, hkrati pa uporabljala tudi neverbalno (slikovno) komunikacijo. Doma so govorili v poljskem jeziku. Deklica je bila v času uvajanja stara že skoraj dve leti. Tudi ona ni imela pretiranih težav in tudi pri njej je prihajalo do občasnega nerazumevanja. Vzgojiteljice po začetnem obdobju nato vedno bolj spodbujajo komunikacijo v slovenskem jeziku.

Ravnateljica je odgovorila, da komunikacija poteka verbalno v slovenskem, srbskem, hrvaškem ali pa v angleškem jeziku. Psihologinja pa nam je povedala, da se pri formalnih individualnih pogovorih s starši poskušajo znajti. »Žal vrtec nima možnosti pridobiti prevajalcev za toliko različnih jezikov. Prevajalec je prisoten v primeru, če ga pripeljejo starši oziroma če kdo od drugih staršev ali delavcev poskrbi za prevajanje«.

Kot predlagajo Smernice (2012), bi z občasno vključitvijo članov širše skupnosti v vzgojo in izobraževanje, npr. lokalne nevladne ter mladinske organizacije, ki se ukvarjajo z integracijo priseljenih otrok ali s pomočjo nekaterih osnovnih, srednjih in jezikovnih šol, sicer lahko zagotovili dodatno pomoč pri komunikaciji s starši priseljenci in z njihovimi otroki.

Pri uvajanju moramo biti pozorni tudi na to, koliko so otroci stari in koliko jezikovne podlage imajo. Pri otrocih prvega starostnega obdobja (1–3) ponavadi veliko govorimo, hkrati pa uporabljamo tudi neverbalno komunikacijo, kot so kretnje in simboli (npr. sličice v kopalnici, v igralnih koticah, potek dnevne rutine). Pri dnevni rutini so nam lahko fotografije v veliko pomoč, saj otrok vidi, kaj sledi, in tako lažje osvoji dnevno rutino. Tudi pri otrocih priseljenih je slikovni način komunikacije zelo pogost, saj besed takoj ne bodo razumeli, simbol pa jim jasno pokaže, kaj sledi in kaj se od njega pričakuje.

O začetni komunikaciji z vrtcem smo povprašali tudi intervjuvane starše. Vsi trije intervjuvanci so odgovorili, da so v prvih dneh privajanja otroka na vrtec z vzgojiteljico, ravnateljico, s psihologinjo ter z ostalimi strokovnimi delavci komunicirali v slovenskem jeziku.

Oznaka	Koda	Kategorija
D1	Brez težav smo komunicirali v slovenskem jeziku.	Komunikacija v slovenskem jeziku.
D2	Govorili smo slovensko.	Komunikacija v slovenskem jeziku.
D3	Slovensko. Včasih angleško. Žena se počasi uči slovensko. Prevajalca ne potrebujemo.	Komunikacija v slovenskem in angleškem jeziku.

Tabela 7: Komunikacija z otroki priseljenci v prvih dneh privajanja na vrtec – družine

Ker so se vsi intervjuvanci učili slovensko in tekoče govorijo slovensko, je komunikacija pri njih potekala v slovenskem jeziku. Le pri intervjuvancu D3 in njegovi soprogi so si včasih pomagali z angleškim jezikom. Soproga intervjuvanca D3 namreč ne govori slovensko, zato

so si včasih pomagali z angleškim jezikom, ki velja za mednarodni jezik in so ga razumeli vsi udeleženci.

Sodelovanje s starši pri vključevanju otrok priseljencev

Pri naslednjem vprašanju nas je zanimalo, kako na splošno poteka sodelovanje vzgojiteljic s starši pri vključevanju otrok priseljencev in ali se tako sodelovanje v čemerkoli razlikuje od sodelovanja s starši ostalih otrok.

Oznaka	Koda	Kategorija
V1	Sprva poiščem jezik, ki ga vsi razumemo, poskušam dati občutek varnosti in sprejetosti, podrobno predstavim vrtec in posredujem dodatne informacije za življenje v Sloveniji.	Poglobljeno sodelovanje.
V2	Sodelovanje s starši priseljenci poteka enako kot z drugimi starši.	Enako sodelovanje.
V3	Trenutno pri starših ni razlik v sodelovanju.	Enako sodelovanje.
V4	Oče je dobil vsebino, ki smo jo obravnavali v naslednjem tednu, in jo predstavil deklici v njenem jeziku, zato da je lahko sodelovala. Pozneje je predstavil še njihovo kulturo.	Poglobljeno sodelovanje.
V5	Enako sodelovanje kot z drugimi starši.	Enako sodelovanje.

Tabela 8: Sodelovanje s starši pri vključevanju otrok priseljencev

Vzgojiteljici V1 in V4 sta odgovorili, da gre za poglobljeno sodelovanje. Vzgojiteljica V1 sprva poišče jezik, ki ga vsi razumejo, ter poskuša nuditi občutek varnosti in sprejetosti. Sledi podrobna predstavitev vrtca in posredovanje dodatnih informacij za življenje v Sloveniji. Vzgojiteljica V4 je s starši sprva sodelovala tako, da je vsebine, ki jih je obravnavala, že vnaprej posredovala očetu, da jih je lahko z deklico obravnaval še pred obravnavo v vrtcu in v jeziku, ki ga je razumela. Tako je deklica lahko sodelovala pri obravnavi in vsaj npr. po fotografijah v knjigi vedela, o čem se vzgojiteljica z otroki pogovarja. Vzgojiteljica V2 je odgovorila, da gre ponavadi za enako sodelovanje. Tudi vzgojiteljici V3 in V5 sta odgovorili, da gre pri starših omenjenih primerov za enako sodelovanje kot pri drugih starših.

Dober interkulturalni program po Resmanu (2006, str. 214) predvideva povezovanje in zблиževanje staršev različnih kulturnih skupin in njihovo sodelovanje pri pouku ter drugih dejavnostih vzgojno-izobraževalne institucije. Da se starši priseljenci in njihovi potomci ne bi zapirali le v družinski prostor ali njemu podobno socialno in kulturno okolje, je pomembno

ustvarjanje zaupanja v vzgojno-izobraževalne institucije ter učiteljev/vzgojiteljev v starše (prav tam, str. 213). Čeprav Smernice (2012) spodbujajo tudi k prilagojenim publikacijam za starše priseljence, je ravnateljica odgovorila, da do sedaj še niso uspeli prilagoditi publikacije staršem priseljencem. Psihologinja pa je povedala, da starši dobijo tudi zloženko o uvajanju, ki je nastala v okviru Aktiva svetovalnih delavcev, in da se dogovarjajo, da bi jih pripravili tudi v drugih jezikih.

Tudi starše smo povprašali, kakšne so njihove izkušnje pri vpisovanju in vključevanju otroka v vrtec.

Oznaka	Koda	Kategorija
D1	Imeli smo dobre in slabe izkušnje. Težave pri sistemskem vključevanju. Pedagoginja je želela, da bi doma govorili v slovenskem jeziku.	Birokratske ovire. Nesprejemanje maternega jezika otroka.
D2	Vzgojiteljica je želela, da bi doma govorili v slovenskem jeziku.	Nesprejemanje maternega jezika otroka.
D3	Do sedaj smo imeli le pozitivne izkušnje.	Pozitivne izkušnje.

Tabela 9: Izkušnje pri vpisovanju in vključevanju otroka v vrtec

Tako intervjuvanka D1 kot intervjuvanka D2 povesta, da sta imeli predvsem pozitivne izkušnje, da pa so se pojavile tudi negativne. Intervjuvanka D1 je izpostavila težave pri sistemskem vključevanju. Meni, da vpis v vrtec ne bi smel potekati samo enkrat letno. Pove tudi, da so naleteli na birokratske ovire. Težave so se pojavile pri izpolnjevanju spremenjenih obrazcev, ki jih zaradi takratnega bivanja v rojstnem kraju niso mogli izpolniti v tako kratkem času. Tudi to jim je otežilo vključevanje v vrtec. Obe intervjuvanki D1 in D2 povesta, da sta imeli negativno izkušnjo glede nesprejemanja maternega jezika otroka. Pri starejšem sinu intervjuvanke D1 so se pri vključevanju pojavile težave pri sporazumevanju v vrtcu, zato je pedagoginja predlagala, naj se doma čim več pogovarjajo slovensko. Tudi pri sinu intervjuvanke D2 so se sprva pojavile težave pri razumevanju slovenskega jezika, zato je prejšnja vzgojiteljica predlagala, naj se z njim pogovarjajo slovensko. Obe intervjuvanki tega nista želeli. Čeprav je bil namen vzgojiteljice in pedagoginje dober in sta na ta način otroku želele pomagati ter ga kar najhitreje vključiti v oddelek in četudi morajo jezik države gostiteljice sprejeti tudi starši, moramo biti pri sodelovanju s starši zelo pozorni in pazljivi. Resman (2006, str. 214) opozarja, da starši ne smejo dobiti občutka, da je za probleme otroka kriva družina, ter da morajo svoja razmišljanja in stališča spreminjati skladno z našimi

predstavami. Starši morajo dobiti občutek varnosti in spoznati, da namen vzgojno-izobraževalne institucije ni rušiti njihovo družinsko kulturo, pač pa jo varovati pred razpadom. Intervjuvanka D1 pove, da je z vrtcem kljub nekaterim težavam lepo sodelovala in da z drugo hčerko pri vključevanju v vrtec ni bilo težav. Tudi intervjuvanka D2 pove, da je kljub začetnim težavam z vrtcem nato lepo sodelovala in da tudi pri njej pri vključevanju druge hčere v vrtec ni bilo težav. Vzgojiteljica ni predlagala, da bi več govorili slovensko, prav tako je prosila, naj ji v njihovem maternem jeziku pove nekaj besed za zadovoljevanje osnovnih življenjskih potreb. Deklica sicer z bratom govori v slovenskem jeziku. Intervjuvanec D3 je odgovoril, da je imel pri vključevanju otroka v vrtec do sedaj le pozitivne izkušnje.

Želje staršev otrok priseljencev glede na njihovo specifično kulturno okolje

Zanimalo nas je, ali imajo starši kakšne posebne želje glede na njihovo specifično kulturno okolje.

Oznaka	Koda	Kategorija
V1	Primeri, da bi imeli starši posebne želje glede na njihovo specifično kulturno okolje, še nisem imela.	Še ni bilo primera.
V2	Do sedaj še nisem imela primera, da bi imeli starši posebne želje glede na njihovo specifično kulturno okolje.	Še ni bilo primera.
V3	Starši še niso izrazili posebnih želja glede na njihovo specifično kulturno okolje.	Še ni bilo primera.
V4	Želja po čim večjem komuniciranju v slovenščini.	Želja po komunikaciji v slovenščini
V5	Starši glede na njihovo specifično kulturno okolje niso imeli posebnih želja.	Še ni bilo primera.
R	Ponavadi imajo posebne želje glede prehrane.	Prehrana.
P	Ponavadi želje zadevajo prehrano in zdravstvo.	Prehrana in zdravje.

Tabela 10: Želje staršev otrok priseljencev glede na njihovo specifično kulturno okolje

Vzgojiteljici V1 in V2 sta odgovorili, da še nista imeli takega primera. Vzgojiteljici V3 in V5 sta odgovorili, da do sedaj še ni bilo takih želja. Vzgojiteljica V4 pa je odgovorila, da sta starša pri vpisu deklice v vrtec želela, da se z njo veliko pogovarjamo v slovenskem jeziku. Resman pravi (2006, str. 214), da je potrebno prisluhniti željam staršev. Pomembno je, da

uvidijo možnost participacije, ki je potrebna, da bi bili učitelji/vzgojitelji pri pomoči otroku čim fleksibilnejši in da bi bila ta skladna s pričakovanji družine. Po nekaterih raziskavah je namreč mogoče sklepati, da imajo starši, ki so imeli možnost sodelovati pri odločitvah o delu v vzgojno-izobraževalni instituciji in oddelku, bolj pozitiven odnos do otrok in njihovega šolanja (Resman 2006, str. 214). Ravnateljica je odgovorila, da se posebne želje ponavadi tičejo prehrane otrok. Kot javni vrtec morajo upoštevati zakonodajo, zato želje oz. zahteve za spremenjeno prehrano lahko odobrijo le na podlagi zdravniškega potrdila, ki ga starši prinesejo od pediatra (npr. diete). Ravnateljico smo tudi vprašali, ali jim kot pedagoški vodja institucije lahko omogoči nekatere zahteve oz. katere so tiste zahteve in želje, ki so glede na Kurikulum za vrtce ter ostale zakone, normative in usmeritve še sprejemljive za najbolj optimalno vključevanje otroka v vrtec. Tudi tu je odgovorila, da morajo kot javni vrtec upoštevati zakonodajo in so primerne ter sprejemljive le tiste zahteve, pri katerih institucija kot javni vrtec ne krši ostalih zakonov, predpisov in normativov. Tudi po izkušnjah psihologinje je večina želja povezanih s prehrano ali kakšnimi zdravstvenimi posebnostmi njihovega otroka. Kasneje morda izrazijo še kakšne želje glede praznovanj oziroma dovoljenj za fotografiranje.

Ker naj bi po Kurikulumu za vrtce (1999) spoštovali zasebno sfero družin, njihovo kulturo, identiteto, jezik, svetovni nazor, vrednote, prepričanja, stališča, navade in običaje ter načelo spoštovanja zasebnosti in intimnosti, so nekatere zahteve, ki ne kršijo ostalih zakonov, predpisov in normativov, vendarle sprejemljive za optimalno vključevanje otrok priseljencev v vrtec. Otroku moramo namreč omogočiti izražanje individualnosti pri različnih dejavnostih in celo nekaterih segmentih dnevne rutine.

Za mnenje glede upoštevanja želja, predlogov, prepričanj in idej pri vzgoji in izobraževanju otroka s strani vrtca smo povprašali tudi starše.

Oznaka	Koda	Kategorija
D1	V vrtcu upoštevajo naše želje in mnenja.	Upoštevanje želja s strani vrtca.
D2	V vrtcu so odprti za ideje. Lepo sodelujemo.	Upoštevanje želja s strani vrtca.
D3	Da, naše želje upoštevajo.	Upoštevanje želja s strani vrtca.

Tabela 11: Upoštevanja želja, predlogov, prepričanj in idej pri vzgoji in izobraževanju otroka s strani vrtca

Vsi trije intervjuvanci so odgovorili, da vrtec upošteva njihove želje, predloge, prepričanja in ideje pri vzgoji in izobraževanju njihovih otrok.

Tako se tudi mnenja o skrbi za vključevanje otroka v vrtec skladajo s prejšnjimi ugotovitvami, saj so vsi intervjuvanci zadovoljni z vključevanjem svojih otrok.

Oznaka	Koda	Kategorija
D1	Nimam pripomb pri vključevanju svojih otrok v vrtec.	Zadovoljni z vključevanjem otrok.
D2	Za vključevanje mojih otrok v vrtec je dobro poskrbljeno.	Zadovoljni z vključevanjem otrok.
D3	Z vključevanjem otroka v vrtec smo zadovoljni.	Zadovoljni z vključevanjem otrok.

Tabela 12: Mnenja o skrbi za vključevanje otroka v vrtec

Komunikacija s starši priseljenci na formalnih in neformalnih srečanjih

Z vprašanjem smo želeli izvedeti, kako poteka komuniciranje s starši priseljenci na formalnih in neformalnih srečanjih ter ali so se tudi vzgojiteljice učile otrokovega jezika in se z njim sporazumevale v njem.

Oznaka	Koda	Kategorija
V1	Uporabljam slikovno komunikacijo, listke, pomoč prevajalca, poskušam najti skupni jezik.	Neverbalna in verbalna komunikacija v jeziku, ki ga vsi razumejo, ter pomoč prevajalca.
V2	Uporabljam kretnje, fotografije in si pomagam z družinskimi člani, ki govorijo slovensko.	Neverbalna in verbalna komunikacija ter dodatna pomoč družinskega člana.
V3	Komuniciramo v slovenskem jeziku.	Komunikacija v slovenskem jeziku.
V4	Uporabljam kretnje, fotografije ter govorim slovensko in angleško.	Neverbalna komunikacija ter komunikacija v slovenskem in angleškem jeziku.
V5	Na srečanjih govorimo v slovenščini.	Komunikacija v slovenskem jeziku.
R	Komunikacija v slovenščini, občasno so prisotni tudi tolmači in prevajalci. Učila sem se tudi nemško.	Komunikacija v slovenščini, nemščini ter prisotnost tolmača ali prevajalca.
P	Sodelavke se trudijo na vse možne načine: pomoč otroka iz sosednje skupine, šole, soseda ipd.	Komunikacija s pomočjo druge osebe.

Tabela 13: Komunikacija s starši priseljenci na formalnih in neformalnih srečanjih

Vzgojiteljici V3 in V5 sta odgovorili, da se s starši na neformalnih srečanjih pogovarjata v slovenskem jeziku. Vzgojiteljica V1 je odgovorila, da si na srečanjih pomaga z neverbalno (kretnje, fotografije) komunikacijo, verbalno komunikacijo v jeziku, ki ga vsi razumejo, ter s pomočjo prevajalca. Vzgojiteljica V2 je odgovorila, da na srečanjih uporablja neverbalno (kretnje in fotografije), verbalno komunikacijo ter dodatno pomoč družinskega člana (starejši sorojenci, ki že hodijo v šolo in bolje razumejo in govorijo slovenski jezik). Vzgojiteljica V4 na srečanjih uporablja neverbalno komunikacijo (kretnje in fotografije) ter komunicira v slovenskem in angleškem jeziku. Intervjuvani oče je na neformalnem srečanju še posebej poudaril, da z vzgojiteljico V4 zelo rad govori, saj govori dovolj počasi, da jo razume, ter ima na splošno razločen in jasen govor. Nobena izmed intervjuvanih vzgojiteljic se razen osnovnih besed ni učila in sporazumevala v otrokovem jeziku. Ravnateljica na formalnih in neformalnih srečanjih s starši komunicira v slovenščini, če pa je potrebno, so občasno prisotni tudi tolmači in prevajalci. Sama se je poleg angleščine učila še nemški jezik in se po potrebi v njem s starši in z otroki priseljenci tudi sporazumeva. Psihologinja odgovarja, da so želje staršev različne. Po njenem mnenju se sodelavke trudijo na različne načine, kot so pomoč otroka iz sosednje skupine, šole, soseda ipd. Sama s starši nima toliko kontakta, da bi se učila neznanih tujih jezikov z namenom, da bi se v njih sporazumevala.

Tudi intervjuvani starši povedo, so se vsi učili slovensko in slovensko tudi tekoče govorijo. Intervjuvanka D1 se je slovensko učila že na Poljskem pred prihodom v Slovenijo. Intervjuvanka D2 slovensko govori že vse življenje, saj je to njen materni jezik. Intervjuvanec D3 pa se je slovensko začel učiti po prihodu v Slovenijo. Na formalnih in neformalnih srečanjih komunikacija zato poteka v slovenskem jeziku. Z intervjuvancem D3 komunikacija po potrebi poteka tudi v angleškem jeziku, saj ima včasih težave pri razumevanju slovenskega jezika, njegova soproga pa bolj razume angleški kot slovenski jezik.

Oznaka	Koda	Kategorija
D1	V mojem primeru ni težav. Govorimo v slovenščini. Prevajalec ni potreben.	Komunikacija poteka v slovenskem jeziku.
D2	Vedno in o vsem se pogovarjamo v slovenskem jeziku.	Komunikacija poteka v slovenskem jeziku.
D3	Govorimo v slovenskem, včasih v angleškem jeziku. Prevajalca ne potrebujemo.	Komunikacija poteka v slovenskem in angleškem jeziku.

Tabela 14: Komunikacija s starši priseljenci na formalnih in neformalnih srečanjih – družine

Učenje in sporazumevanje v slovenskem jeziku

Oznaka	Koda	Kategorija
D1	Slovenščino sem se učila že na Poljskem.	Učenje slovenskega jezika pred prihodom v Slovenijo.
D2	Že od otroštva govorim španski in slovenski jezik.	Slovenski jezik je materinščina.
D3	Ko sem že pred leti prišel v Slovenijo, sem se začel učiti tudi slovenski jezik.	Učenje slovenskega jezika po prihodu v Slovenijo.

Tabela 15: Učenje in sporazumevanje v slovenskem jeziku

Poznavanje jezika otroka priseljenca in govor v angleškem jeziku (kadar je to relevantno)

Z vprašanjem smo želeli izvedeti, ali pedagoški delavci z otrokom in njegovimi starši vseeno raje poskušajo govoriti slovensko, čeprav poznajo jezik otroka priseljenca oz. dobro govorijo angleško (kadar je to relevantno).

Oznaka	Koda	Kategorija
V1	Jezik, ki ga najbolj razumemo vsi, nato čim več v slovenskem jeziku.	Skupni jezik. Spodbujanje govora v slovenskem jeziku.
V2	Odvisno od želje staršev. Poskušamo najti jezik, ki ga govorimo vsi.	Skupni jezik.
V3	Komunikacija poteka v slovenščini.	Komunikacija v slovenskem jeziku.
V4	Z očetom v slovenščini, z mamo bolj malo komunikacije v slovenščini in angleščini.	Komunikacija v angleškem in slovenskem jeziku.
V5	Ne govorim poljsko ali angleško. Komunikacija poteka v slovenščini.	Komunikacija v slovenskem jeziku.
R	Govorimo v angleškem in slovenskem jeziku.	Komunikacija v angleškem in slovenskem jeziku.
P	Komunikacija poteka v jeziku, ki ga vsi razumemo.	Skupni jezik.

Tabela 16: Poznavanje jezika otroka priseljenca in govor v angleškem jeziku (kadar je to relevantno)

Vzgojiteljici V3 in V5 sta odgovorili, da sta z otrokoma ves čas komunicirali v slovenskem jeziku, saj se, kot smo omenili, nista učili maternega jezika otrok, pa tudi člani obeh družin

lepo govorijo slovensko. Vzgojiteljica V2 sicer poskuša upoštevati želje staršev, vendar v primeru, da to ne gre, poskuša poiskati skupni jezik. Tudi vzgojiteljica V1 sprva poskuša najti skupni jezik, nato pa pri otrocih vedno bolj spodbuja govor v slovenskem jeziku, pri starših pa še vedno uporablja najbolj optimalen način komunikacije. Vzgojiteljica V4 z otrokom komunicira pretežno v slovenskem jeziku, komunikacija s starši pa poteka v slovenskem in včasih v angleškem jeziku. Tudi ravnateljica sprva poišče skupni jezik. Če znajo starši angleško, komunicira s starši v angleščini, če znajo vsaj malo slovensko, pa v slovenščini. Psihologinja pravi, da če jo starši in otrok razumejo, potem govori slovensko, ker je uradni jezik v državi slovenski. V njihovem jeziku spregovori, kadar je to možno. Če pa je ne razumejo, se potruди poiskati skupni jezik.

Seznam ključnih besed in besednih zvez, ki naj bi jih otrok najprej osvojil za nemoteno vključevanje v življenje in vsakodnevne aktivnosti v vrtcu

Zanimalo nas je, ali imajo vzgojiteljice pripravljen seznam ključnih besed in besednih zvez, ki naj bi jih otrok najprej osvojil za nemoteno vključevanje v življenje in vsakodnevne aktivnosti v vrtcu, ter kako otroku pomagajo, da se jih nauči.

Oznaka	Koda	Kategorija
V1	Uporabljam osnovne izraze in slikovno gradivo.	Seznam ključnih besed in slikovno gradivo.
V2	Nimam pripravljenih besed, otrok se jezika uči ob vsakodnevni rutini in ponavljanju besed.	Ponavljjanje besed v slovenščini in kretenj pri rutinskih dejavnostih.
V3	Nimam pripravljenih osnovnih besed, saj je deček že starejši in lepo govori slovensko.	Ni potrebe po seznamu ključnih besed ali slikovnem gradivu.
V4	4–5 osnovnih besed (lulati, kakati, piti, jesti) in slikovno gradivo.	Seznam ključnih besed in slikovno gradivo.
V5	Besede iz dnevne rutine.	Ponavljjanje besed v slovenščini in kretenj pri rutinskih dejavnostih.
P	Še ni gradiva. Se pa o pripravi gradiva dogovarjamo na ravni aktiva svetovalnih delavcev ljubljanskih vrtcev.	Še ni seznamov s ključnimi besedami v različnih jezikih.

Tabela 17: Seznam ključnih besed in besednih zvez, ki naj bi jih otrok najprej osvojil za nemoteno vključevanje v življenje in vsakodnevne aktivnosti v vrtcu

Vzgojiteljici V1 in V4 sta odgovorili, da imata seznam ključnih besed v otrokovem jeziku, ki ga ponavadi pripravita skupaj s starši. Ključne besede podkrepita še s slikovnim gradivom, torej s fotografijami, da si otrok lažje predstavlja in zapomni besedo. Vzgojiteljica V1 pravi, da otroke najprej nauči izrazov, ki se tičejo osnovnih življenjskih potreb. »Pomagam jim s slikopisi, ki jih podkrepim z besedami. Za starejše otroke sem imela pripravljene zvezke, v katere sem lepila sličice, ilustracije, fotografije in podobno ter zraven zapisala slovenske izraze. Tako smo lahko spremljali razvoj učenja. Otroci so te zvezke lahko odnesli tudi domov.« Tudi vzgojiteljici V4 so starši sprva napisali nekaj ključnih besed, ki se tičejo osnovnih življenjskih potreb, kot so: lulati, kakati, jesti, piti in zebsti. Vzgojiteljici V2 in V5 pa ponavljajoče besede v slovenščini pri rutinski dejavnosti podkrepita še s kretnjami. Vzgojiteljica V3 odgovarja, da deček že lepo govori slovensko, zato tudi dodatno slikovno gradivo ni potrebno. Psihologinja nam je odgovorila, da zaenkrat seznama ključnih besed in besednih zvez, ki naj bi jih otrok najprej osvojil za nemoteno vključevanje v življenje in vsakodnevne aktivnosti v vrtcu, še nimajo, se pa o pripravi gradiva dogovarjajo na ravni aktiva svetovalnih delavcev ljubljanskih vrtcev.

Težave otrok pri učenju in sporazumevanju v slovenskem jeziku

Zanimalo nas je, kakšne težave imajo otroci pri učenju slovenskega jezika in kako jim jih vzgojiteljice pomagajo premagovati.

Oznaka	Koda	Kategorija
V1	Otrok sprva ne govori, potem se trudi spregovoriti v slovenščini.	Stopnjevanje govora od pasivnega sprejemanja do aktivne rabe jezika.
V2	Ni pretiranih težav, težave pri sklonih in uporabi dvojine.	Težave s slovnico.
V3	Težave s priklicem besed in z uporabo predlogov.	Težave s slovnico in priklicem besed.
V4	Težave s priklicem besed, skloni in z uporabo dvojine.	Težave s slovnico in priklicem besed.
V5	Ni bilo posebnih težav, včasih deklica besed ni razumela.	Občasno nerazumevanje.
P	Ob nastopu težav sodelujem s starši in	Sodelovanje s starši in

	strokovnimi delavkami.	strokovnimi delavkami.
--	------------------------	------------------------

Tabela 18: Težave otrok pri učenju in sporazumevanju v slovenskem jeziku

Po izkušnjah vzgojiteljice V1 otroci dolgo ne spregovorijo, nato pa se trudijo spregovoriti v slovenščini. Gre za stopnjevanje govora od pasivnega sprejemanja do aktivne rabe jezika. Po izkušnjah vzgojiteljice V2 pogosto nastopijo težave s slovnico, kot so npr. težave pri sklanjanju in uporabi dvojine. Vzgojiteljici V3 in V4 navajata težave, kot so težave s slovnico in težave s priklicem besed. Obe jima pomagata tako, da ju pri govoru po potrebi popravita in pomagata pri iskanju ustrezne besede. Vzgojiteljica V5 pa navaja, da je imela deklica občasno težave z razumevanjem jezika oz. pripovedi in navodil, zato je povedano poskušala ponoviti še enkrat, in sicer na način, da jo je deklica razumela.

Tudi starše smo povprašali, ali so nastopile kakšne težave pri otroku pri učenju in sporazumevanju v slovenskem jeziku.

Oznaka	Koda	Kategorija
D1	Pri učenju in sporazumevanju v slovenskem jeziku hčerka ni imela težav.	Ni bilo težav pri sporazumevanju.
D2	Poznal je premalo besed.	Težave pri razumevanju in sporazumevanju.
D3	Hčerka ni poznala jezika.	Težave pri razumevanju in sporazumevanju.

Tabela 19: Težave otrok pri učenju in sporazumevanju v slovenskem jeziku – družine

Intervjuvanka D1 nam je povedala, da je njen starejši sin ob vstopu v vrtec imel težave. Ker so doma govorili le v maternem jeziku, je imel sprva težave pri sporazumevanju, saj ni vedel, v katerem jeziku naj spregovori. Dolgo časa ni govoril. Včasih je govoril tudi glasneje in kričal, ker je celo mislil, da ga ne slišijo. Če je imel občutek, da ga ne razumejo, je postal jezen in nejevoljen. V vrtcu sprva niso vedeli, zakaj je tako razburjen in glasen. »Bil je primer, ko je želel kakati, pa ni znal povedati po slovensko, ampak je govoril po poljsko. Nato je zajokal, ker ni znal povedati.« Kot smo omenili, je takrat pedagoginja predlagala, da bi tudi doma govorili pretežno slovensko. »Sama se s tem nisem strinjala in povedala razlog. Vedela sem, da taki otroci začnejo govoriti pozneje in da morda, kar se drugim zdi težava, sploh ni težava.« Imel je tudi pomoč. Zdaj pa oba jezika zelo lepo loči. Tudi v šoli nima nobenih problemov. Pri drugi hčerki ni bilo nobenih problemov, saj so se pripravili na možne zaplete. Tudi sin intervjuvanke D2 dolgo ni spregovoril. Včasih je imel težave pri razumevanju, poznal je premalo besed, saj ni imel jezikovne podlage v slovenščini. Tudi njim je vzgojiteljica predlagala, naj govorijo več slovensko, a mama tega ni želela. Želela je namreč,

da bi se doma dobro in pravilno naučil španskega jezika, v vrtcu pa bi se naučil slovenskega jezika. Pri hčerki intervjuvanca D3 je včasih nastopila težava pri sporazumevanju, saj tudi ona ni poznala slovenskega jezika.

Ohranjanje kulture – stvar vrtca ali družine

Pri tem vprašanju nas je zanimalo, ali se vzgojiteljicam zdi pomembno, da otroci in družine ohranjajo svojo kulturo. Prav tako nas je zanimalo, ali je po njihovem to stvar družine ali tudi vrtca in kako one omogočajo otrokom ohranjati njihovo kulturo v vrtcu.

Oznaka	Koda	Kategorija
V1	Starše povabim k projektu, v katerem v skupini spoznavamo njihovo kulturo.	Stvar družine in vrtca. Projekt spoznavanja drugih kultur.
V2	Zdi se mi dobro, da svojo kulturo predstavijo otrokom v vrtcu, da tudi ostali spoznajo njihov način življenja.	Stvar družine in vrtca. Predstavitve kulture in načina življenja.
V3	To je v veliki meri stvar družine, prav pa se mi zdi, da se tudi v vrtcu o tem pogovarjamo in spoznavamo različne kulture.	Pretežno stvar družine. Pogovor in spoznavanje različnih kultur.
V4	To je stvar družine in vrtca. V vrtcu ohranjamo toliko, kolikor to želijo starši.	Stvar vrtca po željah družine.
V5	To je stvar družine in vrtca. Vrtca v tem, da se vključiš v to in da nudiš vse. Starši lahko predstavijo njihov jezik, ples, besede ...	Stvar družine in vrtca. Predstavitve kultur.
R	V vrtcu se seznanjamo z različnimi tradicijami, živimo pa svojo.	Pretežno stvar družine. Seznanjanje z različnimi tradicijami.
P	Je pomembno, vendar je veliko odvisno tudi od tega, koliko se konkretna družina oz. starši želijo izpostaviti.	Stvar vrtca po željah družine.

Tabela 20: Ohranjanje kulture – stvar vrtca ali družine

Vzgojiteljice V1, V2 in V5 so mnenja, da je to stvar tako družine kot vrtca. Vzgojiteljica V1 starše povabi k projektu, v katerem v skupini spoznavajo njihovo kulturo. Vzgojiteljica V2 meni, da je »dobro, da svojo kulturo predstavijo otrokom v vrtcu, da tudi ostali spoznajo

njihov način življenja«. Tudi vzgojiteljica V5 pravi, da je to »stvar družine in vrtca – vrtca v tem, da se vključiš v to in da nudiš vse, starši pa lahko predstavijo njihov jezik, ples, besede«. Vzgojiteljica V3 je mnenja, da je sicer to pretežno stvar družine in šele nato vrtca. Dodaja, da »se zdi prav, da se tudi v vrtcu o tem pogovarjamo in spoznavamo različne kulture«. Vzgojiteljica V4 je podobnega mnenja kot V3, le da poudarja, da je to stvar vrtca v taki meri, kot si to želijo starši. Vsem vzgojiteljicam pa je ohranjanje kulture otrok priseljencev pomembno in to skušajo upoštevati tudi pri svojem delu. Tudi v Kurikulumu za vrtce (1999) je eno izmed pomembnejših vodil pri načelu sodelovanja s starši med drugim to, da morajo pri stiku s starši spoštovati zasebno sfero družin, njihovo kulturo, identiteto, jezik, svetovni nazor, vrednote, prepričanja, stališča, navade in običaje, dosledno upoštevati njihovo pravico do zasebnosti in varstva osebnih podatkov. Mnenje ravnateljice je, da je to pretežno stvar vrtca, nato družine. Pravi, da je seveda pomembno, da obdržijo svojo kulturo, vendar je to pretežni del življenja v družini. Dodaja: »V vrtcu se seznanjamo z različnimi tradicijami, živimo pa svojo.« Tudi psihologinja je mnenja, da je pomembno, da ohranjajo svojo kulturo. Veliko pa je odvisno tudi od tega, koliko se konkretna družina oz. starši želijo izpostaviti in pred kolikšnim številom ljudmi.

Govor otrok v materinščini in odnos vzgojiteljic do tega

Z vprašanjem smo želeli izvedeti, ali se otroci v vrtcu pogovarjajo v svoji materinščini ter kakšen je odnos vzgojiteljic, ravnateljice in psihologinje do tega.

Oznaka	Koda	Kategorija
V1	V materinščini govorijo predvsem s starši pri prihodu in odhodu. Nekaterim je nerodno, če jih pozovemo k temu, da nam kaj povedo v svojem maternem jeziku. Pozna se tudi razlika pri starosti otrok ter pri kateri starosti se vključijo v slovenski vrtec.	V materinščini govorijo le s starši. Sram pred govorom v materinščini. Razlika v rabi materinščine glede na starost.
V2	Nisem še imela takega primera.	Še ni bilo primera.
V3	V skupini se otrok pogovarja izključno v slovenskem jeziku.	V vrtcu materinščine ne uporablja.
V4	To spodbujam, vendar se v svojih	Otrok uporablja materinščino ob

	materinščinah pogovarjajo redko.	spodbudi.
V5	Ne. Med sabo ne, le z mamo.	V materinščini govori le s starši.
R	V obdobju uvajanja otroka in prilagajanja na vrtec uporabljamo otrokov jezik, hkrati govorimo tudi slovenski jezik.	V času uvajanja materinščina in slovenščina.
P	Uporabljamo različne načine komunikacije, pomembno pa je, da je otrok razumljen. Znanje več jezikov tudi spodbuja kognitivni razvoj.	Različni načini komunikacij in spodbuda k temu.

Tabela 21: Govor otrok v materinščini in odnos vzgojiteljic do tega

Vzgojiteljice V1, V2, V3 in V5 sicer spodbujajo in odobravajo govor otrok v materinščini, vendar povedo, da otroci v vrtcu navadno materinščine ne uporabljajo pri pogovoru z njimi ali z drugimi otroki. Vzgojiteljica V1 opaza, da otroci pretežno v materinščini govorijo le s starši. Opaža tudi nekakšen sram pred govorom v materinščini in razliko v rabi materinščine glede na starost. Vzgojiteljica V2 pravi, da še ni imela primera, ko bi otrok v vrtcu uporabljal materinščino. Tudi deček (5 let), o katerem je govorila vzgojiteljica V3, kljub spodbudi v vrtcu materinščine ne uporablja. Vzgojiteljica V4 pove, da deklico, o kateri je govorila, spodbuja k rabi materinščine, vendar jo le-ta redko uporablja. Deklica je v kitajskem jeziku govorila (bolj samostalnice in glagole, saj je bila stara šele dve leti) nekaj tednov po prihodu v vrtec, nato je to izzvenelo. Do decembra 2015 (takrat je bila stara 4 leta) je v vrtcu uporabljala le slovenski jezik, nato pa je na spodbudo in ob fotografijah ponovno začela govoriti tudi kitajsko. Deklica, o kateri je govorila vzgojiteljica V5, je stara šele 3 leta in med jeziki še ne »preklaplja« avtomatično. Vse vzgojiteljice pa povedo, da kljub spodbudi otroci ne uporabljajo materinščine v oddelku. V maternem jeziku začnejo govoriti šele v trenutku, ko zopet stopijo v stik s starši (npr. ob prihodu in odhodu). Z njimi pa istočasno še vedno govorijo v slovenskem jeziku. Ravnateljica je odgovorila, da podpira govor otrok v materinščini. V obdobju uvajanja otroka in prilagajanja na vrtec se uporablja otrokov jezik, hkrati pa se uporablja tudi slovenski jezik. Psihologinja pove, da se zaveda »kako pomembni so ti načini, ki vsebujejo kombinacijo verbalnega (v različnih jezikih, narečjih, pootročeni oblikah govorjenja, slengih ...) in neverbalnega, da te drugi sprejme k igri, ti ponudi prijateljstvo, se čuti sprejetega, zato nikoli ne rečem, da je bolje, če se čim prej nauči slovenščine. Važno je, da se otrok v neki sredini dobro počuti, da čuti, da je sprejet. Seveda pa je pomembno tudi to, da odrasli otroka (tudi tistega, ki zna slovensko) učijo, na kakšen način

izraziti svojo željo, potrebo. Sam jezik pa pri tem ne bi smel biti ovira. Važno je, da te drugi razume. Učenje jezika, celo več jezikov, pa je, kot vemo, pomembno za vse otroke, ker spodbuja kognitivni razvoj pri vseh«.

Navajanje in upoštevanje načel Kurikuluma za vrtce v pripravah

Pri tem vprašanju nas je zanimalo, ali vzgojiteljice v svojih pripravah navajajo tudi načela Kurikuluma za vrtce ter katera so zanje najbolj pomembna pri delu z otroki priseljenci.

Oznaka	Koda	Kategorija
V1	Ne navajam jih pisno. Pri svojem delu upoštevam vsa načela Kurikuluma za vrtce. Tako za priseljence kot za ostale otroke.	Ne navaja načel v pripravi. Upošteva načela Kurikuluma za vrtce.
V2	V svojih pripravah ne navajam kurikularnih načel, jih pa upoštevam.	Ne navaja načel v pripravi. Upošteva načela Kurikuluma za vrtce.
V3	V pripravah ne navajam načel (samo v LDN-ju). Pomembna so mi: načelo enakih možnosti in upoštevanja različnosti med otroki in načelo multikulturalizma, načelo sodelovanja s starši, načelo aktivnega učenja in zagotavljanja možnosti verbalizacije in drugih načinov izražanja.	Ne navaja načel v pripravi. Pomembna so: načelo enakih možnosti in upoštevanja različnosti med otroki in načelo multikulturalizma, načelo sodelovanja s starši, načelo aktivnega učenja in zagotavljanja možnosti verbalizacije in drugih načinov izražanja.
V4	V pripravah jih ne navedem, upoštevam pa predvsem skupinske razlike glede na spol, socialno in kulturno poreklo, svetovni nazor ipd. in ustvarjam pogoje za njihovo izražanje. Upoštevam načela različnosti in multikulturalizma na ravni izbora vsebin, dejavnosti in materialov, ki otrokom omogočajo izkušnje in spoznanja o različnosti sveta (stvari, ljudi, kultur).	Ne navaja načel v pripravi. Načelo enakih možnosti in upoštevanja različnosti med otroki ter načelo multikulturalizma.

V5	Sodelovanje s starši, upoštevanje multikulturalnosti ... več jih je. Ne pišem jih pa v pripravo.	Ne navaja načel v pripravi. Načelo sodelovanja s starši in načelo enakih možnosti in upoštevanja različnosti med otroki ter načelo multikulturalizma.
-----------	--	--

Tabela 22: Navajanje in upoštevanje načel Kurikuluma za vrtce v pripravah

Prav vse vzgojiteljice (V1, V2, V3, V4, V5) so odgovorile, da pri svojem delu sicer upoštevajo načela Kurikuluma za vrtce, da pa jih v svojih pripravah ne navajajo. V pripravah navadno navedejo: področje dejavnosti, temo, globalne in operativne cilje, oblike in metode dela, sredstva, metodični postopek in pomembne naloge oz. vlogo odraslih. Vzgojiteljici V3 so npr. najbolj pomembna načelo enakih možnosti in upoštevanja različnosti med otroki ter načelo multikulturalizma, načelo sodelovanja s starši in načelo aktivnega učenja in zagotavljanja možnosti verbalizacije in drugih načinov izražanja. Vzgojiteljica V4 pa pri načelu enakih možnosti in upoštevanja različnosti med otroki ter načelu multikulturalizma izpostavlja predvsem upoštevanje skupinskih razlik glede na spol, socialno in kulturno poreklo, svetovni nazor ipd. in ustvarjanje pogojev za njihovo izražanje ter upoštevanje načela različnosti in multikulturalizma na ravni izbora vsebin, dejavnosti in materialov, ki otrokom omogočajo izkušnje in spoznanja o različnosti sveta (stvari, ljudi, kultur). Tudi vzgojiteljici V5 sta najbolj pomembna načeli: sodelovanje s starši ter načelo enakih možnosti in upoštevanja različnosti med otroki ter načelo multikulturalizma.

Pomen konceptov večkulturalnosti in medkulture zmožnosti

Zanimalo nas je, kaj vzgojiteljicam, ravnateljici in psihologinji pomenita koncepta večkulturalnosti in medkulture zmožnosti ter ali se jim zdita v kontekstu njihovih skupin relevantna in pomembna. Kot omenjeno, naj bi po Smernicah (2012) vrtec moral za kakovostno razvijanje večkulturalnosti in medkulturnih zmožnosti spodbujati k sprejemanju drugačnosti in edinstvenosti ter spodbujati zanimanje in radovednost za druge kulture, tako da bi zagotavljal enakost in enake možnosti ter učil sobivati.

Vzgojiteljice so na to vprašanje sicer odgovorile s svojimi besedami, vendar lahko iz njihovih odgovorov razberemo, da se njihovo dožemanje konceptov večkulturalnosti in medkulture zmožnosti ujema ali vsaj delno ujema z razlago oz. interpretacijo konceptov v Smernicah (2012).

Oznaka	Koda	Kategorija
V1	Večkulturnost mi pomeni širjenje razgledanosti ter pogled na priseljence z vidika raznolikosti v naši kulturi in ne ovire.	Širjenje razgledanosti ter vidik raznolikosti.
V2	Vrtec naj stopi nasproti staršem pri spoznavanju njihove kulture za lažje razumevanje otroka in njegovega funkcioniranja.	Vzpostavitev stika s starši za boljše razumevanje otroka in njegovega funkcioniranja.
V3	Pogovor o tem, da druge kulture obstajajo, ter spoznavanje nekaterih drugih kultur.	Seznanjanje in navajanje otrok na soobstoj različnih kultur.
V4	Zbliževanje in spoznavanje kultur ter splošna izobrazbenost.	Zbliževanje kultur in splošna izobrazbenost.
V5	Trudim se sprejeti njihovo kulturo. Preberem tudi kakšno knjigo zase, da se lahko s starši o tem pogovarjam ter jih prosim za sodelovanje.	Sprejemanje in spoznavanje tuje kulture.
R	Vzpostavitev okolja, kjer se bodo otroci lahko vključili v program.	Okolje, kjer se bodo otroci lahko vključili v program.
P	Upoštevanje različnosti in multikulturalizma na ravni izbora vsebin, dejavnosti, materialov ... otrokom omogoča pridobivanje izkušenj in spoznanj o različnosti sveta.	Upoštevanje različnosti in multikulturalizma.

Tabela 23: Pomen konceptov večkulturnosti in medkulturne zmožnosti

Vzgojiteljica V1 koncepta dojema kot širjenje razgledanosti ter vidik raznolikosti in ne ovir. Vzgojiteljica V2 koncepta razume kot pobudo za vzpostavitev stika s starši za razumevanje otroka in njegovega funkcioniranja. Pri svojem delu je imela do sedaj v skupino vključene predvsem otroke, priseljene iz držav bivše Jugoslavije. »Ugotovila sem, da se starši teh otrok ne želijo izpostavljati in ne želijo, da bi v vrtcu posvečali posebno pozornost njihovi kulturi. Menim, da je pomembno, da vrtec stopi naproti staršem pri spoznavanju njihove kulture za lažje razumevanje otroka in njegovega funkcioniranja.« Po Resmanu (2006, str. 206–213) moramo biti pozorni in dovtetni za to, da se starši obrobnih kulturnih in socialnih skupin pogosto čutijo ogrožene. Ta občutek lahko doživljajo tudi v odnosu do vzgojno-izobraževalne institucije. Ker se v okolju včasih ne znajdejo, so manj spretni pri uporabi jezika ter nerodni pri komunikaciji, zato jih je težje pripraviti tudi do tega, da pridejo v šolo/vrtec. Če življenje v

okolju namreč segregira npr. Rome, Bošnjake, Albance in njihove družine, bodo tudi ti otroci lahko segregirani v šoli/vrtcu. Vzgojiteljica V3 koncepta razume kot seznanjanje in navajanje otrok na soobstoj različnih kultur, vzgojiteljica V4 pa kot zблиževanje kultur in možnost za razvoj splošne izobrazbe, tako pri sebi kot pri otrocih. Vzgojiteljica V5 koncepta razume kot sprejemanje in spoznavanje tuje kulture. Ravnateljica odgovarja, da bo verjetno vedno več otrok iz različnih kultur, kar vrtcu predstavlja velik izziv. Pravi, da je »zato vedno bolj pomembno, da se zavedamo tega in vzpostavimo okolje, kjer se bodo otroci lahko vključili v program«. Tudi psihologinji se koncepta zdita pomembna, saj upoštevanje različnosti in multikulturalizma na ravni izbora vsebin, dejavnosti, materialov ... otrokom omogoča pridobivanje izkušenj in spoznanj o različnosti sveta (ljudi, kultur, stvari ...), kar pa je nadvse pomembno za njihov sedanji in bodoči razvoj pri oblikovanju celovite osebnosti.

Uresničevanje konceptov večkulturnosti in medkulturne zmožnosti pri delu z otroki

Pri tem vprašanju nas je zanimalo, kako vzgojiteljice, ravnateljica in psihologinja koncepta iz prejšnjega vprašanja uresničujejo pri svojem delu z otroki.

Oznaka	Koda	Kategorija
V1	Uresničujem ju kot predstavitev drugih kultur, sklepanje novih prijateljstev, popestritev dogajanja in podobno.	Predstavitev in seznanjanje z drugimi kulturami.
V2	Nisem imela priložnosti za poglobljeno in smiselno spoznavanje tuje kulture z otroki v vrtcu.	Ni bilo priložnosti.
V3	Uresničujem ju s pomočjo branja zgodb, s pogovorom ob slikah drugih kultur.	Pogovor o drugih kulturah.
V4	Omenjam npr. praznike, ki so značilni, pokažem jim, kar bi lahko bilo zanimivo.	Predstavitev praznikov in zanimivosti drugih kultur.
V5	Z obiski različnih institucij in govorjenjem o drugih kulturah.	Govor o drugih kulturah ter obisk različnih institucij.
R	Ne delam neposredno z otroki, vendar pa se trudim vzpostaviti okolje, kjer se bodo lahko otroci priseljenci čim bolj optimalno vključili v program.	Vzpostavitev interkulturnega okolja.
P	Delavke spodbujam, da se udeležijo kvalitetnih izobraževanj, izmenjave izkušenj ter primerov dobre prakse z drugimi.	Izobraževanje in izmenjava izkušenj ter primerov dobrih praks.

Tabela 24: Uresničevanje konceptov večkulturnosti in medkulturne zmožnosti pri delu z otroki

Vzgojiteljici V1 in V4 koncepta uresničujeta predvsem s seznanjanjem z drugimi kulturami in s predstavitvijo npr. praznikov in drugih zanimivostmi določene kulture. Vzgojiteljica V2 je odgovorila, da doslej še ni imela priložnosti za poglobljeno in smiselno spoznavanje tuje kulture z otroki v vrtcu. Vzgojiteljici V3 in V5 koncepta uresničujeta predvsem s pogovorom o drugih kulturah, vzgojiteljica V5 pa k temu včasih doda še obisk različnih institucij. Ravnateljica odgovarja, da sama ne dela neposredno z otroki, vendar pa se trudi vzpostaviti okolje, kjer se bodo lahko otroci priseljenci čim bolj optimalno vključili v program. Vlogo ravnatelja pri vzpostavljanju prijetnega okolja za otroke priseljence in za vzpostavitev interkulturalnosti vidi predvsem v pripravi pogojev in izobraževanja za tako okolje.

Po Ftičarju (2006, str. 287) naj bi imel ravnatelj pri ustvarjanju ozračja za vključevanje otrok z razlikami v večkulturni družbi pomembno vlogo. Ravnateljica je odgovorila, da se pri zagotavljanju te vloge tudi sama trudi pripraviti kar najbolj optimalne pogoje za vključitev otrok priseljencev ter organizirati izobraževanja na področju interkulturalnosti in drugih področjih za strokovne delavce. Psihologinja pa svojo vlogo vidi predvsem v tem, da za strokovne delavke organizira in tudi sama sodeluje pri usposabljanju na to temo. Lani so tako v vrtcu za vse vzgojiteljice izvedli izobraževanje v okviru tematike z naslovom Delo s predšolskim otrokom in s starši z migrantskim ozadjem, ki je imelo med drugim tudi namen senzibilizirati strokovne delavke za prepoznavanje stereotipov in predsodkov, povezanih s to problematiko. Usmerja pa jih tudi v druga izobraževanja na temo izven vrtca.

Individualni načrt aktivnosti za otroke priseljence

Z vprašanjem smo želeli izvedeti, ali vzgojiteljice za otroke priseljence izdelajo individualni načrt aktivnosti.

Oznaka	Koda	Kategorija
V1	Otroke priseljence vključujem v vse dejavnosti v vrtcu. Posebej zanje načrtujem še individualne dejavnosti, glede na njihove potrebe in zmožnosti. Na začetku gre predvsem za učenje jezika.	Načrtovanje individualnih dejavnosti glede na njihove potrebe in zmožnosti. Učenje jezika.
V2	Še ni bilo potrebe.	Ni bilo potrebe.
V3	Ni bilo potrebno.	Ni bilo potrebe.
V4	Da. To je trajalo skoraj eno leto. Očetu sem dala	Posredovanje vsebine

	vsebino, ki jo bomo predelovali v naslednjem tednu, da jo je lahko vnaprej predstavil deklici.	vnaprej.
V5	Ni bilo potrebe.	Ni bilo potrebe.

Tabela 25: Individualni načrt aktivnosti za otroke priseljence

Vzgojiteljici V1 in V4 sta odgovorili, da za otroke priseljence izdelata individualni načrt aktivnosti. Vzgojiteljica V1 pove, da otroke priseljence vključuje v vsakodnevne dejavnosti, načrt individualnih dejavnosti pa izdelata glede na potrebe in zmožnost otroka priseljenca. Na začetku gre predvsem za individualno učenje jezika. Tudi vzgojiteljica V4 je za deklico s Kitajske eno leto pripravljala individualni načrt. Kot smo že omenili, je to potekalo tako, da je pripravljene vsebine vnaprej posredovala očetu, da jih je deklici predstavil v kitajskem jeziku, šele nato so jih obravnavali skupaj z drugimi otroki. Vzgojiteljice V2, V3 in V5 pa so odgovorile, da za zdaj potrebe po izdelavi individualnega načrta še ni bilo. Smernice (2012) vseeno spodbujajo k temu, da naj bi vrtec prilagodil načine dela individualnim značilnostim in potrebam posameznega otroka priseljenca. Strokovni tim naj bi ob pomoči staršev pripravil individualni načrt aktivnosti, spremljal napredek otroka s pomočjo vodenja njegovih dosežkov in izdelkov (portfolio), zagotavljal, da vzgojitelj pri delu z otrokom priseljencem uporablja konkretne pristope in primerna gradiva ter otroka vključi v oddelek, v katerem so pogoji za spoznavanje slovenskega jezika najugodnejši (npr. primerno število otrok). Pomembno pri načelu enakih možnosti in upoštevanju različnosti med otroki ter načelu multikulturalizma naj bi bilo tudi omogočanje enakovrednih pogojev za optimalen razvoj vsakega otroka, upoštevanje individualnih razlik v razvoju in učenju ter strokovno čim širše in fleksibilno zagotavljanje pogojev za stalno ali občasno vključevanje predšolskih otrok s posebnimi potrebami v življenje in delo v rednih oddelkih v vrtcu (Kurikulum za vrtce 1999, str. 12).

Zanimalo nas je tudi, ali imajo v LDN vrtca zasnovan program oz. načrt vključevanja otrok manjšinskih jezikovnih in kulturnih skupin v vrtec. Ravnateljica je odgovorila, da v letnem delovnem načrtu vrtca nimajo zasnovanega programa oz. načrta za vključevanje otrok manjšinskih jezikovnih in kulturnih skupin v vrtec. Razen usmerjanja in svetovanja, ravnateljica izbor vsebin, dejavnosti in metod omogoča vsaki vzgojiteljici po lastni presoji. Vsebine, metode in dejavnosti pa morajo biti v skladu s kurikularnim dokumentom.

Sprejem tujejezičnih otrok v oddelek s strani otrok v oddelku, ki to niso

S tem vprašanjem smo želeli izvedeti, kako otroci sprejmejo tujejezične otroke v oddelek in ali se tudi oni pri npr. uvajanju naučijo nekaj besed v njihovem jeziku ter jim pomagajo pri razumevanju navodil npr. z zgledi.

Oznaka	Koda	Kategorija
V1	Otroci s sprejemanjem tujejezičnih otrok nimajo težav.	Sprejemanje otroka.
V2	Nisem še opazila posebnosti med otroki pri sprejemanju priseljenih otrok v skupino. Otroci gotovo učijo tudi s svojim zgledom. Opazila pa sem, da se tujejezični otroci najpogosteje vključujejo v igre z otroki pri gibanju.	Sprejemanje otroka. Učenje z zgledi in gibanjem.
V3	Otroci se prilagajajo brez težav. Radi slišijo besede v tujem jeziku in jih tudi uporabijo oz. si jih skušajo zapomniti.	Prilagajanje in zanimanje za kulturo teh otrok.
V4	Deklico smo uvajali tudi tako, da je bila pri dejavnosti ali rutini na koncu, da je videla, kaj delajo drugi otroci. Otroci so se učili ključnih besed v kitajščini.	Sprejemanje in zanimanje za kulturo teh otrok. Učenje z zgledi.
V5	V skupini od začetka. Z opazovanjem se je naučila rutine.	Sprejemanje otrok. Učenje z zgledi.

Tabela 26: Sprejem tujejezičnih otrok v oddelek s strani otrok v oddelku, ki to niso

Smernice (2012) spodbujajo k temu, da na prihod novega otroka pripravimo tudi druge otroke v oddelku. Otroke lahko na prihod novega otroka pripravimo npr. z ogledom tematske risanke in s pogovorom o njej, s predstavitvijo slikanice s podobno tematiko ter s skupnimi pripravami in z oblikovanjem načrta, kako sprejeti novega otroka, da mu bo čimbolj prijetno.

Pri tem je pomembno, da vse otroke navajamo na empatičnost, primerno čustveno odzivanje in sprejemanje novih otrok v skupini. Spodbujamo druge otroke v skupini, da pomagajo otroku priseljencu pri vključitvi v igre oz. opravljanju dnevne rutine in dejavnosti.

Vzgojiteljice V1, V2 in V5 so odgovorile, da pri otrocih opazijo, da nove otroke lepo sprejemajo in jim pri osvajanju rutine in vsebin pomagajo z zgledi. Vzgojiteljica V5 še doda, da so v njenem oddelku včasih skupaj brali poljske knjige in čeprav otroci niso razumeli, jim

je bilo zanimivo, saj je bilo drugačno. Deklica je bila v skupini že od samega začetka, zato so jo popolnoma sprejeli. Ker so bili takrat še malčki in se različnih kultur niso tako močno zavedali, niti po jeziku, ni bilo pri sprejemanju nobenih težav. Vzgojiteljica V3 je odgovorila, da se otroku lepo prilagajajo in kažejo zanimanje za njegovo kulturo. Še posebej za njegov jezik. V njegovem jeziku so se pri prejšnji vzgojiteljici v sodelovanju s starši učili tudi imena svojih znakov, ki jih imajo v vrtcu, in nekatere druge besede, npr. dober dan, nasvidenje ... Tudi vzgojiteljica V4 je odgovorila, da deklico v oddelku lepo sprejemajo in kažejo zanimanje za njeno kulturo. Sama je deklico na začetku k določenemu rutinskemu opravilu (npr. umivanje rok) napotila šele za drugimi otroki, da je lahko najprej opazovala, kaj počnejo drugi in kaj mora storiti sama. Včasih v oddelku poslušajo kitajsko glasbo, ki je otrokom všeč. Prav tako kažejo zanimanje za njen jezik. Ko je deklica prvič prišla v vrtec, so vsi otroci za vzgojiteljico ponavljali osnovne besede za zadovoljevanje osnovnih življenjskih potreb.

Odnos drugih otrok do otroka priseljenca v oddelek

Oznaka	Koda	Kategorija
D1	Sin je bil zelo priljubljen. Otroci so prihajali, ko sva govorila po poljsko, in spraševali, kako govoriva. Tudi pri hčerki ni težav.	Priljubljena med otroki.
D2	Sprejeli so ga zelo dobro.	Zelo dobro sprejet med otroki.
D3	Po moje zelo dobro. Je vesela. Pove, kadar se igra z drugimi otroki.	Zelo dobro sprejeta med otrok.

Tabela 27: Odnos drugih otrok do otroka priseljenca v oddelek – družine

Vsi intervjuvanci so odgovorili, da so tako vzgojiteljice kot otroci njihovega otroka lepo sprejeli v oddelek. Intervjuvanka D1 pove, da je bil sin zelo priljubljen med otroki in da tudi pri hčerki ni bilo težav. Tudi intervjuvanka D2 pove, da je bil sin v skupini zelo dobro sprejet. Intervjuvanec D3 prav tako pravi, da je bila hčerka zelo lepo sprejeta in da se v skupini dobro počuti. Velikokrat mu pove, da se igra z drugimi otroki.

Priprava otroka na vrtec

Oznaka	Koda	Kategorija
D1	Ko smo šli mimo vrtca, sem otrokoma povedala, da bosta nekoč šla sem, kjer bo veliko otrok in bo zelo zanimivo. Kupila sem tudi nahrbtnik za stvari, ki jih bosta nesla v vrtec. Hčerka je imela tudi knjigo o tem, kako gre fantek v vrtec.	Pogovor z otrokom. Nakup nahrbtnika. Knjiga o tej tematiki.
D2	Z otrokoma sem se pogovorila, da gresta v vrtec. Sem mislila, da bodo kakšni problemi, vendar sta oba že tretji dan spala v vrtcu, tako da ni bilo težav. Zelo hitro sta se prilagodila.	Pogovor z otrokom.
D3	1 mesec po prihodu v Slovenijo je bila doma, da se je navadila prostora. Potem smo ji povedali, da gre v vrtec, kjer bo tudi veliko drugih otrok in bo zabavno.	Privajanje na novo okolje in prostor. Pogovor z otrokom.

Tabela 28: Priprava otroka na vrtec

Vsi trije intervjuvanci so odgovorili, da so otroka na vrtec pripravili predvsem s pogovorom o vrtcu. Intervjuvanka D1 pove, da so za v vrtec kupili nov nahrbtnik in se o življenju v vrtcu pogovarjali vsakič, ko so šli mimo vrtca. Tudi intervjuvanka D2 pove, da je otroka na vrtec pripravila s pogovorom in da pri uvajanju ni bilo nobenih težav. Intervjuvanec D3 pove, da so bili po prihodu v Slovenijo sprva en mesec doma, da se je deklica navadila novega okolja in prostora. Nato so tudi njo s pogovorom pripravili na vrtec.

Oseba, ki je otroka uvajala v vrtec

Oznaka	Koda	Kategorija
D1	Mama.	Mama.
D2	Mama in oče, bolj oče.	Oba, a pretežno oče.
D3	Mama in oče, bolj oče.	Oba, a pretežno oče.

Tabela 29: Oseba, ki je otroka uvajala v vrtec

Intervjuvanka D1 pove, da starejšega sina ni uvajala, saj ni vedela, da tak sistem uvajanja obstaja. Drugo hčerko je uvajala sama. Pri intervjuvancih D2 in D3 pa sta otroke uvajala oba starša, a pri obeh pretežno oče.

Čas uvajanja otroka v vrtec

Oznaka	Koda	Kategorija
D1	3 dni.	3 dni.
D2	1 teden.	1 teden.
D3	3 dni.	3 dni.

Tabela 30: Čas uvajanja otroka v vrtec

Intervjuvanka D1 je deklico uvajala tri dni. Pri intervjuvanki D2 sta s partnerjem otroka uvajala en teden. Pri intervjuvancu D3 pa sta s partnerico deklico uvajala tri dni.

Odnos otrok, ki niso priseljenci, do tujejezičnih otrok oz. otrok iz manjšinskih kulturnih skupin

Zanimalo nas je, kako vzgojiteljice ocenjujejo odnos otrok, ki niso priseljenci, do tujejezičnih otrok oz. otrok iz manjšinskih kulturnih skupin. Zanimalo nas je tudi, ali so morda kdaj izrazili kakšne predsodke ali stereotipe.

Oznaka	Koda	Kategorija
V1	Enak odnos kot do drugih, empatija, pomoč, ni predsodkov.	Medsebojna pomoč. Ni predsodkov.
V2	Ni posebnosti.	Ni predsodkov.
V3	V skupini do sedaj nisem opazila nobenih predsodkov.	Ni predsodkov.
V4	Lep odnos, sprejemanje, učenje njenega jezika.	Sprejemanje otroka in njegove kulture.
V5	Do deklice ni bilo predsodkov, malčki imajo včasih »predsodke« do drugih ras.	Ni predsodkov.

Tabela 31: Odnos otrok, ki niso priseljenci, do tujejezičnih otrok oz. otrok iz manjšinskih kulturnih skupin

Vzgojiteljica V1 je odgovorila, da imajo otroci do otrok priseljencev enak odnos kot do otrok, ki to niso. Opazi tudi medsebojno pomoč in da otroci ne izražajo predsodkov. Tudi vzgojiteljica V4 pove, da otroci deklico in njeno kulturo lepo sprejemajo. Vzgojiteljice V2, V3 in V5 so odgovorile, da do sedaj še niso opazile izražanja predsodkov ali stereotipov. Vzgojiteljica V5 pa pri tem opozarja, da malčki včasih izražajo predsodke do različnih ras. To se najbolj kaže v tem, da se igrajo le z določenimi dojenčki (igračami), druge pa zavračajo. Opazila je namreč, da se nekateri otroci izogibajo igranju s temnopoltnimi dojenčki ali dojenčki rumene rase. Otroci, ki živijo v okolju, v katerem se pretežno srečujejo z belo raso,

drugih ras niso vajeni in so jim le-te tuje. Te otroke poskuša k igranju spodbuditi tako, da se z njimi namenoma igra s temi dojenčki in jim pokaže, da z njimi ravna enako kot z dojenčki bele rase. Opazila je tudi, da včasih, ko na sprehodu srečajo temnopoltega človeka, otroci mislijo, da je umazan. Razloži jim, da nima umazane kože, ampak da se je tak rodil in da ni z njim nič narobe.

Stiske otrok priseljencev ob vključevanju v vrtec

S tem vprašanjem smo želeli izvedeti, ali se otroci priseljenci ob vključevanju v vrtec znajdejo v kakšnih stiskah ter kako so jih vzgojiteljice reševale.

Oznaka	Koda	Kategorija
V1	Pri mlajših ponavadi ni stisk. Starejši imajo včasih socialne težave.	Socialne težave.
V2	Ni bilo primera.	Ni bilo primera.
V3	Ne kaže nobenih znakov stiske.	Ne kaže znakov stiske.
V4	Ni bilo pretirane stiske.	Ne kaže znakov stiske.
V5	Ni bilo stiske.	Ne kaže znakov stiske.
R	Vzgojiteljice in starši se po potrebi v primeru stiske pri otroku obrnejo tudi name. S starši in s strokovnimi delavkami se pogovorim. Včasih pomoč poiščemo tudi na Centru za socialno delo.	Posvetovanje po potrebi.
P	Ne moremo govoriti o emocionalnih in vedenjskih motnjah, ki bi jih povzročilo uvajanje v vrtec. Se pa stiske, ki jih povzroči sprememba okolja in varstva, kažejo na način stresa, ki ga doživljajo vsi otroci (tudi slovenski), pa tudi starši.	Najpogosteje stres, ki ga doživljajo vsi otroci.

Tabela 32: Stiske otrok priseljencev ob vključevanju v vrtec

Vzgojiteljica V1 je odgovorila, da opaža občasne socialne težave. Kažejo se predvsem kot težave pri vklopu v igro, okolje in pogovor. Odgovori, da »če pride v vrtec mlajši otrok, potem vključevanje poteka zelo podobno kot vključevanje slovenskih otrok. Pri starejših pa se včasih pojavijo tudi stiske. Nekateri se težje vklopijo v igro, ker se ne morejo vklopiti v pogovor z vrstniki. Nekateri bolj pogrešajo starše, saj jim vrtec predstavlja popolnoma neznano okolje (jezik, navade ...), v katerem so se primorani znajti, a se ga hkrati bojijo. Tem otrokom je potrebno dati več časa (lahko tudi celo šolsko leto), da se sprostijo, privadijo in se

nam bolj odprejo. Poskrbeti pa moramo, da se otrok počuti pri nas čim bolj sprejeto in varno«. Vzgojiteljica V2 je odgovorila, da do sedaj še ni imela takega primera. Vzgojiteljice V3, V4 in V5 pa so odgovorile, da otroci niso kazali znakov stiske. Kot smo omenili, sta bila deček vzgojiteljice V3 in deklica vzgojiteljice V5 v vrtec vključena že zelo zgodaj in stiske nista občutila nič bolj kot drugi otroci, četudi so doma govorili drugačen jezik kot v vrtcu. Tudi deklica vzgojiteljice V4 ni imela nobenih težav. Vzgojiteljica V4 pa še opozarja, da včasih težave nastopijo, ko je otrok žalosten in mu vzgojiteljice nekaj govorijo, ampak otrok tega ne razume. Sama pravi, da takrat otroku nudi svoj dotik, objem in mu z načinom govora (s tolažljivim, z mirnim tonom) skuša dopovedati, da bo vse v redu. Če je deklico vzela v naročje ali če je bila zraven nje, se je le-ta počutila mirno in varno. Psihologinja pravi, da v predšolskem obdobju sicer težko govorimo o pravih vedenjskih in emocionalnih motnjah. Sploh pa ne moremo govoriti o emocionalnih in vedenjskih motnjah, ki bi jih povzročilo uvajanje v vrtec. Se pa stiske, ki jih povzroči sprememba okolja in varstva, kažejo na način stresa, ki ga doživljajo vsi otroci (tudi slovenski), pa tudi starši (predvsem tisti od staršev, ki je v pretežni meri skrbel za otroka, običajno je to mati). O vseh teh stiskah in spremembah v vedenjskem odzivanju otrok se po potrebi individualno pogovarjajo s starši (pred in ob vstopu v vrtec), ker vedo, da je to naravni odziv na veliko spremembo. Starši, ki poskušajo spremembo razumeti, so tudi tisti, ki lahko s svojim odzivanjem in ravnanjem najbolj pomagajo svojemu otroku ob teh spremembah. Seveda pa za to starši potrebujejo ustrezno vodenje strokovnih delavcev vrtca. Sama poskuša komunicirati v okviru možnosti in tako, da bo čim bolj učinkovito, žal pa to ni vedno odvisno le od nje (tudi takrat ne, ko komunikacija poteka v slovenskem jeziku in s Slovenci). Ravnateljica nam je odgovorila, da se vzgojiteljice in starši po potrebi v primeru stiske pri otroku obrnejo tudi na njo. Pravi, da se s starši in s strokovnimi delavkami pogovori. Včasih pa pomoč poiščejo tudi na Centru za socialno delo.

Po Kurikulumu za vrtce je eno izmed pomembnih načel tudi »načelo timskega načrtovanja in izvajanja predšolske vzgoje ter strokovnega spopolnjevanja«. To načelo med drugim tudi spodbuja sodelovanje vrtcev z drugimi vzgojno-izobraževalnimi, strokovnimi in drugimi institucijami (Kurikulum za vrtce 1999, str. 15).

Zavedanje, sprejemanje in pripovedovanje otrok o svojem narodnostnem oz. kulturnem poreklu

Pri tem vprašanju nas je zanimalo, ali otroci kdaj pripovedujejo o svojem narodnostnem oz. kulturnem poreklu ter ali se ga zavedajo in sprejemajo.

Oznaka	Koda	Kategorija
V1	Pripovedujejo, a ne vsi.	Nekateri otroci pripovedujejo.
V2	Ni bilo primera.	Ni bilo primera.
V3	Deček ne pripoveduje o svojem narodnostnem oz. kulturnem poreklu.	Ne pripoveduje.
V4	Pripoveduje, kitajski glasbi pravi moja glasba.	Pripoveduje in se zaveda.
V5	Sama od sebe ne pripoveduje.	Ne pripoveduje.

Tabela 33: Zavedanje, sprejemanje in pripovedovanje otrok o svojem narodnostnem oz. kulturnem poreklu

Vzgojiteljica V1 je odgovorila, da po njenih izkušnjah nekateri pripovedujejo, ne pa vsi. Vzgojiteljica V2 je odgovorila, da do sedaj še ni imela takega primera. Vzgojiteljici V3 in V5 sta odgovorili, da se otroka sicer na nek način zavedata svojega narodnostnega oz. kulturnega porekla, a o njem v vrtcu ne pripovedujeta. Vzgojiteljica V4 pa je odgovorila, da se deklica sedaj, ko je večja, zaveda svojega narodnostnega oz. kulturnega porekla. O njem pripoveduje, če jo k temu spodbudiš.

Pogovor z otrokom o svoji kulturni in nacionalni identiteti

Oznaka	Koda	Kategorija
D1	Pogovor, primerjanje držav, pogosto obiskovanje Poljske.	Primerjajo države. Obiskujejo Poljsko.
D2	Pogovor, obisk Buenos Airesa, pogovor s starimi starši.	Pogovor s starimi starši. Obisk Argentine.
D3	Pogovor, pogovor s starimi starši, obiskovanje Kitajske.	Pogovor s starimi starši. Obisk Kitajske.

Tabela 34: Pogovor z otrokom o svoji kulturni in nacionalni identiteti

Tudi starše smo vprašali, ali se z otrokom pogovarjajo o svoji kulturni in nacionalni identiteti. Vsi trije intervjuvanci so odgovorili, da se o svoji kulturni in nacionalni identiteti pogovarjajo in jo ohranjajo. Intervjuvanka D1 je odgovorila, da pogosto obišejo Poljsko in da primerjajo

enakosti in razlike obeh držav. Tudi intervjuvanka D2 je odgovorila, da so že obiskali Argentino in da pogosto komunicirajo s starimi starši. Prav tako je tudi intervjuvanec D3 odgovoril, da so že obiskali Kitajsko in da pogosto komunicirajo s starimi starši.

Spodbujanje staršev k sodelovanju z vrtcem in predstavitvi kulturnega okolja, v katerem so prvotno živeli

Pri tem vprašanju nas je zanimalo, ali vzgojiteljice, ravnateljica in psihologinja starše spodbujajo k sodelovanju z vrtcem in predstavitvi kulturnega okolja, v katerem so prvotno živeli ter kako to sprejemajo njihovi otroci in kako ostali otroci v oddelku.

Oznaka	Koda	Kategorija
V1	Otrokom je to všeč in jim pomaga, da se odprejo. Slovenski otroci pa jih na ta način bolje spoznajo in se jim približajo.	Sodelovanje s starši pomaga otrokom. Otroci se bolj povežejo.
V2	Starši niso želeli sodelovati.	Starši niso želeli sodelovati.
V3	Do sedaj se za takšno sodelovanje še nismo dogovorili. S prejšnjo vzgojiteljico so imeli uro španščine.	Še ni sodelovanja. Ura španščine.
V4	Oče je prišel predstaviti kitajsko kulturo.	Predstavitve njihove kulture.
V5	Spodbujam k temu, deklica je prinašala poljske knjige.	Prinašanje poljskih knjig.
R	Spodbujanje sodelovanja s starši.	Spodbujanje sodelovanja s starši.

Tabela 35: Spodbujanje staršev k sodelovanju z vrtcem in predstavitvi kulturnega okolja, v katerem so prvotno živeli

Vzgojiteljica V2 je pri tem vprašanju izpostavila primer, ko starši niso želeli sodelovati z vrtcem. Do sedaj še ni imela možnosti oz. primera, ko bi lahko sodelovala s starši pri predstavitvi kulturnega okolja, v katerem so prvotno živeli. Vzgojiteljica V1 je odgovorila, da spodbuja starše k sodelovanju, saj je otrokom to všeč. »Pomaga jim, da se odprejo. Slovenski otroci pa jih na ta način bolje spoznajo, se jim približajo in so potem do njih tudi bolj empatični.« Vzgojiteljica V3 je odgovorila, da spodbuja starše k sodelovanju, da pa zaenkrat še ni prišlo do takega sodelovanja. Pri prejšnji vzgojiteljici pa so starši prišli v vrtec in predstavili njihovo kulturo. Imeli so uro španščine, v kateri so spoznali besede znakov otrok,

ki jih imajo v vrtcu, ter nekatere osnovne besede, kot so dober dan, nasvidenje, kako ti je ime... Otroci so nove besede z veseljem spoznavali in tudi deček je v uri španščine užival. Vzgojiteljica V4 je odgovorila, da je oče deklice otrokom prišel predstaviti kulturno okolje, v katerem so prvotno živeli. Prebral jim je tradicionalno kitajsko zgodbo v kitajskem jeziku. Pogovorili so se o tem, kako se je počutila deklica, ko je prišla v vrtec, saj ni ničesar razumela. Prinesel je še nekaj tradicionalnih kitajskih predmetov. Otrokom je bila predstavitev všeč. Deklici je bilo sprva malo nerodno, potem pa se je tudi sama sprostita in uživala v zgodbi. Vzgojiteljica V5 pa je odgovorila, da je s starši sodelovala tako, da so na začetku prinašali v vrtec poljske knjige, ki jih je poskušala prebrati. Otrokom so bile knjige zanimive, deklici pa se je njeno branje zdelo smešno.

Ravnateljica nam je odgovorila, da spodbuja starše k sodelovanju. Sodelovanje s starši se ji zdi izredno pomembno. Po njenih izkušnjah so otroci priseljenci veseli in ponosni, ko pridejo njihovi starši v vrtec ter predstavijo njihovo kulturo. Prav tako predstavitev ponavadi z zanimanjem spremljajo tudi drugi otroci.

Želja po sodelovanju z vrtcem

Oznaka	Koda	Kategorija
D1	Da, a še ni bilo konkretnega sodelovanja.	Ni še bilo sodelovanja.
D2	Da, uspešno sodelovanje z vrtcem. Imeli smo uro španščine.	Ura španščine.
D3	Da, uspešno sodelovanje z vrtcem, predstavitev Kitajske in kitajskega jezika.	Predstavitev kitajske kulture.

Tabela 36: Želja po sodelovanju z vrtcem

Starši so izrazili željo oz. možnost po sodelovanju z vrtcem. Intervjuvanka D1 je odgovorila, da bi bila pripravljena npr. predstaviti svojo kulturo v vrtcu, a da do konkretnega sodelovanja še ni prišlo. Ko je bila deklica majhna, pa je v vrtec nosila knjige v poljskem jeziku. Intervjuvanca D2 in D3 sta odgovorila, da sta že uspešno sodelovala z vrtcem na način, da sta predstavila svojo državo rojstva in kulturo. Oba intervjuvanca sta povedala, da sta imela občutek, da so ju otroci lepo sprejeli in da jim je bila predstavitev zanimiva.

Občutek prijetnosti pri sodelovanju z vrtcem

Oznaka	Koda	Kategorija
D1	Ja, prijetno mi je sodelovati z vrtcem.	Prijetno sodelovanje.
D2	Ja, dobre izkušnje.	Dobre izkušnje.
D3	Da, prijetno je.	Prijetno sodelovanje.

Tabela 37: Občutek prijetnosti pri sodelovanju z vrtcem

Vprašali smo jih tudi, ali jim je prijetno sodelovati z vrtcem. Vsi trije intervjuvanci so odgovorili, da jim je prijetno sodelovati z vrtcem.

Informiranost s strani vrtca

Oznaka	Koda	Kategorija
D1	Včasih manj, sedaj boljše.	Informiranje se izboljšuje.
D2	Dobro informirani. Če česa ne vem, vprašam.	Dobro informirani. Dodatne informacije po potrebi.
D3	Dobro informirani.	Dobro informirani.

Tabela 38: Informiranost s strani vrtca

Prav tako smo jih vprašali, ali imajo občutek, da so s strani vrtca ustrezno informirani. Intervjuvanka D1 nam je odgovorila, da je bila včasih manj informirana, da pa se je informiranost s strani vrtca izboljšala. Kot primer navaja, da sama ni vedela, da obstaja sistem uvajanja otrok, kot ga poznamo danes. Prav tako npr. ni vedela, kako pri nas poteka t. i. bralna značka. Na Poljskem to sicer poznajo, vendar poteka na drugačen način. Pravi, da če bi že v začetku vedela, da to poteka že v vrtcu, bi starejšega sina bolj pripravila. Deček je bralno značko sicer opravil s pripovedovanjem poljskih pesmi, a je sama to izvedela šele pozneje. Pravi, da je bila pri drugi hčerki že bolj izkušena in informirana. Intervjuvanka D2 nam je odgovorila, da so dobro informirani. Če meni, da česa ne ve, se dodatno pozanima. Intervjuvanec D3 pa meni, da so s strani vrtca dobro informirani.

Pri vključevanju v vzgojno-izobraževalne institucije »države gostiteljice« moramo zato dati staršem in otrokom priseljencem čim več informacij, tudi takšnih, ki se morda na prvi pogled zdijo nepomembne, njim in njihovim otrokom pa morda olajšajo in izboljšajo vključenost v vzgojno-izobraževalno kulturo.

Upoštevanje pedagoškega načela interkulturalnosti in izvajanje dejavnosti, povezane s tem, v času, ko v oddelku ni otrok priseljencev

Pri tem vprašanju nas je zanimalo, ali vzgojiteljice upoštevajo pedagoško načelo interkulturalnosti in izvajajo dejavnosti, povezane s tem, tudi takrat, ko v svojem oddelku nimajo otrok priseljencev.

Oznaka	Koda	Kategorija
V1	Da, upoštevam pedagoško načelo interkulturalnosti.	Upoštevanje pedagoškega načela interkulturalnosti.
V2	Ne. Lažje je, če imamo konkreten primer.	Ne upošteva pedagoškega načela interkulturalnosti, če ni primera.
V3	Pedagoško načelo interkulturalnosti upoštevam.	Upoštevanje pedagoškega načela interkulturalnosti.
V4	Da. Predvsem v tednu otroka.	Upoštevanje pedagoškega načela interkulturalnosti v tednu otroka.
V5	Da, vendar v drugačnem in manjšem obsegu.	Upoštevanje načela interkulturalnosti v drugačnem in manjšem obsegu.

Tabela 39: Upoštevanje pedagoškega načela interkulturalnosti in izvajanje dejavnosti, povezane s tem, v času, ko v oddelku ni otrok priseljencev

Vzgojiteljica V2 je odgovorila, da v času, ko v svojem oddelku nima konkretnega primera, načelu interkulturalnosti in izvajanju dejavnosti, povezane s tem, ne daje večjega pomena in takih dejavnosti ne izvaja. Meni, da je otrokom lažje, če imajo v oddelku konkreten primer. Vzgojiteljica V5 je odgovorila, da načelo interkulturalnosti upošteva in izvaja dejavnosti, povezane s tem, vendar v drugačnem in manjšem obsegu. Vzgojiteljice V1, V3 in V4 pa so odgovorile, da upoštevajo načelo interkulturalnosti in še vedno poskušajo izvajati tudi dejavnosti na to temo.

Izobraževanje na področju večkulturnega in večjezičnega učnega okolja v okviru vrtca

Pri tem vprašanju nas je zanimalo, ali vzgojiteljice, psihologinja in ravnateljica obiskujejo seminarje oz. ali se dodatno izobražujejo na področju večkulturnega in večjezičnega učnega okolja v okviru vrtca.

Oznaka	Koda	Kategorija
V1	Izobraževanj se udeležujem.	Udeležba v izobraževanju.

V2	Da. Študijske skupine s to tematiko in izobraževanja znotraj vrtca.	Študijske skupine. Izobraževanje znotraj vrtca.
V3	Izobraževanj se udeležujem.	Udeležba v izobraževanju.
V4	Da, seminarji.	Obiskuje seminarje.
V5	Ne obiskuje več seminarjev.	Se ne udeležuje več takih izobraževanj.
R	Se izobražujem.	Udeležba v izobraževanju.
P	Obiskujem seminarje.	Obiskuje seminarje.

Tabela 40: Izobraževanje na področju večkulturnega in večjezičnega učnega okolja v okviru vrtca

Kot pravi B. Marentič Požarnik (2003), je za uspešno vključevanje otrok tudi učitelj oz. vzgojitelj tisti, ki lahko ustvari vsem otrokom primerno socialno in učno okolje, vendar pa za to večina naših učiteljev oz. vzgojiteljev ni primerno pripravljena in usposobljena. Po Resmanu (2006, str. 213) morajo imeti učitelji in vzgojitelji, ki delajo v kulturno pluralnih okoliščinah, določeno znanje. Poznati morajo otroke in njihove domače socialno-kulturne okoliščine. Če učitelji in vzgojitelji ne bodo imeli tega znanja, se lahko zgodi, da bodo vedenje in delo otrok presojali s svojimi drugačnimi in neustreznimi kriteriji. Vzgojiteljice V1, V2, V3 in V4 so odgovorile, da se na tem področju usposablja in se izobraževanj, v kolikor je to mogoče, udeležujejo.

Vzgojiteljica V2 je kot primer navedla študijske skupine in izobraževanja znotraj vrtca. Tudi vzgojiteljica in psihologinja sta navedli primer seminarjev. Vzgojiteljica V5 je odgovorila, da se takih izobraževanj ne udeležuje več. Nekatera izobraževanja, ponujena v katalogu, se namreč ponavljajo.

Ravnateljica nam je odgovorila, da omogoča izobraževanja na področju večkulturnega in večjezičnega učnega okolja, hkrati pa se jih udeležuje tudi sama. Tudi psihologinja se izobraževanj udeležuje. Kot že omenjeno, je po Smernicah (2012) za optimalno vključevanje otrok priseljencev pomembno tudi zagotavljanje kakovostnega izobraževanja in usposabljanja strokovnih delavcev. Vrtec to lahko zagotovi s stalnim izobraževanjem strokovnih delavcev, ki vključuje didaktično in jezikovno znanje, upoštevajoč specifične prilagoditve ter obvladovanje veščin za razvijanje medkulturne vzgoje pri vzgojno-izobraževalnem procesu z vsemi v skupini.

Oseba, ki je zadolžena za organizacijo in izvedbo izobraževanja v raziskani instituciji, je svetovalna delavka (psihologinja). Včasih temo in vsebino predstavi svetovalna delavka (psihologinja) sama, včasih pa za to v vrtec pokliče strokovnjake z določenega področja.

Psihologinja pravi, da imajo delavke vedno možnost, da se izobražujejo in izbirajo seminarje glede na njihove interese. Žal pa ocenjuje, da med delavkami za te teme ni prav velikega zanimanja. Dodaja tudi, da je seznanjena z izobraževalnimi potrebami strokovnih delavk, zaželjeno področje pa je bilo predvsem delo s starši, kar pa jim je vrtec lani in predlani tudi dodatno omogočil. Psihologinjo smo vprašali tudi, kako pogosta so taka izobraževanja in na kakšen način potekajo. Odgovorila je, da običajno potekajo enkrat letno za ves kolektiv, način pa je odvisen od dolžine in vsebine. V lanskem šolskem letu so imeli v vrtcu za strokovne delavke vrtca izobraževanje z naslovom Delo s predšolskim otrokom in starši z migrantskim ozadjem. Namen usposabljanja je bil podpora strokovnim delavkam pri oblikovanju učnega, večjezičnega in multikulturnega okolja v vrtcu; senzibilizacija strokovnih delavk za prepoznavanje stereotipov in predsodkov, povezanih s to problematiko; izmenjava primerov dobre prakse in refleksije lastnega dela, izpostavitve odprtih vprašanj in dilem ter oblikovanje predlogov za praktično delo.

Usposobljenost na področju večkulturnega in večjezičnega učnega okolja

Pri tem vprašanju nas je zanimalo, ali vzgojiteljice menijo, da so na tem področju dobro usposobljene ali bi si s strani vrtca morda želele še več izobraževanja na tem področju.

Oznaka	Koda	Kategorija
V1	Dovolj izobraževanja in medsebojna izmenjava izkušenj.	Dovolj usposobljena. Izmenjava izkušenj.
V2	Zdi se mi, da je izobraževanja dovolj. Možnost udeležbe izobraževanja po svoji želji.	Dovolj usposobljena. Izobraževanje po želji.
V3	Želela bi si več izobraževanj.	Želi več izobraževanja.
V4	Da, dobro usposobljena.	Dovolj usposobljena.
V5	Počutim se usposobljeno.	Dovolj usposobljena.

Tabela 41: Usposobljenost na področju večkulturnega in večjezičnega učnega okolja

Intervjuvane vzgojiteljice so po večini mnenja, da so dovolj usposobljene na tem področju. Vzgojiteljica V1 meni, da je dovolj usposobljena. Poleg izobraževanja poudari, da si vzgojiteljice med seboj izmenjavajo izkušnje. Vzgojiteljica V2 meni, da je dovolj usposobljena, da pa se zaveda, da se lahko po lastni želji in interesu tudi dodatno izobražuje. Vzgojiteljici V4 in V5 menita, da sta na področju interkulturalnosti dovolj usposobljeni. Le vzgojiteljica V3 je navedla, da bi si s strani vrtca želela še več izobraževanja na tem področju. Tudi ravnateljica je mnenja, da bi se sama in ostale strokovne delavke na področju

večkulturnosti morale še dodatno izobraževati. Dodaja še, da strokovne delavke usmerja glede na njihov interes in v primeru, da je (ali da bo) v določen oddelek vključen otrok iz drugega kulturnega okolja.

Način izobraževanja

Zanimalo nas je, na kakšen način bi se vzgojiteljice na tem področju želele izobraževati.

Oznaka	Koda	Kategorija
V1	Ni posebnega načina.	Ni posebnega načina.
V2	Ni posebnega načina.	Ni posebnega načina.
V3	Seminarji, delavnice.	Delavnice in seminarji.
V4	Več sodelovanja s starši in učenja iz praktičnih primerov.	Več sodelovanja s starši in učenja iz praktičnih primerov.
V5	Obisk različnih plesnih delavnic.	Obisk delavnic, ki bi bile konkretno povezane s spoznavanjem določene kulture.

Tabela 42: Način izobraževanja

Vzgojiteljici V1 in V2 sta odgovorili, da ni posebnega načina, po katerem bi se želeli izobraževati. Vzgojiteljica V3 odgovarja, da se ji zdijo seminarji in delavnice ustrezen način. Vzgojiteljica V4 bi si pri izobraževanju želela več sodelovanja s starši ter več učenja iz praktičnih primerov. Vzgojiteljica V5 pa bi si želela delavnice, ki bi bile konkretno povezane s spoznavanjem določene kulture.

Spremembe v pedagoškem procesu pri vključevanju otrok iz večkulturnega okolja

S tem vprašanjem smo želeli izvedeti, ali v pedagoškem procesu pri vključevanju otrok iz večkulturnega okolja vzgojiteljice, ravnateljica in psihologinja kaj pogrešajo oz. bi si želele kaj spremeniti.

Oznaka	Koda	Kategorija
V1	Z otroki priseljenci bi lahko delal poleg vzgojitelja in pomočnika vzgojitelja še kdo drug.	Dodaten kader.
V2	V primeru, ko starši ne govorijo jezika, ki bi ga razumela tudi vzgojiteljica, bi potrebovali pomoč prevajalca.	Pomoč prevajalca.

V3	Ne želim sprememb pri pedagoškem procesu.	Ne želi sprememb pri pedagoškem procesu.
V4	Lahko bi imeli več dodatne pomoči ali pomoč prevajalcev, vendar so tu posredi tudi finance in drugo.	Dodaten kader.
V5	Trenutno ne želim sprememb, a je to odvisno od situacij.	Ne želi sprememb pri pedagoškem procesu.
R	Več sodelovanja s starši.	Več sodelovanja s starši.
P	Želela bi, da bi v našem prostoru obstajalo več materialov, ki bi jih praktiki lahko neposredno uporabljali pri svojem delu s starši in z otroki v različnih jezikih.	Več materiala in gradiva za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole.

Tabela 43: Spremembe v pedagoškem procesu pri vključevanju otrok iz večkulturnega okolja

Vzgojiteljici V3 in V5 sta odgovorili, da si trenutno ne želita sprememb v pedagoškem procesu pri vključevanju otrok iz večkulturnega okolja. Vzgojiteljica V2 je odgovorila, da bi si želela pomoč prevajalca. Vzgojiteljici V1 in V4 pa sta odgovorili, da si želita dodaten kader. Kot je zapisano v Predšolski vzgoji in varstvu v Evropi (2009, str. 83), se lahko v primeru, da je v oddelku veliko otrok, zmanjša sposobnost pedagoškega delavca za vzpostavitev individualnega in osebnega stika s posameznim otrokom. Posledice velikega števila otrok pa so lahko tudi motnje v procesu komuniciranja.

Ravnateljica nam je odgovorila, da ji je, kot smo že omenili, sodelovanje med starši in vrtcem izredno pomembno, zato si v prihodnje želi več sodelovanja s starši. Kot že rečeno, je tudi sodelovanje med vrtcem in starši zelo pomemben dejavnik pri načrtovanju kakovostne predšolske vzgoje in izobraževanja. Psihologinja je odgovorila, da bi si želela, »da bi v našem prostoru obstajalo več materialov, ki bi jih mi praktiki lahko neposredno uporabljali pri svojem delu s starši in z otroki (prevodi raznih gradiv v različnih jezikih za starše, ko pridejo v vrtec, didaktični materiali za strokovne delavke v oddelku in podobno). Na ravni države sedaj obstajajo le zakonske podlage in Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole in posamezni seminarji s to problematiko, ki so naravnani zelo šolsko, kar pa je odločno premalo. Zaradi tega smo se tudi v aktivu svetovalnih delavcev ljubljanskih vrtcev lotili te tematike, delo še poteka (v anketi, ki smo jo izvedli, je sodelovalo 379 strokovnih delavcev iz 20 ljubljanskih in dveh vrtcev iz okolice Ljubljane)«.

Tudi starše smo vprašali, ali si morda želijo spremembe v pedagoškem procesu pri vključevanju otroka v vrtec.

Oznaka	Koda	Kategorija
D1	Mislim, da ne.	Ne bi želeli sprememb v pedagoškem procesu pri vključevanju otroka v vrtec.
D2	Ne, kljub začetnim težavam.	Ne bi želeli sprememb v pedagoškem procesu pri vključevanju otroka v vrtec.
D3	Ne.	Ne bi želeli sprememb v pedagoškem procesu pri vključevanju otroka v vrtec.

Tabela 44: Spremembe v pedagoškem procesu pri vključevanju otrok iz večkulturnega okolja – družine

Intervjuvanca D1 in D3 sta odgovorila, da si trenutno ne želita nobenih sprememb v pedagoškem procesu pri vključevanju otroka v vrtec. Tudi intervjuvanka D2 je odgovorila, da si kljub začetnim težavam ne želi sprememb v pedagoškem procesu pri vključevanju otroka v vrtec.

7. Zaključek

S pomočjo rezultatov in interpretacije intervjujev lahko sedaj odgovorimo na zastavljena raziskovalna vprašanja.

Pri prvem raziskovalnem vprašanju nas je zanimalo, zakaj se starši priseljenci odločijo otroka vpisati v javni in ne v mednarodni vrtec. Ugotovili smo, da intervjuvanci nikoli niso razmišljali, da bi svoje otroke vpisali v mednarodni vrtec. Otroci intervjuvank D1 in D2 so rojeni v Sloveniji, zato materi želita, da si v kulturi okolja pridobita tudi javno veljavno izobrazbo, saj bodo tu morda živeli tudi v bodočnosti. Tudi intervjuvanec D3 ni razmišljal o vpisu otroka v mednarodni vrtec. Ker je prišla deklica v Slovenijo zelo zgodaj in ker obstaja možnost, da se bodo v Slovenijo pogosto vračali, je želel, da bi deklica obiskovala javni vrtec, kjer bi spoznala slovensko kulturo, jezik, navade in običaje.

Pri drugem raziskovalnem vprašanju nas je zanimalo, katere so najpogostejše želje in pomisleki staršev priseljencev, ko otroke vpisujejo v javni vrtec. Ravnateljica in psihologinja sta nam odgovorili, da so najpogostejši dvomi staršev priseljencev, kako bodo strokovni delavci in drugi otroci v vrtcu razumeli otroka priseljenca in se z njim sporazumevali. Tako kot tudi druge starše jih skrbi, kako bo malček (1–3 let) sprejel novo obliko varstva, drugačen ritem, kot ga je imel, druge osebe, ki bodo skrbele zanj. Pri starejših otrocih (3–5 let) jih skrbi, kako se bo vključil v skupino drugih otrok in kako bo sodeloval pri dejavnostih. Iz odgovorov smo tudi razbrali, da se tako vzgojiteljice kot ravnateljica in psihologinja na začetku trudijo poiskati jezik in način komunikacije, ki ga vsi razumejo, in tako olajšajo otrokovo vključevanje v vrtec. S posebnimi željami je imela izkušnje le vzgojiteljica V4. Starša sta pri vpisu deklice v vrtec želela, da se z njo veliko pogovarjajo v slovenskem jeziku. Ravnateljica in psihologinja sta odgovorili, da se posebne želje najpogosteje tičejo prehrane in zdravja otrok, da pa morajo pri upoštevanju in zagotavljanju teh želja kot javni vrtec upoštevati tudi zakonodajo. Ko smo za mnenje glede upoštevanje želja, predlogov, prepričanja in idej pri vzgoji in izobraževanju otroka s strani vrtca povprašali starše, so vsi trije intervjuvanci odgovorili, da vrtec upošteva njihove želje, predloge, prepričanja in ideje pri vzgoji in izobraževanju njihovih otrok.

Pri tretjem raziskovalnem vprašanju nas je zanimalo, kako vzgojiteljice vključujejo otroke priseljence v vsakodnevne dejavnosti in rutino. Vzgojiteljice so odgovorile, da otroke priseljence tako kot druge vključujejo v vsakodnevne dejavnosti in rutino. Smernice (2012)

spodbujajo k temu, da naj bi vrtec prilagodil načine dela individualnim značilnostim in potrebam posameznega otroka priseljenca. Te usmeritve se držijo tudi vzgojiteljice. Odgovarjale so, da načrte individualnih dejavnosti izdelajo glede na potrebe in zmožnost otroka priseljenca. Na začetku gre predvsem za individualno učenje jezika in spoznavanje rutine. Pri tem si pomagajo s slikovnim gradivom. Otroci priseljenci se pogosto učijo rutine tudi od drugih otrok, saj jih pri tem opazujejo. Prav vse vzgojiteljice so odgovorile, da pri svojem delu sicer upoštevajo načela Kurikuluma za vrtce, da pa jih v svojih pripravah ne navajajo. V LDN vrtca nimajo zasnovanega programa oz. načrta za vključevanje otrok manjšinskih jezikovnih in kulturnih skupin v vrtec. Ravnateljica jih usmerja in svetuje, izbor vsebin, dejavnosti in metod pa je omogočen vsaki vzgojiteljici po lastni presoji, vendar morajo biti le-te v skladu s kurikularnim dokumentom.

S četrtem in petim raziskovalnim vprašanjem smo želeli izvedeti, ali je kolektiv vrtca seznanjen s konceptom interkulturalnosti in z njegovimi pedagoškimi načeli, kako ga razume ter na kakšen način vzgojiteljice udejanjajo načelo interkulturalnosti pri pedagoškem delu in snovanju kurikuluma. Vzgojiteljice so na to vprašanje odgovorile različno, njihovi odgovori glede dojemanja konceptov večkulturalnosti in medkulturne zmožnosti pa se ujemajo ali vsaj delno ujemajo z razlago oz. interpretacijo konceptov v Smernicah (2012). Vzgojiteljice koncepta dojemajo kot širjenje razgledanosti z vidika raznolikosti in ne kot oviro, ampak pobudo za vzpostavitev stika s starši za razumevanje otroka in njegovega funkcioniranja, kot seznanjanje in navajanje otrok na soobstoj različnih kultur, kot zблиževanje kultur, kot možnost za razvoj splošne izobrazbe tako pri sebi kot otrocih ter kot sprejemanje in spoznavanje tuje kulture. Pri načrtovanju dejavnosti sicer ne navajajo načel, vendar jih pri svojem delu upoštevajo. Načela, ki pri vključevanju otrok priseljencev prevladujejo, so načelo enakih možnosti in upoštevanja različnosti med otroki ter načelo multikulturalizma, načelo sodelovanja s starši in načelo aktivnega učenja in zagotavljanja možnosti verbalizacije in drugih načinov izražanja. Pri načelu enakih možnosti in upoštevanja različnosti med otroki ter načelu multikulturalizma je ena izmed vzgojiteljic izpostavila predvsem upoštevanje skupinskih razlik (glede na spol, socialno in kulturno poreklo, svetovni nazor ipd.) in ustvarjanje pogojev za njihovo izražanje ter upoštevanje načela različnosti in multikulturalizma na ravni izbora vsebin, dejavnosti in materialov, ki naj otrokom omogočajo izkušnje in spoznanja o različnosti sveta (stvari, ljudi, kultur).

Ravnateljica meni, da bo verjetno prihajalo vedno več otrok iz različnih kultur, kar vrtcu predstavlja velik izziv, in da je zato pomembno in potrebno vzpostaviti okolje, kjer se bodo otroci lahko vključili v program. Tudi psihologinji se koncepta zdita pomembna, saj so izkušnje in spoznanja o različnosti sveta pomembne pri razvoju in oblikovanju celovite osebnosti vseh otrok. Koncepte uresničujejo na različne načine. Nekatere predvsem s predstavitvijo in seznanjanjem kultur na različne načine. Koncepte uresničujejo tudi s pogovorom o drugih kulturah ter z obiski različnih institucij. Ravnateljica poskuša vzpostaviti okolje, kjer se bodo lahko otroci priseljenci čim bolj optimalno vključili v program. Vlogo ravnatelja pri vzpostavljanju prijetnega okolja za otroke priseljence in za vzpostavitev interkulturalnosti namreč vidi predvsem v pripravi pogojev in izobraževanja za tako okolje.

Pri šestem raziskovalnem vprašanju nas je zanimalo, kako vzgojiteljice razumejo svojo vlogo in odgovornost za čim bolj optimalno vključevanje otrok priseljencev v vrtec. Ugotovili smo, da se vzgojiteljice zavedajo svoje pomembne vloge pri vključevanju otrok priseljencev. So namreč pomembna vez med družino in vrtcem. Poleg optimalnega vključevanja teh otrok v vsakodnevne dejavnosti in rutino ter načrtovanja individualnih dejavnosti za te otroke, je tu še sodelovanje s starši. Pri starših, ki razumejo slovensko in že dlje časa živijo v Sloveniji, gre ponavadi za enako sodelovanje ali vsaj delno enako kot pri drugih družinah. V primeru, da pa so se družine ravno preselile v Slovenijo in kulturo ter sistem delovanja v njej šele spoznavajo, se tudi vzgojiteljice v vrtcu bolj poglobljeno ukvarjajo s takimi družinami. Ponavadi najprej poiščejo jezik, ki ga vsi razumejo, ter poskušajo nuditi občutek varnosti in sprejetosti. Sledi podrobna predstavitev vrtca in posredovanje dodatnih informacij za življenje v Sloveniji. Da se starši priseljenci in njihovi potomci ne bi zapirali le v družinski prostor ali njemu podobno socialno in kulturno okolje, morajo po Resmanu (2006, str. 214) vzgojno-izobraževalne institucije ustvariti zaupanje v njih same ter zaupanje učiteljev/vzgojiteljev v starše. Vzgojiteljice, ravnateljica in psihologinja zato tudi spodbujajo, da otroci ohranjajo svojo kulturo in govorijo v materinem jeziku, čeprav so nekatere intervjuvanke mnenja, da je to najprej stvar družine, nato vrtca oz. da vrtec njihovo kulturo pomaga ohranjati, v kolikor in na takšen način, kot si to želijo družine.

S sedmim raziskovalnim vprašanjem smo želeli izvedeti, ali vzgojiteljice upoštevajo pedagoško načelo interkulturalnosti tudi takrat, ko v svojem oddelku nimajo otrok priseljencev (snovanje kurikulumov). Tu so vse vzgojiteljice, razen ene, odgovorile, da upoštevajo pedagoško načelo interkulturalnosti tudi takrat, ko v svojem oddelku nimajo otrok priseljencev.

Ena izmed vzgojiteljic je sicer navedla, da to načelo upošteva, vendar v manjšem in drugačnem obsegu. Le ena vzgojiteljica je odgovorila, da to načelo (lažje) upošteva, če ima v svojem oddelku konkreten primer.

Pri osmem raziskovalnem vprašanju nas je zanimalo, kako potekata komunikacija in sodelovanje med vrtcem in starši priseljenci. Ugotovili smo, da poteka v primeru, ko so se družine ravno preselile v Slovenijo in kulturo ter sistem delovanja v njej šele spoznavajo, sodelovanje s temi starši s strani vrtca bolj poglobljeno. Uvajanje poteka v slovenskem jeziku, strokovne delavke pa se trudijo spoznati in uporabljati tudi jezik otroka priseljenca. Ponavadi starše povprašajo po besedah, ki omogočajo zadovoljevanje osnovnih življenjskih potreb, in si pri tem pomagajo predvsem s slikovnim gradivom. Včasih pri sporazumevanju pomagajo tudi drugi otroci, ki govorijo isti jezik in v Sloveniji živijo že dlje časa. Otroke iz manjšinskih jezikovnih in kulturnih okolij nato vedno bolj spodbujajo h govorjenju v slovenskem jeziku. Pri formalnih in neformalnih srečanjih ponavadi ravnateljica, psihologinja in strokovne delavke s starši najprej poiščejo način oz. jezik, ki ga vsi razumejo. Občasno so prisotni tudi tolmači in prevajalci, vendar le-te ponavadi zagotovijo starši sami. Občasno so prisotni tudi sosedje ali prijatelji. Pri intervjuvanih družinah je komunikacija potekala v slovenskem jeziku, saj vsaj en član v družini dobro govori in razume slovensko. V primeru, da česa niso razumeli, pa so si pomagali z angleščino.

Z devetim raziskovalnim vprašanjem smo želeli izvedeti, ali so starši zadovoljni z načinom komunikacije, s posredovanjem informacij in sodelovanjem z vrtcem pri vključevanju svojih otrok vanj. Iz rezultatov smo razbrali, da so vsi intervjuvanci potrdili, da so zadovoljni z vključevanjem njihovih otrok v vrtec in s komunikacijo ter da jim je prijetno sodelovati z vrtcem. Dva intervjuvanca (D2 in D3) sta z vrtcem že sodelovala na način, da sta pripravila posebno dejavnost za vse otroke, pri kateri so spoznavali značilnosti in jezik njihove kulture. Tudi vzgojiteljice, tiste, ki so na tak način sodelovale s starši, so poročale, da je bilo sodelovanje uspešno, poučno in prijetno. Iz intervjujev pa smo razbrali, da sta intervjuvanki D1 in D2 žal imeli tudi negativno izkušnjo z vrtcem glede systemskega vključevanja in maternega jezika. Intervjuvanka D1 je imela težave pri vpisu, saj se je vmes spremenil obrazec, katerega zaradi bivanja v tujini ni mogla pravočasno izpolniti. Sama tudi ni vedela, da obstajata poseben sistem uvajanja v vrtec in način opravljanja bralne značke. Pri zagotavljanju systemskega vključevanja otrok v vrtec moramo biti pozorni predvsem na to, da staršem (ne le staršem priseljencem) damo pravočasno dovolj informacij in se prepričamo, da

so te informacije prejeli. Ker ima vsaka država specifičen šolski sistem, je potrebno pri starših priseljencih biti torej pozoren, da so seznanjeni z našim načinom delovanja v vzgojno-izobraževalnem sistemu. Prav tako moramo biti pozorni pri usklajevanju, saj je to zaradi usklajevanja z drugimi formalnimi zadevami ali bivanjem v tujini včasih še težje. Težave so nastopile tudi, ko so intervjuvankama D1 in D2 s strani vrteca pri vključevanju njunih prvih otrok predlagali, da bi doma govorili v slovenskem jeziku. Naj tu še enkrat poudarimo, da Resman (2006, str. 214) opozarja, da moramo biti zelo pazljivi pri sodelovanju s starši. Ne smejo namreč dobiti občutka, da je za probleme otroka kriva družina ter da morajo svoja razmišljanja in stališča spreminjati skladno z našimi predstavami. Potruditi se moramo, da dobijo občutek varnosti in spoznajo, da namen vzgojno-izobraževalne institucije ni rušiti njihovo družinsko kulturo, pač pa jo varovati pred razpadom. Pozorni moramo biti tudi na to, da četudi nekateri starši govorijo slovensko, še ne pomeni, da je njihovim otrokom ta jezik blizu oz. ga poznajo ali celo obvladujejo do te mere, da ga bodo razumeli in v njem znali komunicirati. Intervjuvanki D1 in D2 sta še poudarili, da sta njuni družini in vrtec kljub začetnim težavam naprej lepo sodelovali. Tudi pri uvajanju njunih drugih otrok v vrtec (obe deklici), se težave niso ponovile.

Pri desetem raziskovalnem vprašanju nas je zanimalo, kako se na otroke priseljence odzivajo drugi otroci v skupini, ki to niso. Starši so nam v odgovorih zaupali, da so otroke na vrtec pripravljali predvsem s pogovorom o vrtecu. Nato je potekalo tridnevno oz. tedensko uvajanje z enim ali celo obema staršema. Po njihovem mnenju so otroke lepo sprejeli v vrtec in niso dobili občutka, da bi jih na kakršen koli način zavračali. Pri otrocih tudi niso opazili, da bi prišlo do stiske zaradi spremembe okolja. Tudi vzgojiteljice so odgovorile, da so pri otrocih opazile, da nove otroke lepo sprejemajo, jim pri osvajanju rutine in vsebin pomagajo z zgledi ter se, ko so že starejši, za njihovo kulturo tudi zanimajo. Vzgojiteljice so odgovorile, da imajo otroci do otrok priseljencev enak odnos kot do otrok, ki to niso. Vzgojiteljica V5 pa je opozorila, da malčki včasih izražajo predsodke do različnih ras, ki jih potem skuša na različne načine, predvsem z igro, odpraviti.

Z enajstim raziskovalnim vprašanjem pa smo želeli izvedeti, ali na ravni institucije organizirajo in se zaposleni udeležujejo izobraževanja s področja večkulturnosti. Iz rezultatov lahko razberemo, da so vse vzgojiteljice odgovorile, da se izobraževanj na tem področju udeležujejo. Le ena vzgojiteljica je odgovorila, da se jih ne več. Po večini so odgovorile, da se sicer na tem področju čutijo že dovolj usposobljene, le ena vzgojiteljica je odgovorila, da si

želi več izobraževanja. Na ravni vrtca organizirajo tudi izobraževanja na to temo. Udeležujeta se jih tudi ravnateljica in psihologinja (svetovalna delavka), ki je hkrati tudi oseba, ki je zadolžena za organizacijo in izvedbo izobraževanja v raziskani instituciji. Včasih temo in vsebino predstavi strokovnim delavkam sama, včasih pa za to v vrtec pokliče strokovnjake z določenega področja. Psihologinja delavkam vedno omogoča, da se izobražujejo in izbirajo seminarje glede na njihove interese. Žal opaža, da med delavkami za te teme ni prav velikega zanimanja. Tako ravnateljica kot psihologinja sta mnenja, da bi se strokovne delavke na tem področju morale še dodatno izobraževati.

S pomočjo rezultatov in interpretacije smo ugotovili, da je prva šibka točka raziskane institucije pri uvajanju otrok iz manjšinskih jezikovnih kulturnih skupin v vrtec predvsem pomanjkljiva informiranost staršev glede systemskega vključevanja v vrtec ter nekaterih na prvi pogled nepomembnih značilnosti slovenskega vzgojno-izobraževalnega sistema, ki pa jih morajo tako starši kot otroci za optimalno vključevanje v vzgojno-izobraževalni sistem okolja nujno spoznati. Druga šibka točka pa se je pokazala pri zahtevi o nadomestitvi maternega jezika z jezikom večinske populacije. Kljub temu, da so bile zahteve s strani vrtca gotovo dobronamerne, moramo vsi v vzgojno-izobraževalni instituciji upoštevati želje staršev ter jim pri ohranjanju njihove kulture nuditi podporo, četudi to ni v skladu z njihovimi prepričanji in interesi. Tretja šibka točka je pomankanje npr. posebne spletne strani z glavnimi informacijami v različnih jezikih ali prirejena publikacija za starše priseljence, ki pa naj bi bila po besedah psihologinje v pripravi. Omeniti pa moramo tudi pomanjkljivost metodologije. Čeprav smo pri raziskavi poskušali ostati objektivni, dopuščamo možnost pristranskosti podatkov, predvsem v povezavi z vprašanjem reprezentativnosti vzorca, saj smo izbrali intervjuvance določene enote vrtca, ki so bili lažje dostopni – tako smo dobili manj poglobljen vpogled v način uresničevanja načela interkulturalnosti raziskane vzgojno-izobraževalne institucije.

Kljub šibkim točkam, ki so se pokazale v raziskavi, lahko iz rezultatov in interpretacije razberemo, da se vrtec kot institucija v veliki meri trudi vzpostaviti interkulturalno skupnost, ki po Resmanu (2006, str. 204) temelji predvsem na sožitju med ljudmi in spoštovanju človeka, enakosti, pravičnosti ter sodelovanju in participaciji. Iz opravljenih intervjujev lahko razberemo, da so starši do sedaj zadovoljni z vključevanjem njihovih otrok v vrtec in da raziskana vzgojno-izobraževalna institucija upošteva veliko napotkov, predlogov, idej in načel Kurikuluma za vrtce, Smernic za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole (2011)

in Strategij vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji (2007). Izpostavimo lahko sodelovanje s starši pri pripravi dejavnosti, ki vključuje spoznavanje določenih kultur (npr. da drugim otrokom predstavi svojo najljubšo pesem, igro ali knjigo), s strani vzgojiteljic pripravo minimalnega besednega slovarja z enostavnimi izrazi v materinem jeziku otroka, spodbujanje zanimanja za druge kulture tudi pri otrocih večinske populacije, prilagoditev načina dela individualnim značilnostim in potrebam otroka priseljenca oz. staršev priseljencev, skrb za učenje slovenskega jezika, uporabo slikovnega gradiva ter spodbujanje izražanja v slovenskem jeziku, uvedbo portfolia, spodbujanje otroka priseljenca oz. otroka staršev priseljencev ter na splošno ustvarjanje pogojev za spoznavanje drugačnosti in različnosti. Tako ravnateljica kot psihologinja pa se strinjata, da to področje za vrtec predstavlja velik izziv in bo načine soočanja z njim potrebno v prihodnosti še nadgrajevati.

8. Literatura

- Bahovec Dolar, E. in Bregar Golobič, K. (2004). *Šola in vrtec skozi ogledalo*. Ljubljana: DZS.
- Baskar, B. (2010). Babuškini orientalizmi od blizu: analitični koncept ali komet z zahoda? V: Vidmar Horvat, K. (ur.). *Včeraj in danes. Jubilejni zbornik socioloških razprav ob 50-letnici Oddelka za sociologijo, 1960–2010*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za sociologijo.
- Bergant, M. (1994). *Nove teme pedagoške sociologije in sociologije reforme šolanja*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Bešter, R. (2007). Integracija in model integracijske politike. V: Komac, M. (ur.). *Priseljenci: študije o priseljevanju in vključevanju v slovensko družbo*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Ftičar, Š. (2006). Načrtovanje dejavnosti v večkulturni vzgoji šole in vrtca. *Sodobna pedagogika*, posebna izdaja, str. 282–288.
- Haralambos, M. in Holborn, M. (2005). *Sociologija: teme in pogledi*. Ljubljana: DZS.
- Hopkins, D. (2007). *Vsaka šola odlična šola: razumeti možnosti systemskega vodenja*. Ljubljana: Državni izpitni center.
- Jelenc Krašovec, S. in Jelenc, Z. (2009). *Andragoško svetovalno delo*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Komac, M. (2007). Spremnna beseda. V: Komac, M. (ur.). *Priseljenci: študije o priseljevanju in vključevanju v slovensko družbo*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Kroflič, R. (1992). *Teoretski pristopi k načrtovanju in prenovi kurikulumu*. Ljubljana: Center za razvoj univerze.
- Kroflič, R. (2003). Etika in etos inkluzivne šole/vrtca. *Sodobna pedagogika*, posebna izdaja, str. 24–35.

Kroflič, R. (2008). *Novi pristopi k spodbujanju otrokovega prosocialnega in moralnega razvoja v predšolskem obdobju*. Posvet vzgojiteljic Celjske regije, Socialne interakcije v vrtcu, Celjski sejem, 27. september 2008 (pridobljeno 2. 4. 2016).

Kroflič, R. (2010). Pripoznanje drugega kot drugačnega: element pravične obravnave marginaliziranih oseb in otrokovih pravic. V: Ličen, N. (ur.). *Kulture v dialogu: zbornik*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, str. 7–12.

Kurikulum za vrtce: predšolska vzgoja v vrtcih. (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za razvoj šolstva.

Ličen, N. (2006). *Uvod v izobraževanje odraslih: izobraževanje odraslih med moderno in postmoderno*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, oddelek za pedagogiko in andragogiko.

Lesar, I. (2009). *Šola za vse?: ideja inkluzije v šolskih sistemih*. Ljubljana.

Lukšič-Hacin, M. (1999). *Multikulturalizem in migracije*. Ljubljana: ZRC SAZU.

Intihar, D. in Kepec, M. (2002). *Partnerstvo med šolo in domom: priročnik za učitelje, svetovalne delavce in ravnatelje*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Marentič Požarnik, B. (2003). Temelj uspešnega vključevanja učencev s posebnimi potrebami so ustrezno usposobljeni učitelji. *Sodobna pedagogika*, 54, posebna izdaja, str. 104–113.

Marentič Požarnik, B. in drugi. (2003). *Strokovna avtonomija in odgovornost pedagoških delavcev*. Ljubljana. Filozofska fakulteta.

Matičič, D. (2007). *Geografija na maturi 2008*. Kamnik: Ico.

Medveš, Z. (2003). Integracija/inkluzija v vrtcu, osnovni in srednji šoli. *Sodobna pedagogika*, 54, posebna izdaja, str. 8–16.

Mesec, B. (1998). *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

Milan, G. (2006). Medkulturnost izziva svet vzgoje. *Sodobna pedagogika*, posebna izdaja, str. 168–180.

Musek, J. (1997). Psihološke prvine narodne identitete in analiza slovenske samopodobe. V: *Avstrija, Jugoslavija, Slovenija, Slovenska narodna identiteta skozi čas: Lipica, 29. maj–1. junij 1996* = Österreich, Jugoslawien, Slowenien, Die Slowenische nationale Identität im Wandel: Lipica, 29. Mai–1. Juni 1996. Str. 174–203. Ljubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete.

Predšolska vzgoja in varstvo v Evropi: odpravljanje socialne in kulturne neenakosti. (2009). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport (pridobljeno 2. 4. 2016).

Resman, M. (2003). Integracija/inkluzija med zamislijo in uresničevanjem. *Sodobna pedagogika*, 54, posebna izdaja, str. 64–83.

Resman, M. (2006). Oblikovanje interkulturene šolske skupnosti. V: *Sodobna pedagogika*, 57 (123), posebna izdaja, str. 202–217.

Resolucija o migracijski politiki Republike Slovenije (ReMPRS). (2002). Ljubljana: Uradni list RS, št. 106/2002 (pridobljeno 21. 2. 2016).

Sagadin, J. (2004). *Tipi in vloga študij primerov v pedagoškem raziskovanju. Sodobna pedagogika*, 55, št. 4, str. 88–100.

Skubic Ermenc, K. (2003). Komu je namenjena interkulturena pedagogika? V: *Sodobna pedagogika*, 45 (1), str. 44–57.

Skubic Ermenc, K. (2010). *Primerjalna pedagogika: študijsko gradivo*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Skubic Ermenc, K. (2011). *Interkulturalnost v izobraževanju in izobraževalnih politikah. Študijsko gradivo*. Ljubljana: Oddelek za pedagogiko in andragogiko.

Strategija vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji. (2007). Dostopno na: http://www.mss.gov.si/delovna_podrocja/razvoj_solstva/projekti/enake_moznosti/ (pridobljeno 15. 1. 2016).

Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole. (2012). Dostopno na: http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2012/programi/media/pdf/smernice/cistopis_Smernice_vkljucevanje_otrok_priseljencev.pdf (pridobljeno 15. 1. 2016).

Turnšek, N. (2006). Zagotavljanje enakih možnosti in spoštovanje kulturnih pravic v vrtcih – raziskovanje stališč slovenskih in finskih vzgojiteljic. *Sodobna pedagogika*, posebna izdaja, str. 290–309.

Vogrinc, J. (2008). *Kvalitativno raziskovanje na pedagoškem področju*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI). (1996). Ljubljana: Uradni list RS, št. 23/96 (pridobljeno 15. 1. 2016).

Zakon o vrtcih (ZVrt). (1996). Ljubljana: Uradni list RS, št. 12/1996 (pridobljeno 15. 1. 2016).

IV. PRILOGE

Priloga 1: Intervju za vzgojiteljice

Priloga 2: Intervju za družine

Priloga 3: Intervju za psihologinjo

Priloga 4: Intervju za ravnateljico

Priloga 5: Kodirna mreža, primer vzgojiteljice V1

Priloga 1: Intervju za vzgojiteljice

1. Starost:
2. Spol:
3. Leta delovnih izkušenj:
4. Kako med uvajanjem oz. v prvih dneh privajanja na vrtec komunicirate z otroki priseljenci (pretežno verbalno, neverbalno, kateri jezik)?
5. Kako na splošno poteka vaše sodelovanje s starši pri vključevanju otrok priseljencev? Ali je to sodelovanje v čemerkoli drugačno od sodelovanja s starši ostalih otrok?
6. Ali imajo starši kakšne posebne želje glede na njihovo specifično kulturno okolje?
7. Kako poteka komuniciranje s starši priseljenci na formalnih in neformalnih srečanjih (v katerem jeziku poteka pogovor in ali je morda kdaj prisoten prevajalec)? Ste se tudi vi učili otrokovega jezika in se z njim sporazumevali v njem?
8. V kolikor poznate jezik otroka priseljenca oz. dobro govorite angleško (kadar je to relevantno), ali vseeno z njim in njegovimi starši raje poskušate govoriti slovensko? Če da, zakaj?
9. Ali imate pripravljen seznam ključnih besed in besednih zvez, ki naj bi jih otrok najprej osvojil za nemoteno vključevanje v življenje in vsakodnevne aktivnosti v vrtcu? Kako otroku pomagate, da se jih nauči?
10. Kakšne težave imajo otroci pri učenju slovenskega jezika (npr. mešanje jezikov, težave pri preklapljanju jezikov, otrok ni želel govoriti ne v svojem maternem ne v slovenskem jeziku) in kako mu jih pomagate premagovati?
11. Se vam zdi pomembno, da otroci in družine ohranjajo svojo kulturo? Je to stvar družine ali tudi vrtca? Če drugo, kako vi omogočate otrokom ohranjati njihovo kulturo v vrtcu?
12. Ali se otroci v vrtcu pogovarjajo v svojih materinščinah? Kakšen je vaš odnos do tega?
13. Ali v svojih pripravah navedete tudi načela Kurikuluma za vrtce? Katera so za vas najbolj pomembna, ko delate z otroki priseljenci?
14. Kaj vam pomenita koncepta večkulturnosti in medkulturne zmožnosti? Se vam zdita v kontekstu vaših skupin relevantna in pomembna? Zakaj da/ne?
15. Kako ju lahko uresničujete pri svojem delu z otroki?
16. Ali za otroke priseljence izdelate individualni načrt aktivnosti?

17. Kako otroci sprejmejo tujejezične otroke v oddelek? Se tudi oni pri npr. uvajanju naučijo nekaj besed v njihovem jeziku, jim pomagajo pri razumevanju navodil npr. z zgledi?
18. Kako ocenjujete odnos otrok, ki niso priseljenci, do tujejezičnih otrok oz. otrok iz manjšinskih kulturnih skupin? So morda kdaj izrazili kakšne predsodke ali stereotipe?
19. Ali se otroci priseljenci ob vključevanju v vrtec znajdejo v kakšnih stiskah? Jih lahko opišete? Kako ste jih reševali oz. rešili?
20. Ali otroci kdaj pripovedujejo o svojem narodnostnem oz. kulturnem poreklu? Se ga zavedajo in sprejemajo?
21. Ali starše spodbujate k sodelovanju z vrtcem in predstavitvi kulturnega okolja, v katerem so prvotno živeli? Kako to sprejemajo njihovi otroci in kako ostali otroci v oddelku?
22. Ali upoštevate pedagoško načelo interkulturalnosti in izvajate dejavnosti, povezane s tem, tudi takrat, ko v svojem oddelku nimate otrok priseljencev?
23. Ali obiskujete seminarje oz. se dodatno izobražujete na področju večkulturnega in večjezičnega učnega okolja v okviru vrtca?
24. Ste mnenja, da ste na tem področju dobro usposobljeni ali bi si s strani vrtca morda želeli še več izobraževanja na tem področju?
25. Na kakšen način bi se na tem področju želeli izobraževati?
26. Ali v pedagoškem procesu pri vključevanju otrok iz večkulturnega okolja kaj pogrešate oz. bi želeli kaj spremeniti?

Priloga 2: Intervju za družine

1. Kje ste bili rojeni in kako se narodnostno opredeljujete?
2. Ali oba s partnerjem doma govorita isti jezik? V katerih jezikih komunicirate v družini?
3. Zakaj ste se odločili, da se preselite v Slovenijo?
4. Kaj ste po izobrazbi?
5. Ali ste kdaj razmišljali, da bi otroka vpisali v mednarodni vrtec (če da, zakaj ga niste, kaj je pretehtalo)?
6. Kakšne so vaše izkušnje pri vpisovanju in vključevanju otroka v vrtec (ste imeli kakšne dobre, slabe izkušnje, kaj bi pričakovali, opišite)?
7. Kako ste pri uvajanju oz. v prvih dneh privajanja otroka na vrtec komunicirali z ravnateljico, s psihologinjo in strokovnimi delavkami vrtca? Ste naleteli na kakšne jezikovne ovire, kako so vam jih strokovni delavci pomagali premagovati (pretežno verbalno, neverbalno, kateri jezik)?
8. Kako ste otroka pripravili na vrtec?
9. Kdo je otroka uvajal v vrtec?
10. Koliko časa ste otroka uvajali v vrtec?
11. Ste se vi učili slovenskega jezika in se v njem sporazumevali?
12. Kako poteka komuniciranje z vrtcem na formalnih in neformalnih srečanjih (v katerem jeziku poteka pogovor in ali je morda kdaj prisoten prevajalec)?
13. Ali morda opažate, da ima otrok v vrtcu kdaj težave pri sporazumevanju?
14. Kakšen občutek imate o tem, kako so otroci sprejeli vašega otroka v oddelek? Kakšen odnos imajo do njegovega jezika? Ali mu pomagajo pri sporazumevanju? Kakšno vlogo pri tem odigrajo vzgojiteljice?
15. Ali se z otrokom pogovarjate o svoji kulturni in nacionalni identiteti?
16. Ali želite oz. ste že v sodelovanju z vrtcem pripravili predstavitev kulturnega okolja, v katerem ste prvotno živeli? Kako to sprejemajo vaš otrok in ostali otroci v oddelku?
17. Ste mnenja, da ste s strani vrtca ustrezno informirani (količina, vsebina in način podajanja informacij)?
18. Ali vam je prijetno sodelovati z vrtcem?
19. Se vam zdi, da vrtec upošteva vaše želje, predloge, prepričanja in ideje pri vzgoji in izobraževanju vašega otroka?
20. Ste mnenja, da je v vašem vrtcu dobro poskrbljeno za vključevanje vašega otroka?

21. Ali pri samem pedagoškem procesu pri vključevanju vašega otroka kaj pogrešate oz. bi želeli kaj spremeniti?

Priloga 3: Intervju za ravnateljico

1. Starost:
2. Spol:
3. Leta delovnih izkušenj:
4. Kako v prvih dneh spoznavanja komunicirate z otroki priseljenci in njihovimi starši (pretežno verbalno, neverbalno, kateri jezik)?
5. Vam starši povedo, kateri so razlogi, zaradi katerih se odločijo, da bodo svoje otroke vpisali v javni in ne v mednarodni vrtec?
6. Imajo morda starši priseljenci sprva kakšne dvome in pomisleke? Kateri so najpogostejši?
7. Ali imajo starši kakšne posebne želje glede na njihovo specifično kulturno okolje?
8. Jim kot pedagoški vodja institucije to lahko omogočite oz. katere so tiste zahteve in želje, ki so glede na Kurikulum za vrtce ter ostale zakone, normative in usmeritve še sprejemljive za najbolj optimalno vključevanje otroka v vrtec?
9. Ali imate v LDN vrtca zasnovan program oz. načrt vključevanja otrok manjšinskih jezikovnih in kulturnih skupin v vrtec?
10. Ali imate publikacije, prilagojene staršem priseljencem?
11. Kako poteka komuniciranje s starši priseljenci na formalnih in neformalnih srečanjih (v katerem jeziku poteka pogovor in ali je morda kdaj prisoten prevajalec)?
12. Ste se tudi vi učili katerega od njihovih jezikov in se z njimi v njem sporazumevali?
13. V kolikor poznate jezik otroka priseljenca oz. dobro govorite angleško (kadar je to relevantno), ali vseeno z njim in njegovimi starši raje poskušate govoriti slovensko? Če da, zakaj?
14. Kako vidite svojo vlogo pri vzpostavljanju prijetnega okolja za otroke priseljence in za vzpostavitev interkulturalnosti?
15. Se vam zdi pomembno, da otroci in družine ohranjajo svojo kulturo? Je to stvar družine ali tudi vrtca? Če drugo, kako vi omogočate otrokom ohranjati njihovo kulturo v vrtcu?
16. Ali se otroci v vrtcu pogovarjajo v svojih materinščinah? Kakšen je vaš odnos do tega (jim rečete, da je zanje bolje, da se navadijo na slovenščino, ali se v to ne vtikate ali to celo spodbujate in kako)?
17. Kaj vam pomenita koncepta večkulturalnosti in medkulturalne zmožnosti? Se vam zdita v kontekstu vaših skupin relevantna in pomembna? Zakaj da/ne?

18. Kako ju lahko uresničujete pri svojem delu z otroki?
19. Ali se vzgojitelji in starši obrnejo na vas, če pri otrocih nastopijo kakšne stiske zaradi vključevanja v vrtec zaradi spremembe okolja? Kako jih rešujete?
20. Ali spodbujate starše k sodelovanju z vrtcem in predstavitvi kulturnega okolja, v katerem so prvotno živeli? Kako to navadno sprejemajo njihovi otroci in ostali otroci iz vrtca?
21. Ali na ravni institucije organizirate in se udeležujete izobraževanja s področja večkulturnosti?
22. Kdo je v vaši vzgojno-izobraževalni instituciji ponavadi zadolžen za izvajanje tovrstnih izobraževanj?
23. Ali obiskujete seminarje oz. se dodatno izobražujete na področju večkulturnega in večjezičnega učnega okolja v vrtcu?
24. Ali oz. kako usmerjate strokovne delavke vrtca pri pedagoškem delu z otroki iz večkulturnega in večjezičnega okolja?
25. Se vam zdi, da ste sami in vaše strokovne delavke na področju večkulturnosti dovolj usposobljene ali ste mnenja, da bi se morali na tem področju še dodatno izobraževati?
26. Ali v pedagoškem procesu pri vključevanju otroka z večkulturnim okoljem kaj pogrešate oz. bi želeli kaj spremeniti?

Priloga 4: Intervju za psihologinjo

1. Starost:
2. Spol:
3. Leta delovnih izkušenj:
4. Koliko tujejezičnih otrok imate na leto v vrtcu, katere jezike govorijo oz. od kod so se priselili v Slovenijo?
5. Se starši priseljenci ob vpisu otroka ponavadi obrnejo tudi na vas?
6. Kako v prvih dneh spoznavanja vrtca komunicirate z otroki priseljenci in njihovimi starši (pretežno verbalno, neverbalno, kateri jezik)?
7. Kako poteka komuniciranje s starši priseljenci na formalnih in neformalnih srečanjih (v katerem jeziku poteka pogovor in ali je morda kdaj prisoten prevajalec)?
8. Ste se tudi vi učili njihovega jezika in se z njimi v njem sporazumevali?
9. Imajo morda starši priseljenci ob vpisu kakšne dvome in pomisleke? Kateri so najpogostejši?
10. Ali imajo starši kakšne posebne želje glede na njihovo specifično kulturno okolje?
11. V kolikor poznate jezik otroka priseljence oz. dobro govorite angleško (kadar je to relevantno), ali vseeno z njim in njegovimi starši raje poskušate govoriti slovensko? Če da, zakaj?
12. Imate v vrtcu pripravljeno osnovno besedišče v več jezikih, ki ga delavke v vrtcu uporabljajo za začetno uvajanje tujejezičnih otrok?
13. Kako vidite svojo vlogo pri vzpostavljanju prijetnega okolja za otroke priseljence in za vzpostavitev interkulturalnosti?
14. Se vam zdi pomembno, da otroci in družine ohranjajo svojo kulturo? Je to stvar družine ali tudi vrtca? Če drugo, kako vi omogočate otrokom ohranjati njihovo kulturo v vrtcu?
15. Ali se otroci v vrtcu pogovarjajo v svojih materinščinah? Kakšen je vaš odnos do tega (jim rečete, da je zanje bolje, da se navadijo na slovenščino, ali se v to ne vtikate ali to celo spodbujate in kako)?
16. Kaj vam pomenita koncepta večkulturalnosti in medkulturne zmožnosti? Se vam zdita v kontekstu vaših skupin relevantna in pomembna? Zakaj da/ne?
17. Kako ju lahko uresničujete pri svojem delu z otroki?

18. Ali se starši in vzgojitelji obrnejo na vas, če nastopijo pri otrocih kakšne emocionalne ali vedenjske motnje pri vključevanju v vrtec zaradi spremembe okolja? Kako potem to rešujete dalje?
19. V katerem jeziku komunicirate z otroki v primeru emocionalnih ali vedenjskih motenj? Se jim morda sprva želite približati in vzpostaviti zaupanje v njihovem maternem jeziku?
20. Ali morda starši željo, da pri vzpostavljanju zaupljivega odnosa govorite oz. vsaj poskušate povedati nekaj besed v otrokovem maternem jeziku?
21. Ali obiskujete seminarje oz. se dodatno izobražujete na področju večkulturnega in večjezičnega učnega okolja v vrtcu?
22. Ali morda na ravni institucije sami organizirate izobraževanje na področju večkulturnosti?
23. Ste seznanjeni z izobraževalnimi potrebami strokovnih delavk?
24. Katera so tista področja, na katerih bi si strokovne delavke želele več dodatnega izobraževanja?
25. Kako pogosta so taka izobraževanja in na kakšen način potekajo?
26. Ali oz. kako usmerjate strokovne delavke vrtca pri pedagoškem delu z otroki iz večkulturnega in večjezičnega okolja?
27. Ali v pedagoškem procesu pri vključevanju otroka z večkulturnim okoljem kaj pogrešate oz. bi želeli kaj spremeniti?

Priloga 5: Kodirna mreža, primer vzgojiteljice V4

VZGOJITELJICA V4

ŠT. VPR.	ENOTE KODIRANJA	KODE	KATEGORIJE
1.	51	51	51
2.	Ž	Ž	Ž
3.	32	32	32
4.	Močna neverbalna komunikacija. Z mimiko in gibi telesa ter vizualno komunikacijo s slikami. Imeli smo tudi 5 osnovnih besed, ki nas jih je naučil oče. Lulati, kakati, zebe me, piti ...	Prevladujeta slikovna komunikacija in osnovna verbalna komunikacija v slovenščini.	Verbalna in neverbalna komunikacija.
5.	V tem primeru je bilo drugačno predvsem v tem, da je oče dobil vsebino, ki jo bomo predelovali v naslednjem tednu. Z njim sem govorila počasneje, da me je lažje razumel. Z mamo smo včasih govorili slovensko, včasih angleško. Ko pa je bila deklica že večja, ji je včasih ona prevajala.	Oče je dobil vsebino, ki smo jo obravnavali v naslednjem tednu, in jo predstavil deklici v njenem jeziku, zato da je lahko sodelovala. Pozneje je predstavil še njihovo kulturo.	Poglobljeno sodelovanje.
6.	Oče je želel, da se z njim in mamo pogovarjamo po slovensko. Si moral govoriti pa bolj počasi, da je razumel.	Želja po čim večjem komuniciranju v slovenščini.	Želja po komunikaciji v slovenščini.
7.	Verbalna in neverbalna komunikacija. Uporabljam kretnje, fotografije ter govorim slovensko in angleško.	Uporabljam kretnje, fotografije ter govorim slovensko in angleško.	Neverbalna komunikacija ter komunikacija v slovenskem in angleškem jeziku.
8.	Z očetom v slovenščini, z mamo pa bolj malo komunikacije. Sprva	Z očetom v slovenščini, z mamo	Komunikacija v angleškem in

	zelo malo, nato malo v slovenščini, malo v angleščini.	bolj malo komunikacije v slovenščini in angleščini.	slovenskem jeziku.
9.	Da. Imeli smo 4–5 besed. Več pa ne, saj je bila stara šele dve leti ko je prišla. Npr. obleči se in obuti, pa neverbalna komunikacija. Pokazali smo na čevlje in se je obula.	4–5 osnovnih besed (lulati, kakati, piti, jesti) in slikovno gradivo.	Seznam ključnih besed in slikovno gradivo.
10.	Deklica je sprva še govorila kitajsko, nato je to izzvenelo. Včasih ima težave s priklicem besed v slovenščini, skloni in z uporabo dvojine, sicer pa se zelo hitro uči.	Težave s priklicem besed, skloni in z uporabo dvojine.	Težave s slovnico in priklicem besed.
11.	Zdi se mi zelo pomembno. To je stvar družine in vrtca. V vrtcu sicer ohranjamo toliko, kolikor to želijo starši.	To je stvar družine in vrtca. V vrtcu ohranjamo toliko, kolikor to želijo starši.	Stvar vrtca po željah družine.
12.	Govor v materinščini se mi zdi pomemben. To spodbujam, vendar se otroci v svojih materinščinah pogovarjajo redko.	To spodbujam, vendar se otroci v svojih materinščinah pogovarjajo redko.	Otrok uporablja materinščino ob spodbudi.
13.	V pripravah načel ne navedem, jih pa pri svojem delu ves čas upoštevam. Upoštevam predvsem skupinske razlike glede na spol, socialno in kulturno poreklo, svetovni nazor ipd. in ustvarjam pogoje za njihovo izražanje ter upoštevanje načela različnosti in	V pripravah jih ne navedem, upoštevam pa predvsem skupinske razlike glede na spol, socialno in kulturno poreklo, svetovni nazor ipd. in	Ne navaja načel v pripravi Načelo enakih možnosti in upoštevanja različnosti med otroki ter načelo multikulturalizma.

	<p>multikulturalizma na ravni izbora vsebin, dejavnosti in materialov, ki naj otrokom omogočajo izkušnje in spoznanja o različnosti sveta (stvari, ljudi, kultur).</p>	<p>ustvarjam pogoje za njihovo izražanje ter upoštevanje načela različnosti in multikulturalizma na ravni izbora vsebin, dejavnosti in materialov, ki naj otrokom omogočajo izkušnje in spoznanja o različnosti sveta (stvari, ljudi, kultur).</p>	
14.	<p>Zbliževanje kultur, spoznavanje kultur. Gre tudi za splošno izobrazenost. Če to spoznajo že v vrtcu, jim je potem samoumevno in nimajo nobenih težav z nadaljnjim sprejemanjem. Če jim je stvar lepo prikazana, potem to tudi lepo sprejemajo. Kakšnih verskih stvari jim ne predavamo. O nobeni veri. Sem strogo proti temu.</p>	<p>Zbliževanje in spoznavanje kultur ter splošna izobrazenost.</p>	<p>Zbliževanje kultur in splošna izobrazenost.</p>
15.	<p>Omeniš npr. praznike, ki so značilni, pokažeš jim, kar bi lahko bilo zanimivo. Predstaviš jim npr. simbole, ampak nič kaj pretirano o pomenu in iz kje to izvira. Npr. deklica je prinesla svoje simbole. Povedali smo, da prinašajo srečo in jih obesili. To je bilo dovolj.</p>	<p>Omenjam npr. praznike, ki so značilni, pokažem jim, kar bi lahko bilo zanimivo.</p>	<p>Predstavitev praznikov in zanimivosti drugih kultur.</p>
16.	<p>Da. V začetku sem. To je trajalo</p>	<p>Da. To je trajalo</p>	<p>Posredovanje vsebine</p>

	<p>skoraj eno leto. Očetu sem dala vsebino, ki jo bomo predelovali v naslednjem tednu, da jo je lahko vnaprej predstavil deklici. V kitajščini ji je prej vse razložil in prebral knjige, ki smo jih brali, da je potem ona lažje sledila vsebinam, ko sem jo razlagala ostalim otrokom v slovenščini, da je sledila vsaj po slikah.</p>	<p>skoraj eno leto. Očetu sem dala vsebino, ki jo bomo predelovali v naslednjem tednu, da jo je lahko vnaprej predstavil deklici.</p>	<p>vnaprej.</p>
17.	<p>Deklico smo uvajali tudi tako, da je bila pri dejavnosti ali rutini na koncu, da je videla, kaj delajo drugi otroci, da je potem vedela, kaj mora storiti tudi ona. Na začetku je še govorila malo kitajsko. Potem je to izzvenelo. Otroci so se učili ključnih besed v kitajščini.</p>	<p>Deklico smo uvajali tudi tako, da je bila pri dejavnosti ali rutini na koncu, da je videla, kaj delajo drugi otroci. Otroci so se učili ključnih besed v kitajščini.</p>	<p>Sprejemanje in zanimanje za kulturo teh otrok. Učenje z zgledi.</p>
18.	<p>Odnos je bil lep. Učili so se njenega jezika in ji pomagali z zgledi. Vsi so znali osnovne besede. Zdelo se jim je zanimivo. Tudi zdaj se jim zdi. Če jo vprašajo, kako se kaj reče v njenem jeziku, jim pove. Če ne zna, reče: »Oči mi tega še ni povedal.«</p>	<p>Lep odnos, sprejemanje, učenje njenega jezika.</p>	<p>Sprejemanje otroka in njene kulture.</p>
19.	<p>Težave nastopijo, ko je žalosten in mu ti nekaj govoriš, ampak te ne razume. Potrebuje tvoj dotik, objem in z načinom govora (s tolažljivim, z mirnim tonom) mu</p>	<p>Ni bilo pretirane stiske.</p>	<p>Ne kaže znakov stiske.</p>

	<p>skušaš dopovedati, da bo vse v redu. Deklica sicer ni imela pretiranih težav. Če si jo vzel v naročje ali če si bil zraven nje, se je počutila mirno in varno.</p>		
20.	<p>Do svojega 4. leta ni govorila, tudi če si jo spodbujal. Če jo vprašaš, pove, da je s Kitajske. Če sliši kitajsko glasbo, reče: »Moja glasba.«</p>	<p>Pripoveduje, kitajski glasbi pravi moja glasba.</p>	<p>Pripoveduje in se zaveda.</p>
21.	<p>Oče je prišel na obisk in prinesel nekaj predmetov s Kitajske. Občutek imam, da je bilo deklici malo nerodno, bilo pa ji je všeč, ker je razumela, kar je govoril. Oče je bil vesel povabila. Otroci so uživali. Zdelo se jim je zanimivo. Občutili so tudi, kako se je počutila deklica, ko je prišla v vrtec in ni ničesar razumela.</p>	<p>Oče je prišel predstaviti kitajsko kulturo.</p>	<p>Predstavitel njihove kulture.</p>
22.	<p>Da. V tednu otroka. Ko predstavimo fotografije različnih ras, da so otroci po vsem svetu, kje živijo in kako. Kakšno zgodbico jim prebereš na to temo.</p>	<p>Da. Predvsem v tednu otroka.</p>	<p>Upoštevanje pedagoškega načela interkulturalnosti v tednu otroka.</p>
23.	<p>Da. Veliko seminarjev sem obiskala.</p>	<p>Da, seminarji.</p>	<p>Obiskuje seminarje.</p>
24.	<p>Da. Veliko sem pridobila v teh štirih letih. Zelo pomembna mi je vizualizacija. Po tem jim je veliko lažje.</p>	<p>Da, dobro usposobljena.</p>	<p>Dovolj usposobljena.</p>
25.	<p>Želela bi se izobraževati tako, da bi mi predaval nekdo, ki je že</p>	<p>Več sodelovanja s starši in učenja iz</p>	<p>Več sodelovanja s starši in učenja iz</p>

	<p>imel tako izkušnjo. Ali vzgojitelj, še raje pa starš. Da te zna usmeriti, ko mu ti poveš, kaj si naredil. Največ pridobiš v oddelku, na praktičnih primerih.</p>	<p>praktičnih primerov.</p>	<p>praktičnih primerov.</p>
<p>26.</p>	<p>Lahko bi imeli oz. želela bi si več dodatne pomoči ali pomoč prevajalcev, vendar so tu posredi tudi finance in drugo, kar otežuje sodelovanje z drugimi strokovnimi delavci.</p>	<p>Lahko bi imeli več dodatne pomoči ali pomoč prevajalcev, vendar so tu posredi tudi finance in drugo.</p>	<p>Dodaten kader.</p>

IZJAVA O AVTORSTVU IN OBJAVI NA SPLETNIH STRANEH

Spodaj podpisana Maruša Čot izjavljam, da je diplomsko delo z naslovom Vključevanje otrok manjšinskih jezikovnih in kulturnih skupin v vrtec – študija primera moje avtorsko delo in da se strinjam z objavo v elektronski obliki na spletnih straneh Oddelka za pedagogiko in andragogiko.

Kraj in datum:

Podpis: